

جزوه ویژه امتحان نهایی

گروه آموزشی مشاوره‌های نوتروفیل

نوتروفیل، حامی عدالت آموزشی

بازمبندی امتحان دینی دوازدهم نهایی

تجربی و ریاضی :

دروس ۷ و ۸ ← ۷ نمره

دروس ۱ تا ۶ ← ۷ نمره

دروس ۹ و ۱۰ ← ۶ نمره

قرائت کلاً فقط برای نوبت اول بوده و برای امتحانات نهایی دیگر قرائت نداریم.

انسانی :

دروس ۸ و ۹ ← ۴ نمره

دروس ۱ تا ۷ ← ۱۰ نمره

دروس ۱۲ و ۱۳ ← ۳ نمره

دروس ۱۰ و ۱۱ ← ۳ نمره

طریقه پیشبرد جلسات:

۱ نکات مهم و مفاهیم پرتکرار امتحانی

۲ نکات در مورد آیات و احادیث

۳ مشاهده و حل نمونه سوالات نهایی در درس + پاسخنامه

درس ۱

(خرداد انسانی ۹۹)

۱- پیام آیه «انتم الفقراء الى الله و الله هو الغنى الحميد»

نیاز به انسان به خدا در چه چیزی ← در پیدایش

(دی ۱۴۰۰)

۲- در مورد رابطه معرفت انسان با خود و رابطه‌اش با خدا :

چرا پیامبر اکرم عاجزانه از خداوند می‌خواهد که او را به حال خود واگذار نکند؟

هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند.

(افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی)

(خرداد ۱۴۰۰ + شهریور ۹۹)

۳- «الله نور السماوات و الارض» ← معنی نور بدون خدا؟

یعنی تمام موجودات، وجود خدا را از او می‌گیرند. (به سبب او پیدا و آشکار شده و یا این که پا به عرصه هستی می‌گذارند.)

به شکل صحیح و غلط

(خرداد ۱۴۰۰ انسانی + شهریور ۹۹)

۴- موجودی نیازمند دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد.

(خرداد انسانی ۹۸ + شهریور ۹۹ + دی ۹۹)

۵- دلیل ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند؟

ذهن ما نامحدود است و این ذهن نمی‌تواند ذات امور نامحدود را تصور کرده و چگونگی آن را دریابد خداوند حقیقتی نامحدود است. ←

ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی کند. (ص ۱۲)

(شهریور ۱۴۰۰)

۶- تشبیه رابطه خدا با جهان به چه چیزی ممکن است؟

تا حدی شبیه به رابطه مولد برق با جریان برق است. توقف مولد ← قطع جریان برق ← خاموشی لامپ‌های متصل شبیه به چه

رابطه‌هایی نیست؟! رابطه بنا و مصالح.

(شهریور ۱۴۰۰)

۷- آیه «تفکر فی کل شیء و لا تفکر فی ذات الله» دلیل نهی انسان از تفکر در ذات خدا چیست؟

به دلیل ذهن محدود انسان (نامحدود بودن ذات الهی)

(شهریور ۹۸ انسانی + دی ۱۴۰۰)

۸- چرا رسیدن به معرفت عمیق درباره خداوند، برای نوجوانان و جوانان آسان‌تر است؟
 زیرا جوانان و نوجوانان دارای پاکی و صفای قلب هستند.

(دی ۱۴۰۰ انسانی)

۹- ترجمه «با ایها الناس أنتم الفقراء إلى الله و الله هو الغنى الحميد»
 ای مردم شما به خداوند نیازمند هستید و خداوند بی‌نیاز و ستوده است.

(دی ۹۸ انسانی - خرداد ۱۴۰۱)

۱۰- نیازمندی جهان به خدا در پیدایش را با استدلال اثبات کنید؟
 (یعنی باید چند مورد کنار هم بیاد و بعد نتیجه گرفته شود)

پاسخ: ما و این جهان پدیده هستیم ← یعنی وجودمان از خودمان نیست. موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست برای موجود شدن نیازمند پدیدآورنده‌ای هستیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه و هستی باشد و آن خداوند متعال است.

آیات درس ۱

(حدیث پیامبر)

★ **افْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّقَوُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ.**

← اندیشه مداوم درباره خدا و قدرت او / برترین عبادت‌ها

(آیه ۱۵ سوره فاطر)

★ **يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ**

← نیاز انسان به خدا در پیدایش و بقا / خطاب به مردم

★ **يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ.**

← خداوند به این علت دست‌اندر کار امری است ← به دلیل درخواست پیوسته موجودات جهان از خدا

← نتیجه درخواست پیوسته موجودات از خدا ← درست‌اندر کار بودن خدا به طور دائمی

منظور را از هر لحظه دست‌اندرکار امری بودن این است که؛ خداوند دائماً به موجودات، هستی می‌بخشد و فیض می‌رساند.

پیامبر اکرم

★ **«اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا.»**

← مطابق آیه انسان چه زمانی نباید از لطف و رحمت خاص خدا محروم شود؟ هیچ‌گاه، حتی چشم به هم زدن

← تکیه و اعتماد انسان به چه چیزی نادرست است؟ تکیه انسان به خودش ← انسان باید به خدا تکیه کند.

← افزایش معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا ← بیش‌تر شدن احساس نیاز و ناتوانی و بندگی خود

(آیه ۳۵ سوره نور)

★ **«اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»**

← بیت شعر مرتبط با این آیه : دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید

← معنای نور بودن خدا ← تمام موجودات وجود خود را از خداوند می‌گیرند.

← کلمه بیان‌کننده رابطه مخلوقات با خداوند ← نور **شعر:** به صحرا بنگرم، صحرا تو بینم و ...

★ **امام علی** «ما رأيتُ شيئاً إلّا و رأيتُ الله قبله و بعده و معه»

← مشاهده خدا در همه شرایط

← نشان‌دهنده معرفت عمیق و ولّار حضرت علی (ع) با وصف : با هر چیزی خدا را دیدن

★ **پیامبر اکرم:** «تفكر وا في كلّ شيء و لا تفكر وا في ذات الله»

← با وجود پی بردن به وجود خداوند و شناختی صفات او ← ما نمی‌توانیم ذات چستی او را دریابیم.

← دلیل نهمی شدن از تفکر در ذات خداوند ← ذهن محدود انسان

← شناخت چستی، ذات، ماهیت و چگونگی خدا ← غیرممکن

← شناخت هستی، وجود، صفات، افعال، کیستی و ... ← ممکن

الف) آیات قرآن و احادیث:

۱۱- از تدبیر در آیه شریفه «يا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

(خرداد ۹۹ و خرداد انسانی ۹۹ و دی ۹۷)

آ) نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟

پاسخ: همه ابعاد و امور زندگی، از جمله پیدایش و بقا.

ب) چرا خداوند می‌تواند نیاز انسان و هر موجود دیگری را برطرف کند؟

پاسخ: زیرا خداوند تنها بی‌نیاز جهان است (غنی).

پ) پیام کلی آیه را بنویسید.

پاسخ: همه موجودات پدیده‌هایی هستند که وجودشان وابسته به خدای بی‌نیاز است.

ت) قرآن کریم، خداوند را با صفت ..... و مخلوقات را با صفت ..... نام برده است.

پاسخ: غنی - فقیر

۱۲- طبق آیه نورانی «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»:

آ) خداوند رابطه میان خود و جهان هستی را با چه کلمه‌ای بیان می‌کند؟

پاسخ: نور

ب) معنای این که خداوند نور آسمان‌ها و زمین است، چیست؟

پاسخ: خداوند نور هستی است یعنی تمام موجودات «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند.

۱۳- رسول اکرم (ص) در دعای «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» چه درخواستی از خداوند دارد؟

پاسخ: پیامبر گرامی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند.

۱۴- مقصود امام علی (ع) در حدیث «مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ»، از دیدن خدا، قبل و بعد و همراه هرچیزی چیست؟

پاسخ: این که انسان بتواند یا هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست و به مفهوم احساس حضور در پیشگاه خدا و درک صفات خدا با دیدن مخلوقات و نشانه‌های او اشاره دارد.

۱۵- پیام حدیث «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» را بنویسید.

پاسخ: با این که ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی‌می‌بریم و صفات او را می‌توانیم بشناسیم، اما نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.

۱۶- چرا رسول خدا (ص) می‌فرماید: «در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید»؟

پاسخ: چون نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.

۱۷- براساس حدیث پیامبر (ص): «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟

پاسخ: به دلیل محدود بودن ذهن انسان (نامحدود بودن ذات الهی)

۱۸- پیام حدیث شریف پیامبر (ص) را که فرمود: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ» بنویسید.

پاسخ: برترین نوع عبادت، تفکر مداوم درباره خدا و قدرت اوست.

ب) طبعی / غلط

۱۹- رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن است که قطع نمی‌شود.

پاسخ: **غلط**. رابطه خدا با انسان، مانند رابطه مولد برق با جریان برق است که قطع نمی‌شود؛ اما مانند رابطه مسجد یا سازنده آن نیست.

۲۰- یک موجود فقط در صورتی برای موجود بودن به دیگری نیازمند نیست که خودش ذاتاً موجود باشد.

پاسخ: **صحیح**

۲۱- نور بودن خداوند، مانند نورهایی نیست که از اجسام ناشی می‌شوند که منشأ مادی داشته باشد.

پاسخ: **صحیح**

۲۲- رابطه خداوند با جهان را می‌توان کاملاً شبیه رابطه بنا و ساختمان دانست.

پاسخ: **غلط**. میان رابطه خداوند با جهان و رابطه بنا و ساختمان یک تفاوت بنیادین وجود دارد.

۲۳- رابطه خداوند با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است.

پاسخ: **صحیح**

۲۴- نیازمندی موجودات به خداوند هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود.

پاسخ: **صحیح**

۲۵- خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان می‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کرده و ذاتش را بشناسد.

پاسخ: **غلط**. انسان نمی‌تواند به حقیقت خدا احاطه پیدا کند و ذاتش را بشناسد.

ج) جای خالی

۲۶- هر کدام از ما براساس .... خویش، خدا را می‌یابیم و حضورش را ..... می‌کنیم.

پاسخ: فطرت - درک

۲۷- یک موجود فقط در صورتی در وجود خود به دیگری نیازمند نیست که خودش ..... باشد. (خرداد خارج از کشور ۹۸)

پاسخ: ذاتاً موجود

۲۸- لازمه شناخت هر چیزی، ..... به آن است.

پاسخ: احاطه و دسترسی

۲۹- خداوند نور هستی است. یعنی تمام موجودات ..... خود را از او می‌گیرند و به سبب او آشکار می‌شوند.

پاسخ: وجود (دی ۱۴۰۰ و دی خارج از کشور انسانی ۹۹)

۳۰- در نگاه نخست ..... به نظر می‌آید، اما هدفی ..... است.

پاسخ: مشکل - قابل دسترس

۳۱- ذهن ما گنجایش درک موضوعات نامحدود را ندارد، زیرا لازمه شناخت هر چیزی ..... به آن است.

پاسخ: احاطه و دسترسی (شهریور خارج از کشور ۹۸)

د) سؤالات پاسخ کوتاه

۳۲- پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به چه چیزی هستند؟ (شهریور انسانی ۱۴۰۰)

پاسخ: نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.

۳۳- نیازمندی جهان به خداوند شامل چه مراحل می‌شود؟ یا (انسان و سایر موجودات در چه مراحل به خداوند متعال نیاز دارند؟)

(دی خارج از کشور انسانی ۹۹)

پاسخ: پیدایش و بقا

۳۴- یک موجود در چه صورتی، در وجود خود نیازمند به دیگری نیست؟

(دی انسانی ۹۹)

پاسخ: در صورتی که ذاتاً موجود باشد. (وجود ذاتی‌اش باشد.)

۳۵- سرچشمه بندگی چیست؟

پاسخ: آگاهی

۳۶- ثمره درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز چیست؟

(شهریور ۹۸)

پاسخ: افزایش بندگی

۳۷- نتیجه آگاهی انسان از فقر و نیازمندی‌اش به خدای بی‌نیاز چیست؟

پاسخ: افزایش بندگی

۳۸- یکی از راه‌های درک وجود خدا و شناخت صفات و افعال او که قرآن به ما توصیه کرده است، چیست؟

پاسخ: تفکر درباره نیازمند بودن جهان در پیدایش خود، به آفریننده و خالق

۳۹- چرا رسیدن به معرفت عمیق و والا برای جوانان آسان‌تر و قابل دسترس‌تر است؟ یا (چرا نوجوانان و جوانان در معرفت

خداوند موفق‌تر هستند؟)

پاسخ: پاکی و صفای قلب

۴۰- لازمه شناخت هر چیزی چیست؟

پاسخ: احاطه و دسترسی به آن

۴۱- چرا پیامبر اسلام (ص) عاجزانه از خدا می‌خواهد که او را به حال خود واگذار نکند؟

پاسخ: هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیشتر تر ابراز می‌کند.

۴۲- بیت «ذات نایافته از هستی، بخش / چون تواند که بود هستی بخش» به کدام مرتبه از نیازمندی موجودات به خدا اشاره می‌کند؟

پاسخ: مرحله پیدایش

۴۳- بیت «ما همه شیران ولی شیر علم / حمله‌مان از یاد باشد دم‌به‌دم» به چه مفهومی اشاره می‌کند؟

پاسخ: موجودات دائماً با زبان حال خود به پیشگاه خداوند عرض نیاز می‌کنند.

ج) سوالات پاسخ بلند

۴۴- نیازمندی جهان به خدا در پیدایش را با دو مقدمه و یک نتیجه، استدلال نمایید.

(خرداد ۹۸ و دی انسانی ۹۸ و خرداد خارج از کشور ۹۹)

پاسخ: مقدمه اول: ما و این جهان پدیده‌هایی هستیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نیست.

۴۵- مفهوم ابیات «ذات نایافته از هستی، بخش / چون تواند که بود هستی‌بخش // خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی

صفت آب‌دهی» چیست؟

پاسخ: پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست برای موجود شدن نیازمند پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد بلکه

وجودش از خودش باشد.

۴۶- انواع موضوعاتی را که می‌خواهیم در مورد آن‌ها شناخت پیدا کنیم با مثال بیان کنید.

پاسخ: این موضوعات دو دسته‌اند: **الف)** دسته اول موضوعاتی هستند که در محدوده شناخت ما قرار می‌گیرند و ذهن ما توان و گنجایش فهم چستی و ذات آن‌ها را دارد مانند گیاهان، حیوان‌ها، ستارگان و کهکشان‌ها **ب)** دسته دوم موضوعاتی هستند که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را ندارد مانند شناخت ذات خداوند

۴۷- علت ناتوانی انسان در شناخت ذات و چستی خدا را بنویسید. (دی ۹۸)

(چرا انسان در شناخت ذات و چستی خداوند ناتوان است؟) (شهریور ۹۹ و دی ۹۹ و خرداد انسانی ۹۹)

پاسخ: زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است و چون خداوند حقیقتی نامحدود دارد. در نتیجه ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

درس ۲: یگانه بی‌همتا

۱- در چه صورت اعتقاد به توانایی پیامبر در برآوردن حاجات شرک است؟ (خرداد ۹۹ + خرداد ۱۴۰۰ + شهریور ۱۴۰۰ + دی ۱۴۰۰)

پاسخ: زمانی که این توانایی را مستقل از توانایی خدا بدانیم، اما اگر صرفاً از خدا بخواهیم و انجامش را از اولیاء خدا ← عین توحید است.

۲- مراتب چهارگانه توحید در عقیده: (خرداد ۹۹ + دی ۱۴۰۰ + خرداد ۱۴۰۱)

الف) توحید در خالقیت

← تنها مبدأ، بی‌شریک و بی‌همتا در آفرینش، آیه «اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ»

ب) توحید در مالکیت

← معلول توحید در خالقیت / از آن جا که خدا تنها خالق جهان است، پس تنها مالک نیز است.

← هر کس که چیزی را پدید می‌آورد (خالق) مالک آن نیز است.

پ) توحید و ولایت

← هر کس مالک چیزی باشد و حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد ولی دیگران بدون اجازه وی حق استفاده یا تصرف در آن را ندارند.

به این حق تصرف ← ولایت و سرپرستی

(شهریور ۹۸)

ت) توحید در ربوبیت

← رب، صاحب اختیار / تدبیر و اداره کننده / معلول خالقیت، مالکیت و ولایت

۳- آیه «اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ» (دی ۹۸)

پاسخ: در ارتباط با توحید در خالقیت

۴- آیه «وَاللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» (شهریور ۹۹)

پاسخ: در ارتباط با توحید در مالکیت

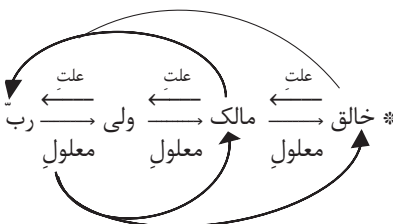
۵- توحید (شهریور ۹۹)

← به معنی اعتقاد به خدای یگانه / خدا بی‌همتا است و شریکی ندارد. ← مانند روحی در پیکره احکام دین است.

← جمله «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»: با گفتن این عبارت: به رسمیت شناخته شدن تمام احکام و حقوق

اسلامی فرد

← واجب شدن دفاع از حقوق وی بر سایر مسلمانان / در زمره برادران و خواهران دینی قرار گرفتن

آیات و احادیث درس ۲

- ★ **امام علی (ع) :** خدای من! مرا این عزت بس که بنده تو باشن و این افتخار بس که تو پروردگار منی، خدای من! تو همان گونه‌ای که من دوست دارم، پس مرا همان گونه قرار بده که تو دوست داری.
- ← عزت واقعی از دیدگاه امام علی (ع) ← **بندگی خدا**
  - ← آن چه که امام علی به عنوان یکی از بندگان خدا، به آن افتخار می‌کند ← **ربوبیت (تو پروردگار منی)**
  - ← حسی که نسبت به خدا دارد ← **خداوند همان گونه است که دوست دارد.**
  - ← دی و درخواست نهایی امام علی (ع) ← **پس مرا همان گونه قرار ده که تو دوست داری.**
- ★ **پیامبر اکرم (ص) :** لا اله الا الله :
- ← باعث تغییر در رابطه با ارتباط فرد مسلمان با دیگران می‌شود.
  - ← به رسمیت شناخته شدن حقوق اسلامی فرد و ...
  - ← نفی شرک و ایمان به خدای یگانه ← **درخواست پیامبر در آغاز رسالتش**
- ★ «الله خالق کل شیء» : **(آیه ۶۲ سوره زمر)**
- ← توحید در خالقیت
  - ← خداوند تنها مبدأ جهان است / در آفرینش شریک و همتایی ندارد.
  - ← این که خداوند شریک و همتایی ندارد ← **اصل و حقیقت توحید** ← **متفاوت با شریک داشتن در آفرینش!**
- ★ «و الله ما فی السماوات و ما فی الارض» **(آیه ۱۰۹ آل عمران):**
- ← توحید در مالکیت
  - ← خداوند صاحب هر آن چه در آسمان و زمین است، هست.
  - ← معلول خالقیت
- ★ «ما لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَ لَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا» **(آیه ۲۶ سوره کهف) :** آن‌ها هیچ ولی و سرپرستی جز او ندارند و او در فرمانروایی خویش کسی را شریک نمی‌سازد.
- ← توحید در ولایت
  - ← خداوند صرفاً حق تصرف و تغییر و سرپرستی را برای خودش می‌داند.
  - ← معلول مالکیت
- ★ «قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ بَعْضَ الْبَعْضِ وَ هُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ» : بگو : آیا جز خدا پروردگاری را بطلبیم، در حالی که او پروردگار همه چیز است.
- ← توحید در ربوبیت
  - ← معلول خالقیت، مالکیت و ولایت
  - ← حدیث مرتبط، مرا این افتخار بس که تو پروردگار منی ...
- ★ آیه «أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا» :
- ← شرک در خالقیت / اعتقاد به چند خالق برای جهان ← **هر کدام خالق بخشی از جهان هستند** ← **یا با همکاری هم جهان را آفریدند.**
  - ← در واقع در این صورت هر کدام از آن‌ها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند.
  - ← چنین خدایی ناقص ← **نیازمند به دیگری است که کامل و بی‌نیاز باشد.**

★ قل من ربِّ سَمَواتِ و الارضِ قل الله قل آ فَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ اَوْلِياءَ لِيَمْلِكُونَ

← شرک در مالکیت

← خدایان دیگری را هم سرپرست بدانند.

★ «قُلْ اَعْبِدُوا اللّٰهَ اَبْعٰى رَبًّا»

← شرک در ربوبیت

۶- هر یک از آیات شریفه زیر به کدام یک از ابعاد و مراتب توحید اشاره دارد؟

(شهریور و دی ۹۸)

(آ) «الله خالقُ كُلِّ شَيْءٍ»

پاسخ: توحید در خالقیت

(خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹ و شهریور ۹۹)

(ب) «وَ اللّٰهُ ما فى السَّمٰوٰتِ وَ ما فى الارضِ»

پاسخ: توحید در مالکیت

(شهریور ۹۸)

(پ) «مالهم من دونه من وَّلِيٍّ»

پاسخ: توحید در ولایت

(ت) «وَ لا يُشْرِكُ فى حُكْمِهِ اَحَدًا»

پاسخ: توحید در ولایت

(ث) «قُلْ اَعْبِدُوا اللّٰهَ اَبْعٰى رَبًّا وَ هُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ»

پاسخ: توحید در ربوبیت

(ج) «قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَ الارضِ قُلِ اللّٰهُ»

پاسخ: توحید در ربوبیت

۷- هر یک از عبارات قرآنی زیر کدام یک از مراتب شرک را نفی کرده است؟

(آ) «أَمْ جَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ»

پاسخ: شرک در خالقیت

(ب) «قُلْ اَفَاَنْتَحَدْتُمْ مِنْ دُونِهِ اَوْلِياءَ»

پاسخ: شرک در ولایت

(پ) «قُلْ اَعْبِدُوا اللّٰهَ اَبْعٰى رَبًّا»

پاسخ: شرک در ربوبیت

(ت) «لا يَمْلِكُونَ لِانْفُسِهِمْ نَفْعًا وَ لا ضَرًّا»

پاسخ: شرک در مالکیت

(ب) صحیح / غلط

۸- مهم‌ترین تعنق‌د دینی که بدون اعتقاد به آن هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد، معاد است.

پاسخ: غلط. مهم‌ترین اعتقاد دینی که بدون اعتقاد به آن هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد، توحید است.

۹- جمله «لا اِلاَّ اللّٰهُ» یک شعار نیست، بلکه صرفاً به پایبندی نیاز دارد.

پاسخ: غلط. جمله «لا اِلاَّ اللّٰهُ» فقط یک شعار نیست، بلکه پایبندی به آن لازم است.

۱۰- خداوند پیامبر (ص) را ولی انسان‌ها معرفی کرده و ولایت به ایشان واگذار شده است.

پاسخ: **غلط**، اجازه ولایت به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست!

(شهریور ۱۴۰۰)

۱۱- از آن جا که خدا تنها مالک جهان است، تنها ولی و سرپرست آن نیز هست.

پاسخ: **صحیح**

۱۲- اگر کسی معتقد به شرک در خالقیت باشد، معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود.

پاسخ: **صحیح**

۱۳- درخواست از پیامبر (ص) و اولیای الهی (ع) برای اجابت خواسته‌ها، منافاتی با توحید ندارد.

پاسخ: **صحیح**

۱۴- توحید در ربوبیت بدان معنا است که موجودات به خصوص انسان، قدرت پرورش و تدبیر ندارند.

(شهریور خارج از کشور ۹۸ و خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹)

پاسخ: **غلط**، توحید در ربوبیت بدان معنا نیست که موجودات به خصوص انسان قدرت تدبیر ندارند.

۱۵- توانایی شفای بیمار به زمان حیات دنیوی پیامبر اکرم (ص) اختصاص دارد.

پاسخ: **غلط**، توانایی شفابخشی تنها به زمان حیات دنیوی پیامبر اکرم (ص) اختصاص ندارد.

۱۶- عقیده به توانایی پیامبر (ص) در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) موجب شرک است. (شهریور خارج از کشور ۹۸)

پاسخ: **غلط**، عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین (ع) در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) وقتی موجب شرک است

که این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم.

ج) جای خالی

۱۷- توحید در ..... بدان معنا نیست که موجودات، به خصوص انسان، نقشی در پرورش و تدبیر سایر مخلوقات ندارند.

پاسخ: ربوبیت

۱۸- هر کس مالک چیزی باشد، خودش حق تصرف و تغییر در آن را دارد؛ به این حق تصرف ..... می‌گویند.

(دی ۱۴۰۰)

پاسخ: ولایت و سرپرستی

۱۹- هیچ گروهی از مسلمانان، غیر از جریانی که امروزه به ..... مشهور شده، درخواست از اولیای دین را شرک‌آلود نمی‌داند.

پاسخ: تکفیری‌ها

۲۰- منظور از توحید در ..... این است که مخلوقات، جز به اجازه خداوند نمی‌توانند در جهان تصرف کنند.

(خرداد ۱۴۰۰)

پاسخ: ولایت

د) سؤالات پاسخ کوتاه

۲۱- کدام اعتقاد دینی مانند روحی در پیکره معارف و احکام دین حضور دارد و به آن معنا می‌بخشد؟ (شهریور ۹۹)

پاسخ: توحید و یکتاپرستی

۲۲- با پایبندی به کدام شعار اسلام، همه زندگی فرد تازه مسلمان در رابطه با خدا، خویشتن، خانواده، اجتماع و دیگر مخلوقات

تغییر می‌یابد؟

پاسخ: شعار «لا اله الا الله»

۲۳- هرکس مالک چیزی باشد، حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، به کدام مرتبه توحید اشاره دارد؟

پاسخ: توحید در ولایت

(خرداد انسانی ۱۴۰۰)

۲۴- اگر معتقد باشیم در کنار خداوند دیگران نیز حق تصرف در جهان را دارند، به چه شرکی گرفتار شده‌ایم؟

پاسخ: شرک در ولایت

(خرداد انسانی ۹۸)

۲۵- عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین (ع) در برآوردن حاجات انسان، چه زمانی موجب شرک است؟

(دی ۹۹ و شهریور ۱۴۰۰ و خرداد خارج از کشور ۹۹ و دی ۹۷)

پاسخ: وقتی موجب شرک است که این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم.

(و) کشف ارتباط

۲۶- هریک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

۱. توحید در خالقیت	آ) حق تصرف و تغییر در جهان تنها شایسته خداست.
۲. شرک در ربوبیت	ب) اداره جهان و هدایت آن به سوی مقصد معین شده، به اذن خداست.
۳. شرک در مالکیت	پ) تصور چند خدا که با همکاری یکدیگر جهان را آفریده‌اند
۴. توحید در ولایت	ت) کسی گمان کند می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند
۵. شرک در ولایت	ث) اعتقاد به این که علاوه بر خدا و در کنار او، دیگران هم صاحب بخشی از جهان‌اند.
۶. توحید در ربوبیت	ج) کسانی معتقد باشند خودشان حق تصرف در جهان را دارند.
۷. شرک در خالقیت	

ت) ۲

پ) ۷

ب) ۶

پاسخ: آ) ۴

۲۷- هر یک از عبارات قسمت «الف» با کدام یک از مراتب توحید در قسمت «ب» ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی

است.) (خرداد ۹۹)

(است.)

الف	ب
آ) خداوند در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد	۱. توحید در ربوبیت
ب) مخلوقات فقط به اذن خدا در جهان تصرف می‌کنند.	۲. توحید در مالکیت
پ) تدبیر و پرورش مخلوقات در دست پروردگار است.	۳. توحید در خالقیت
	۴. توحید در ولایت

پ) ۱

ب) ۴

پاسخ: آ) ۳

۲۸- کدام یک از موارد سمت راست با موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است) (شهریور انسانی ۹۹ و ۱۴۰۰)

آ) تدبیر امور جهان، مستقل از خداوند	۱. شرک در خالقیت
ب) حق تصرف در جهان در کنار خداوند	۲. توحید در ولایت
پ) اعتقاد به چند خالق برای جهان	۳. شرک در ربوبیت
	۴. شرک در ولایت

پ) ۱

ب) ۴

پاسخ: آ) ۳

ز) تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۲۹- اصل و حقیقت توحید :

پاسخ : توحید به معنای اعتقاد به خدای یگانه است؛ یعنی خدا بی‌همتاست و شریکی ندارد و این بیانگر اصل و حقیقت توحید است.

۳۰- توحید در ربوبیت : **(شهریور ۹۸)**

پاسخ : ربّ به معنای مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. هرکسی که خالق و مالک و ولیّ چیزی باشد می‌تواند آن را تدبیر کرده و پرورش دهد. از آن که خداوند تنها خالق و مالک و ولیّ جهان است، تنها ربّ هستی نیز می‌باشد.

۳۱- توحید در خالقیت : **(خرداد انسانی ۹۹ و ۱۴۰۰ و خرداد خارج از کشور ۹۹)**

پاسخ : توحید در خالقیت عبارت از این است که معتقد باشیم خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است، موجودات همه مخلوق او هستند و در کنار آفرینش شریک و همتایی ندارد.

۳۲- شرک در ولایت :

پاسخ : اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که سرپرستی جهان را برعهده دارند و خودشان حق تصرف در جهان را دارا هستند.

۳۳- توحید در مالکیت :

پاسخ : از آن جا که خداوند تنها خالق جهان است، پس تنها مالک آن نیز هست، زیرا هر کس که چیزی را پدید می‌آورد، مالک آن است.

۳۴- شرک در ربوبیت : **(دی خارج از کشور انسانی ۹۹)**

پاسخ : اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که تدبیر امور موجودات را برعهده دارند. اگر کسی در کنار ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حسابی جداگانه باز کند و گمان کند که کسی می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند گرفتار شرک شده است.

ج) سؤالات پاسخ بلند

۳۵- در چه صورت اعتقاد به توانایی پیامبر(ص) در برآوردن حاجات موجب شرک می‌گردد؟ **(خرداد ۹۹ و دی انسانی ۱۴۰۰)**

پاسخ : عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین (ع) وقتی موجب شرک است که این توانایی از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم.

۳۶- عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین (ع) در برآوردن حاجات در چه صورت عین توحید است؟ **(خرداد انسانی ۹۹)**

پاسخ : اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند و به اذن خدا بدانیم، عین توحید است.

۳۷- چرا خداوند تنها خالق جهان است و در این کار شریکی ندارد؟ **(خرداد خارج از کشور ۹۸)**

پاسخ : این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان‌اند، یا با همکار یکدیگر این جهان را آفریده‌اند، به معنای آن است که هر کدام از آن‌ها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند. هم‌چنین به معنای آن است که هر یک از خدایان کمالاتی دارند که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین همدیگر می‌شوند و دیگر چند خدا نیستند. چنین خدایان ناقصی، خود، نیازمند هستند و هر یک از آن‌ها به خالق کامل و بی‌نیاز احتیاج دارد که نیازش را بر طرف نماید. پس تصور چند خدایی صحیح نیست و خدای واحد، آفریننده جهان است.

۳۸- آیا توسل به پیامبران و معصومین (ع) برای اجابت خواسته‌ها موجب شرک است؟ توضیح دهید.

(دی خارج از کشور ۹۹، دی انسانی ۹۷ با تغییر)

پاسخ : خیر، اولاً خداوند رابطه علیت را میان پدیده‌های جهان حاکم کرده است. آتش موجب گرما و روشنی و دارو سبب شفا و بهبودی است. پزشک وسیله درمان، معمار عامل بنای ساختمان و معلم نیز وسیله تعلیم و تربیت است. در امور معنوی نیز همین‌گونه است. دعا

سبب آمرزش، صدقه موجب دفع بلا و صلۀ رحم موجب افزایش طول عمر است.

همۀ این روابط توسط خود خداوند طراحی شده و به اذن و ارادۀ او صورت می‌گیرد. بنابراین کسی که برای آموختن نزد معلم می‌رود یا برای درمان به پزشک مراجعه می‌کند، نه تنها معلم و پزشک را شریک خداوند قرار نداده، بلکه به قانون الهی عمل کرده است. ثانیاً همان گونه که درخواست از پزشک برای درمان بیمار با توحید منافاتی ندارد، درخواست از اولیای الهی برای اجابت خواسته‌ها نیز منافاتی با توحید ندارد؛ زیرا پزشک به واسطۀ استفاده از اسباب مادی و اولیای الهی به واسطۀ اسباب غیرمادی و به اذن خداوند این کار را انجام می‌دهند.

۳۹- رابطه علیت میان پدیده‌های مادی و معنوی به چه معناست؟ مثال بزنید.

پاسخ: خداوند رابطه علیت را میان پدیده‌های جهان حاکم کرده است. آتش موجب گرما و روشنی و دارو سبب شفا و بهبودی است. پزشک وسیلۀ درمان، معمار عامل بنای ساختمان و معلم نیز وسیلۀ تعلیم و تربیت است. در امور معنوی نیز همین‌گونه است. دعا سبب آمرزش، صدقه موجب دفع بلا و صلۀ رحم موجب افزایش طول عمر است.

همۀ این روابط توسط خود خداوند طراحی شده و به اذن و ارادۀ او صورت می‌گیرد. بنابراین، کسی که برای آموختن نزد معلم می‌رود یا برای درمان به پزشک مراجعه می‌کند، نه تنها معلم و پزشک را شریک خداوند قرار نداده، بلکه به قانون الهی عمل کرده است.

۴۰- عقیده بر توانایی پیامبر (ص) و اولیای دین (ع) در برآوردن حاجات انسان چه زمانی موجب شرک و چه زمانی عین توحید است؟

(خرداد ۹۹، دی انسانی ۹۹)

پاسخ: عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین (ع) در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) وقتی موجب شرک است که این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم. اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند و به اذن خدا بدانیم. عین توحیت است و از این جهت مانند اثر شفابخشی داروست که خداوند به آن بخشیده است.

۴۱- آیا درخواست از اولیای الهی (ع) در برآوردن حاجات انسان با توحید منافات دارد؟ توضیح دهید.

پاسخ: خیر، عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین (ع) در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) وقتی موجب شرک است که این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم، اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند به اذن خدا بدانیم، عین توحید است.

درس ۳: توحید و سبک زندگی

● انسان در صورتی گرفتار شرک عملی می‌شود که : دل به هوای نفس خود بسپارد و آن را معبود خود قرار دهد و ادامه شفا را به فرمان‌های خدا ترجیح دهد و یا در پی کسب رضایت قدرت‌های مادی و طاغوت‌ها برآید.

(خرداد ۱۴۰۰ / خرداد ۱۴۰۱ / دی ۱۴۰۰ / شهریور ۱۳۹۹)

● میان بُعد فرعی و اجتماعی توحید ← رابطه متقابلی وجود دارد.

(خرداد ۱۴۰۱ / شهریور ۱۴۰۰ / خرداد ۱۳۹۹)

● یک جامعه در صورتی توحیدی می‌باشد که : حاکم آن براساس قوانین الهی به حکومت رسیده باشد و بکوشد قوانین الهی را در جامعه به اجرا دریاورد.

(دی ماه ۱۴۰۱)

● انسان موحد به دلیل آن که زندگی خود را براساس رضایت خدا تنظیم کرده، شخصیتی ثابت و پایدار دارد و از آرامش روحی برخوردار است. از طرفی انسان مشرک دارای شخصیتی ناپایدار و درونی ناآرام است. **(جای خالی ممکن است بیاید.)**

(خرداد ۱۴۰۰ / شهریور ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹)

● بُعد اجتماعی توحید به معنای قرار گرفتن تمام ارکان‌ها و یک جامعه در جهت خداوند و اطاعت همه جانبه از اوست.

(شهریور ۱۳۹۸)

● اطاعت از فرمان‌ها و خدا در زندگی فردی هر شخص مراتبی از توحید عملی است. **(جای خالی)**

● جامعه توحیدی ← جامعه‌ای است که از تفرقه دوری کرده و به سوی وحدت و هماهنگی می‌رود. **(خرداد ۱۳۹۸ / خرداد ۱۳۹۹)**

(شهریور ۱۴۰۰)

● «انَّ اللهَ رَبِّي وَ رَبِّكُمْ فَاعْبُدُوهُ» ← توحید در ربوبیت / توحید عملی

● جامعه توحیدی با ظالمان مبارزه می‌کند و بنا به فرمان خدار از محرومان (مستضعفین) حمایت می‌کند. (جای خالی)

(دی ۱۳۹۸)

● معیار ارزیابی درجه ایمان ← میزان تأثیرگذاری توحید در زندگی افراد

● شعر: "بر آستان جانان گر سر توان نهادن / گلبنگ سر بلندی بر آسمان توان زد"

← اشاره به بازتاب توحید در زندگی دارد.

● بعد فردی توحید عملی :

← اطلاعات از فرمان‌های خدا و پرستش او

← شخص تمایلات درونی خودش را در جهت رضایت الهی قرار می‌دهد.

← شخص به زندگی امیدوار است / هیچ حادثه‌ای بی حکمت نیست.

← شعر سر ارادت ما و آستان حضرت دوست ...

← دارای شخصیت ثابت و پایدار، آرامش روحی دارا می‌باشد.

← حفظ و نگهداری از سلامت خود و دیگران و حیوانات را امانت الهی می‌داند.

← امام علی می‌گوید: تقوای الهی پیشه کنید، هم در مورد بندگان، هم شعرها و آبادی‌ها، حتی در برابر سرزمین‌ها و چهارپایان مسئول

هستید، خدا را اطاعت کنید و از عصیان او بپرهیزید.

● بعد فردی شرک عملی :

← دل سپردن به هوای نفس (بت درون) و یا فرمانبری از طاغوت ← بت بیرون

← آیه: اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ زَكِيًّا

← فرد دارای شخصیتی ناآرام و ناپایدار در برابر خواسته‌های جدید نفس و طاغوت است.

← آیه «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ... وَ إِنِ اصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرًا...»

● بعد اجتماعی توحید عملی :

← تمام ارکان‌ها و نهادهای هله نظام اجتماعی در جهت خدا و اطاعت همه جانبه از اوست.

← حکومتی که بر جامعه صورت می‌گیرد ← برای قوانین الهی است و قوانین الهی به اجرا درمی‌آید.

← چه ویژگی‌هایی دارد این جامعه: وحدت و هماهنگی، نپذیرفتن حکومت طاغوت، دوری از تفرقه و تضاد عدالت گستری، مبارزه با

ظالمان و دشمنان خد / دوستی نکردن با دشمنان خدا و مسلمانان، حمایت از محرومان و مستضعفین.

← آیه «يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا عدوكم أولياء...»

● بعد اجتماعی شرک عملی :

← دنبال کردن خواسته‌های دنیوی خود / اهل ایثار و خیرسانی نبودن

← محور قرار دادن منافع خود

← ویژگی‌ها: فراگیری تفرقه و تضاد / قدرتمندی ستمگران / نبود سخن از حاکمیت خدا / سخن از حاکمیت طاغوت.

● امروزه شاهد پیچیده‌تر شدن بت‌پرستی نسبت به قدیم هستیم. افراد خود را مالک و رب می‌دانند ← همانند فرعون

← آسیب بر طبیعت / دو قطبی شدن جوامع، به صورت فقیر و ثروتمند / سرگرم شدن به جهان مادی

آیات و احادیث درس ۳

★ «إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ» (آیه ۵۱ آل عمران)

← شامل توحید در ربوبیت و توحید عملی می‌شود

← راه درست زندگی ← **صراط مستقیم** ← عبادت و بندگی خداست.

شعر: "بر آستان جانان گر سر توان نهادن / گلبانگ سربلندی بر آسمان توان زد"

★ **امام علی (ع):** تقوای الهی پیشه کنید، هم در مورد بندگان خدا، همه در مورد شهرها و آبادی‌ها، چرا که شما در برابر همه این‌ها حتی سرزمین‌ها و چهارپایان مسئولیه، خدا را اطاعت کنید و از عصیان او بپرهیزید.

← نمونه‌ای از رعایت تقوای الهی ← **مسئول دانش خود در برابر سرزمین‌ها چهارپایان**

← بیانگر توحید عملی در بُعد فردی

★ «أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاءَ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا»

← نتیجه دل سپردن به هوای نفس ← **بی‌بهره شدن از ضمانت و دفاع پیامبر** ← نصیب کسانی می‌شود که هوای نفس را معبود خود قرار دهند.

← شرک عملی

★ «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِن أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِن أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ لَكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ» (آیه ۱۱ سوره حج)

← عبادت خدا از روی تردید در قرآن ← **تعبیر شده به خدا به یک جانب و کناره‌ای پرستیدن**

← نتیجه یک جانبه پرستیدن خدا ← **در برابر خوشی روزگار** ← **دارای آرامش / در برابر حوادث تلخ** ← رویگردان از خدا

← نتیجه رویگردانی از خدا در برابر دشواری‌های زندگی ← **زیان آشکار**

← شرک عملی

★ «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْتُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ» (آیه ۱ سوره ممتحنه)

← خداوند به مؤمنان دستور ترک دوستی با دشمنان را می‌دهد.

← دلیل این ترک دوستی ← **کفر ورزیدن به دین حق الهی**

← توحید عملی در بُعد اجتماعی

الف) آیات قرآن و احادیث

۱- با توجه به آیه شریفه «إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ» به پرسش‌های زیر پاسخ دهید :

آ) چرا تنها خداوند را باید عبادت کرد؟

پاسخ: چون خدا تنها پروردگار جهانیان است.

ب) چرا خداوند بندگی خود را، راه راست و درست زندگی بیان کرده است؟

پاسخ: زیرا با بندگی خدا به هدف اصلی تقرب به خدا نزدیک‌تر می‌شویم.

ج) نتیجه اعتقاد به توحید در ربوبیت چیست؟

پاسخ: توحید عملی و پرستش خدا

(خرداد ۹۸)

د) راه درست زندگی کدام است؟

پاسخ: بندگی خدا

(شهریور ۱۴۰۰)

ه) انواع توحید را در عبارت « إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ... » مشخص نمایید.

پاسخ: توحید عملی و پرستش خدا

۲- براساس آیه شریفه «أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاءَ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا» به سؤالات زیر جواب دهید.

آ) بیانگر کدام نوع از شرک است؟

پاسخ: شرک عملی (بُعد فردی)

ب) نتیجه معبود قرار دادن نفس چیست؟

پاسخ: پیامبر (ص) وکیل، مدافع و ضامن چنین شخصی نخواهد بود.

ج) چرا پیامبر (ص) ضامن بعضی از افراد نیست؟

پاسخ: زیرا دل به هوای نفس (بت درون) سپرده و او را معبود خود قرار می‌دهد.

۳- با دقت در آیه «و مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ لِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ» به سؤالات زیر پاسخ دهید:

آ) پرستشی که از روی ایمان باشد با پرستشی که از روی تردید باشد چه تفاوتی دارد؟

پاسخ: پرستشی که از روی ایمان باشد، پرستشی ثابت و پایدار است؛ یعنی فرد در هر شرایطی چه در خوشی و چه در راحتی، چه در تنگنا و چه در آسایش دست از پرستش خداوند بر نمی‌دارد اما پرستشی که از روی تردید باشد، مقطعی و سطحی است و حوادث تلخ و شیرین آن را تغییر می‌دهد، یعنی وقتی خبری به فرد می‌رسد. خدا را عبادت و بندگی می‌کند و هنگامی که سختی و شری به وی می‌رسد از خدا رویگردان می‌شود.

ب) چرا برخی انسان‌ها در برابر هر خیر و شری که به آن‌ها می‌رسد، دو روش متفاوت پیش می‌گیرند؟

پاسخ: این رفتار به ایمان انسان برمی‌گردد، کسی که خدا را با جان و دل نپذیرفته و ایمان به خدا در متن زندگی‌اش قرار نداشته باشد، بسته به شرایط، خدا را می‌پرستد. این افراد همانند کسانی هستند که در لبه چیزی قرار گرفته‌اند که در آن مستقر و پابرجا نیستند و با تکان مختصری از مسیر خارج می‌شوند اما انسان مؤمن چون دل به خدا سپرده و تابع فرمان‌های اوست، در هر شرایطی دست از پرستش خداوند بر نمی‌دارد زیرا می‌داند این جهان تحت تدبیر خداوند حکیم است و هیچ حادثه‌ای در جهان بی‌کمت نیست.

ج) عکس‌العمل افرادی که خدا را یک جانبه و تنها به هنگام وسعت و آسودگی می‌پرستند در برابر فتنه‌ها چیست؟

پاسخ: رویگردانی از خدا

د) عاقبت پرستش خدا از روی تردید چیست؟

پاسخ: زیان در دنیا و آخرت که همان زیان آشکار است.

ه) زیان در دنیا و آخرت نصیب چه کسانی می‌شود؟

پاسخ: آنان که خدا را تنها به زبان و هنگام وسعت و آسودگی می‌خوانند و در بلایا از او رویگردان می‌شوند.

ب) صحیح / غلط

۴- هر فردی متناسب با اعتقادات خویش مسیر زندگی خود را انتخاب و بر همان اساس رفتار خواهد کرد.

پاسخ: صحیح

(شهریور انسانی ۹۹)
۵- انسان موحد باور دارد که دشواری‌های زندگی نشانه بی‌مهری خداوند نیست.

پاسخ : صحیح

۶- تسلیم بودن در برابر امیال نفسانی موجب می‌شود، فرد شخصیتی ناپایدار داشته باشد و هواهای نفسانی هر روز او را به بندگی جدیدی می‌کشاند.

پاسخ : غلط. دقت شود هواهای نفسانی هر روز خواست جدیدی جلوی روی انسان مشرک می‌گذارند و قدرت‌های مادی هستند که او را به بردگی جدیدی می‌کشاند.

۷- یک نظام اجتماعی، علاوه بر رکن سیاسی، دارای ارکان دیگری مانند اقتصاد و فرهنگ نیز هست، اما مهم‌ترین رکن یک جامعه، حکومت آن است.

پاسخ : صحیح

۸- امروز کمتر کی گرفتار شرکت است و از این جهت بشر در مسیر پیشرفت قرار دارد.

پاسخ : غلط، در ابتدا این گونه به نظر می‌رسد که امروزه کمتر کسی گرفتار شرک باشد، اما واقعیت این است که انواع دیگری از شرک که بسیار پیچیده‌تر از شرک قدیم است، در میان بشر به چشم می‌خورد.

(ج) جای خالی
۹- انسانی که خداوند را به عنوان تنها ..... جهان پذیرفته است و ایمان دارد که او ..... هستی است، رفتاری متناسب با این اعتقاد خواهد داشت.

پاسخ : خالق - پروردگار

۱۰- کسی که در زندگی خود از فرمان خدا اطاعت کند، به مراتبی از توحید ..... رسیده است.

پاسخ : عملی

۱۱- میزان تأثیرگذاری ایمان در رفتار بستگی به درجه ..... آن‌ها دارد.

پاسخ : ایمان به توحید و یکتاپرستی

۱۲- انسان موحد باور دارد سختی‌های زندگی نشانه بی‌مهری خداوند نیست بلکه بستری برای ..... اوست.

پاسخ : رشد و شکوفایی

۱۳- تسلیم بودن در برابر امیال نفسانی و فرمان‌پذیری از طاغوت باعث می‌شود شخص، درونی ..... و شخصیتی ..... داشته باشد.

(شهریور ۹۹)
پاسخ : ناآرام - ناپایدار

۱۴- توحید عملی دارای دو بعد ..... و ..... است.

پاسخ : فردی - اجتماعی

۱۵- انسان موحد چون زندگی خود را براساس رضایت خدا تنظیم کرده است، شخصیتی ..... دارد و برخوردار از ..... است.

(خرداد انسانی ۹۹ و ۱۴۰۰)
پاسخ : ثابت و پایدار - آرامش روحی

۱۶- بعد ..... توحید به معنای قرار گرفتن همه نهادها و ارکان، در جهت خداوند و اطاعت ..... از اوست.

پاسخ : اجتماعی - همه جانبه

۱۷- جامعه‌ای که در مسیر توحید اجتماعی حرکت می‌کند و تمام ارکان آن به سوی فرمان‌های خدا پیش رود، به صورت جامعه‌ای ..... درمی‌آید.

پاسخ: عدالت‌گستر

۱۸- جامعه توحیدی با ظالمان مبارزه کرده و بنا به فرمان خدا از ..... حمایت می‌کند.

پاسخ: محرومان و مستضعفان

۱۹- اگر قرار باشد در یک جامعه، همه فقط خواسته‌ها و تمایلات دنیوی خود را دنبال کنند، ..... جامعه را فرامی‌گیرد و امکان ..... از بین می‌رود.

پاسخ: محرومان و مستضعفان

۲۰- با توجه به مباحث توحید و شرک کسب رضایت قدرت‌های مادی و طاغوت‌ها (بت‌های بیرون) مصداق ..... است.

پاسخ: شرک عملی

۲۱- اگر کسی دل به هوای نفس (بت درون) سپرد و اوامرش را به فرمان‌های خداوند ترجیح داد گرفتار ..... شده است.

پاسخ: شرک عملی

د) سؤالات پاسخ کوتاه

۲۲- بیت «بر آستان جانان گر سر توان نهادن / گلبنگ سر بلندی بر آسمان توان زد» بیانگر کدام مرتبه از توحید است؟

پاسخ: توحید عملی

۲۳- شخصیت انسان موحد چگونه است؟

پاسخ: شخصیتی ثابت و پایدار دارد و برخوردار از آرامش روحی است.

۲۴- چرا انسان موحد دارای شخصیتی ثابت و استوار و برخوردار از آرامش روحی است؟ (خرداد ۱۴۰۰ و دی خارج از کشور انسانی ۹۹)

پاسخ: چون زندگی خود را براساس رضایت خداوند تنظیم کرده و پیرو فرمان‌های اوست.

۲۵- گام برداشتن انسان در مسیر توحید عملی چگونه صورت می‌گیرد؟ (دی ۹۹)

پاسخ: اطاعت از فرمان‌های خدا

۲۶- میان بعد فردی و بعد اجتماعی توحید عملی، چه رابطه‌ای وجود دارد؟ (شهریور ۱۴۰۰)

پاسخ: ارتباط دو سویه یا رابطه متقابل

۲۷- بعد اجتماعی توحید به چه معناست؟

پاسخ: به معنای قرار گرفتن همه ارکان یک جامعه در جهت خداوند و اطاعت همه جانبه از اوست.

۲۸- در چه صورت ارکان جامعه، بیش‌تر رنگ توحیدی به خود می‌گیرد؟

پاسخ: هر قدر مردم یک جامعه به سوی توحید حرکت کنند.

۲۹- تأثیر عملی ایمان در زندگی، چه زمانی بیش‌تر می‌شود؟

پاسخ: هر چه ایمان افراد قوی‌تر باشد.

۳۰- اگر کسی در پی رضایت قدرت‌های مادی و طاغوت‌ها (بت بیرون) باشد، به چه شرکی گرفتار شده است؟

(شهریور ۹۹ و خرداد انسانی ۹۹ و دی انسانی ۹۷ با تغییر)

پاسخ: شرک عملی

۳۱- دو بُعد توحید عملی را نام ببرید.

پاسخ: بعد فردی و بعد اجتماعی

ه) دو گزینه‌ای

۳۲- مهم‌ترین عامل در تعیین هدف‌ها و رفتارهای هر فرد چیست؟

۱) افکار و اعتقادات
۲) سبک زندگی

پاسخ: گزینه ۱

۳۳- از آن جا که از نظر انسان‌های موحد هیچ حادثه‌ای بی‌حکمت نیست، چنین شخصی چه روحیه‌ای دارد؟

۱) صبوری و استواری
۲) امیدواری

پاسخ: گزینه ۲

ج) سؤالات پاسخ بلند

۳۴- در چه صورت یک نظام اجتماعی، توحیدی است؟

(خرداد ۹۸ و دی انسانی ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۹۹)

پاسخ: وقتی یک جامعه توحیدی است که حاکم آن براساس قوانین الهی به حکومت رسیده باشد و همان شرایطی را که خداوند برای حاکم تعیین کرده است، دارا باشد و بکوشد قوانین الهی را در جامعه به اجرا درآورد.

۳۵- رابطه ایمان و تأثیرگذاری آن در زندگی هر فرد به چه صورت است؟

پاسخ: هر چه ایمان قوی‌تر باشد، تأثیر عملی آن در زندگی بیش‌تر و هر چه ضعیف‌تر باشد تأثیر آن کم‌تر خواهد بود. با این معیار، هر کس می‌تواند درجه ایمان خود و تأثیر آن را در زندگی خویش بررسی کند.

۳۶- شرک عملی در بُعد فردی را توضیح دهید.

(شهریور خارج از کشور ۹۸)

پاسخ: اگر کسی دل به هوای نفس (بت درون) سپرده و او را معبود خود قرار دهد و اوامرش را به فرمان‌های خداوند ترجیح دهد یا در پی کسب رضایت قدرت‌های مادی و طاغوت‌های خداوند ترجیح دهد یا در پی کسب رضایت قدرت‌های مادی و طاغوت‌ها (بت‌های بیرون) برآید، چنین شخصی گرفتار شرک عملی شده است.

۳۷- نتایج شوک فردی را بیان کنید.

پاسخ: تسلیم بودن در برابر امیال نفسانی و فرمان‌پذیری از طاغوت باعث می‌شود شخص، درونی ناآرام و شخصیتی ناپایدار داشته باشد؛ زیرا از یک سو هوای نفس وی هر روز خواسته جدیدی روی او قرار می‌دهد و از سوی دیگر، قدرت‌های مادی که هر روز رنگ عوض می‌کنند او را به بردگی جدیدی می‌کشاند.

۳۸- دو نمونه از شرک در جهان امروزی را بیان کنید.

پاسخ: ۱) امروزه بسیاری از انسان‌ها جهان خلقت را ملک خود تلقی می‌کنند و بدون توجه به نظر و رأی مالک حقیقی آن، خدا، هرگونه که بخواهند در این جهان تصرف می‌کنند. ۲) بسیاری از انسان‌ها چنان به امور دنیوی سرگرم شده‌اند که خدا را فراموش کرده‌اند و خداوند در قلب آن‌ها جایگاهی ندارد.

۳۹- پیامدی مالک و ولی و پرورش‌دهنده (رب) جهان پنداشتن انسان را بیان کنید.

پاسخ: از جمله پیامدهای آن تخریب محیط زیست، آلوده شدن طبیعت، پیدا شدن جوامع بسیار فقیر در کنار جوامع بسیار ثروتمند و مانند آن‌هاست.

درس ۴: فقط برای تو

- از جمله میوه‌های درخت اخلاص ← نفوذناپذیری در برابری وسوسه‌های شیطان است. (خرداد ۱۴۰۱)
- مرحله‌ای از اخلاص که فرد دیگر فریب شیطان را نمی‌خورد ← زیرا خود شیطان اقرار کرده که توانایی فریب دادن مؤمنان با اخلاص را ندارد. (شهریور ۹۹ / شهریور ۹۸ / خرداد ۱۴۰۱)
- براساس حدیث پیامبر ← **مؤمنان برتری پیدا می‌کنند بر دیگران براساس** ← مراتب اخلاصشان (خرداد ۱۴۰۱)
- حسن فاعلی: یعنی انجام‌دهنده کار و دارای نیت الهی است. (خرداد ۱۴۰۰ / دی ۱۴۰۱ / خرداد ۹۸)
- با توجه به سخن امام علی (ع): تمام اخلاص در دوری از گناهان جمع شده است. (دی ۱۴۰۰)
- اخلاص در کاربرد دینی: عمل شخصی فقط برای رفتار خداوند است و طبق دستور را انجام می‌دهد.
- حدیث امام علی (ع): عقل سپه سالار لشکر خدای رحمان است و هوی راهبر لشکر شیطان و انسان کشیده شونده‌ی میان آن دو ← اشاره به تقویت روحیه حوق‌پذیری (شهریور ۱۳۹۸)
- حسن فعلی: انجام عمل براساس فرمان خدا و به همان گونه بودن (خرداد ۹۸ / شهریور ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹)
- حدیث امام علی (ع): **تمام اخلاص در دوری از گناه جمع شده** ← اشاره به دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات به عنوان یکی از راه‌های تقویت اخلاص (خرداد ۹۸)
- راه‌های تقویت اخلاص: ۱. افزایش معرفت نسبت به خداوند ۲. راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او ۳. دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات (دی ۱۴۰۰)
- از جمله پاداش‌های وصف نشدنی برای بندگان خالص خدا ← دیوار محبوب حقیقی و تقریب به پیشگاه الهی (خرداد ۱۴۰۰)
- معنای حکمت ← علم محکم و استوار و به دور از خطا ← هدفش درست و راه رسیدن به آن را نشان می‌دهد و مانع از لغزش‌های می‌شود ← انسان حکیم به درجاتی از بصیرت و روشن‌بینی رسیده که می‌تواند در شرایط سخت حق را از باطل تشخیص دهد و گرفتار آن نشود. (شهریور ۹۹)
- برای تقویت اخلاص از راه شناخت خدا ← خوب است ساعاتی را صرف تفکر در آیات کرد. (شهریور ۹۹)
- در اسلام، اخلاص شرط قبولی اعمالی است که فرد به درگاه خدا عرضه می‌دارد. (شهریور ۹۹)
- دستیابی به حکمت به عنوان یکی از میوه‌های درخت اخلاص: (دی ۱۳۹۸)
- به بصیرت رسیدن انسان حکیم به درجاتی که می‌تواند در شرایط سخت و پیچیده ← حق را از باطل تشخیص دهد و گرفتار باطل نشود.

● اخلاص

- ← به معنی خالص کردن و پاک کردن یک چیزی از غیر آن است.
- ← در کاربرد دینی ← **شخص عملش را فقط برای رضای خداوند انجام دهد** (انجام عمل با نیت الهی) ← **حسن فاعلی**
- انجامش به همان‌گونه باشد که خداوند دستور داده ← **حسن فعلی**
- ← در اسلام، اخلاص شرایط قبولی تمامی اعمالی است که فرد به درگاه خدا عرضه می‌دارد.
- ← انسان هر چه درجه اخلاص بالاتری داشته باشد ← ارزش بیشتری دارد.
- ← افزایش معرفت به خدا ← **افزایش ایمان به خدا** ← افزایش اخلاص
- ← رابطه مستقیم میان افزایش معرفت به خدا و افزایش اخلاص وجود دارد ← هر قدر معرفت‌ها به خداوند بیشتر شود درجه اخلاص‌ها نیز افزایش می‌یابد.

آیات و روایات درس ۴

- ★ بگو همانا نماز و عبادت‌هایم زندگی و مرگم فقط برای خداست که پروردگار جهانیان است.
- ← به ترتیب اشاره دارد به توحید عملی و توحید در ربوبیت
- ← به علت این که خدا تنها پروردگار جهانیان است ← باید تمام اعمال فقط برای خدا باشد.
- ★ (آیه ۱۶۲ سوره انعام) «قُلْ إِنَّهَا آعِطُكُمْ بِوَاوَدَةِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفَرَادِي»
- ← بهترین موعظه و نصیحتی که پیامبر بر مردم دارد ← قیام و زندگی برای خدا
- ← قیام برای خدا بایستی هم فردی باشد و هم اجتماعی
- ★ «أَلَمْ آعْهَدْ إِلَيْكُمْ بَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَ أَنْ آعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ».
- ← خداوند دو پیمان و عهد را از انسان گرفته: ۱. نپرسیدن شیطان ۲. پرستش خداوند
- ← دلیل این که نباید شیطان را بپرستیم ← او دشمنی آشکار است.
- ← بر سر دو راهی بودن انسان ← این که خدا را بپرستد یا شیطان ← تجلی که اختیار انسان
- ★ حدیث پیامبر: راهیابی شرک به دل انسان از راه رفتن مورچه‌ای سیاه در شب تاریک بر تخته سنگی سیاه پنهان‌تر است.
- ← اشاره به وظیفه مسلمانان در حفاظت از دل تا جلوی شرک را بگیرند.
- ← شعر: «پاسبان حرم دل شده‌ام شب همه شب / تا در این پرده جز اندیشه او نگذارم»
- ★ پیامبر اکرم (ص): مؤمنان با توجه به مراتب اخلاصشان؛ بر یکدیگر برتری پیدا می‌کنند.
- ← برتری یک مؤمن بر مؤمن دیگر ← با توجه به درجه اخلاص هر فرد
- ← اثر اخلاص ← برتری یافتن یک مؤمن بر مؤمن دیگر
- ★ پیامبر: «نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ»
- ← نیت انسان مؤمن از عملش برتر است.
- ← نیت مقدم بر عمل انسان است.
- ★ پیامبر: «أَتَمَّ الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ»
- ← ارزش عمل انسان وابسته به نیت‌هاست.
- ← شرط قبولی عمل ← داشتن نیت الهی
- ★ امیرالمؤمنین علی (ع): «فَاعِلُ الْخَيْرِ خَيْرٌ فَنُهُ وَ فَاعِلُ الشَّرِّ شَرٌّ مِنْهُ»
- ← اشاره دارد به انجام‌دهنده کار نیک و انجام‌دهنده کار بد.

(ب) صحیح / غلط

- ۱- عمل براساس معرفت و آگاهی بسیار ارزشمند و مقدس‌تر از عملی است که در آن معرفتی نیست یا با معرفت اندکی صورت می‌گیرد.
- پاسخ: صحیح
- ۲- نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند و طلب یاری از او برای تقویت غفلت از خداوند را کم می‌کند.
- پاسخ: صحیح
- ۳- حُسن فعلی بدین معناست که انجام دهنده کار، دارای نیت الهی باشد.
- پاسخ: غلط، طبق فرمایش رسول خدا (ص): «نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ: نیت مؤمن (هدف) مهم‌تر از عمل او است.»

۴- حُسن فاعلی بدین معناست که کار به درستی و به همان صورت که خداوند فرمان داده انجام شود. (دی ۱۴۰۰)

پاسخ: غلط، حسن فعلی بدین معناست که کار به درستی و به همان صورت که خداوند فرمان داده، انجام شود.

۵- در میان اعمال واجب، روزه تأثیر خاصی در تقویت اخلاص دارد. (دی خارج از کشور ۹۹)

پاسخ: صحیح

ج) جای خالی

۶- هدف خلقت انسان ..... به خداست و جز با ..... خود انسان به دست نمی‌آید.

پاسخ: تقرب - تلاش

۷- آن کس که راه ..... را برمی‌گزیند و در پی آن اندیشه و ..... و ..... خویش را برای رضا حضور حضرت دوست

قرار می‌دهد، خطرانی او را تهدید می‌کند.

پاسخ: توحید - تلاش

۸- حسن ..... بدین معناست که انجام‌دهنده کار، دارای نیت الهی باشد. (شهریور انسانی ۹۹)

پاسخ: فاعلی

۹- اعمال انسان هر چه با ..... بالاتری همراه باشد، ارزش بیشتری دارد.

پاسخ: اخلاص

۱۰- در میان اعمال واجب، ..... تأثیر خاصی در تقویت اخلاص دارد.

پاسخ: روزه

۱۱- انسان .....، به درجاتی از بصیرت می‌رسد که می‌تواند در شرایط سخت و پیچیده، حق را از باطل تشخیص

دهد. (دی انسانی ۹۸)

پاسخ: حکیم

۱۲- خداوند در قرآن کریم، علاوه بر آن که لقمان را به داشتن .....، توصیف سفارش‌های ارزنده‌ای از ایشان نقل کرده است.

پاسخ: حکمت

۱۳- برای تقویت اخلاص از راه افزایش شناخت خدا خوب است ساعاتی را صرف ..... در آیات الهی کنیم.

پاسخ: تفکر

۱۴- شیطان، خود اقرار کرده است که قدرت و توانایی فریب دادن مؤمنان با ..... را ندارد.

پاسخ: اخلاص

د) سؤالات پاسخ کوتاه

۱۵- انسان در زندگی، همواره بر سر کدام دو راهی است؟

پاسخ: بندگی خداوند و بندگی هوای نفس و شیطان

۱۶- معنای اخلاص چیست؟

پاسخ: خالص کردن و پاک کردن یک چیز از غیر آن

۱۷- در اسلام، شرط قبول تمامی اعمال به درگاه خدا چیست؟

پاسخ: اخلاص

(دی انسانی ۹۷ با تغییر)

۱۸- انجام عملی با نیت الهی، به کدام حُسن اخلاقی اشاره می‌کند؟ (نیت خالص در عمل انسان مؤمن به کدام حُسن اشاره دارد؟)

پاسخ: حس فاعلی (دی ۹۸ و خرداد ۱۴۰۰)

۱۹- هر عمل و عبادتی که از جهت کمیت و کیفیت مطابق دستور خداوند انجام گیرد، دارای کدام حُسن می‌باشد؟

پاسخ: حسن فعلی (خرداد ۹۹ و شهریور ۹۹)

۲۰- اگر کسی عمل را به صورتی که خداوند فرمان داده، انجام دهد، به کدام حُسن (فعلی - فاعلی) توجه کرده است؟

پاسخ: حسن فعلی (خرداد انسانی ۹۸)

۲۱- دو مورد از راه‌های تقویت اخلاص را بنویسید. (دی ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۱۴۰۰)

پاسخ: ۱. افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند ۲. راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او ۳. دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات

۲۲- شیطان در پیشگاه خداوند اقرار کرده است که توانایی فریب چه افرادی را ندارد؟ (دی ۹۹)

پاسخ: مؤمنان با اخلاص

۲۳- پیش رفتن انسان در اخلاص چه اثری در مقابله با شیطان دارد؟ (دی خارج از کشور ۹۹)

پاسخ: به مرحله‌ای می‌رسد که دیگر قریب وسوسه‌های شیطان را نمی‌خورد.

۲۴- دو مورد از میوه‌های درخت اخلاص را نام ببرید. (خرداد ۹۹)

پاسخ: ۱. دستیابی به درجاتی از حکمت ۲. نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان ۳. دریافت پاداش‌های وصف‌نشدنی

ز) تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۲۵- اخلاص: (دی خارج از کشور انسانی ۹۹، دی انسانی ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۹۹ و دی ۹۷)

پاسخ: به معنای خالص کردن و پاک کردن یک چیز از غیر آن است. این کلمه در کاربرد دینی بدین معناست که شخص اندیشه و دل خود را جایگاه خدا کند و عملش را فقط برای رضای خداوند و همان‌گونه که او دستور داده است، انجام دهد.

۲۶- حُسن فاعلی: (خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹)

پاسخ: بدین معناست که انجام‌دهنده کار، دارای معرفت درست و نیت الهی باشد.

۲۷- حُسن فعلی: (شهریور خارج از کشور ۹۸)

پاسخ: بدین معناست که به درستی و به همان صورت که خدا فرمان داده است، انجام شود.

۲۸- حُسن فاعلی و حُسن فعلی: (خرداد خارج از کشور ۹۹)

پاسخ: در هر عملی باید دو «حُسن» موجود باشد: حُسن فاعلی و حُسن فعلی، حُسن فاعلی بدین معناست که انجام‌دهنده کار، دارای معرفت درست و نیت الهی باشد. حُسن فعلی نیز بدین معناست که به درستی و به همان صورت که خدا فرمان داده است، انجام شود.

ج) سؤالات پاسخ بلند

۲۹- از راه‌های تقویب اخلاص، «راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او» را شرح دهید. (شهریور خارج از کشور ۹۸)

پاسخ: نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند، محبت خداوند را در قلب تقویت می‌سازد، غفلت از خداوند را کم می‌کند و انسان را بهره‌مند از کمک‌های الهی می‌نماید.

۳۰- افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند را به عنوان یکی از راه‌های تقویب اخلاص، توضیح دهید.

پاسخ: پیوند محکمی میان معرفت به خداوند و ایمان به او وجود دارد، هم‌چنین ارتباط دقیقی میان ایمان به خدا و اخلاص برقرار است، بنابراین هر قدر که معرفت به خداوند بیش‌تر شود، به افزایش درجه اخلاص کمک خواهد کرد.

۳۱- یکی از میوه‌های درخت اخلاص، دستبازی به درجاتی از حکمت است، آن را شرح دهید. **(شهریور ۹۹)**

پاسخ: حکمت به معنای علم محکم و استوار و به دور از خطاست که هدف درست و راه رسیدن به آن را نشان می‌دهد و مانع لغزش‌ها می‌شود. انسان حکیم به درجاتی از بصیرت و روشن‌بینی رسیده که می‌تواند در شرایط سخت، حق را از باطل تشخیص داده و گرفتار آن نشود.

۳۲- از میوه‌های درخت اخلاص، نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان را شرح دهید. **(خرداد انسانی ۹۹)**

پاسخ: اگر انسان در اخلاص پیش رود، به مرحله‌ای می‌رسد که دیگر فریب وسوسه‌های شیطان را نمی‌خورد. چرا که شیطان، خود اقرار کرده است که توانایی فریب دادن مؤمنان با اخلاص را ندارد.

درس ۵- قدرت پرواز

(خرداد ۱۴۰۱)

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

← اشاره دارد به یکی از نشانه‌های اختیار مسئولیت پذیری

(خرداد ۱۴۰۱)

مجموعه علل مستقل در پرورش گل ← **علل عرضی**

- **قدر و قضای الهی:** قدر به معنای اندازه است، قضا صرفاً به معنای به انجام رساندن، پایان دادن، حکم کردن و حتمیت بخشیدن است.

(دی ۱۴۰۰ / خرداد ۱۴۰۰ / خرداد ۹۸ / شهریور ۹۹)

- از جمله شواهدی که نشان دهند وجود اختیار است:

(دی ۱۴۰۰ / خرداد ۱۴۰۰ / خرداد ۹۸ / شهریور ۹۹)

۱- تفکر و تصمیم

۲- احساس رضایت یا پیشیمانی

۳- مسئولیت پذیری

(خرداد ۱۴۰۰ / خرداد ۹۹)

- رابط اختیار انسان با اراده الهی:

← چون این اختیار در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست

← وجود ما و اراد و عمل ما نیز وابسته به خواست اراده انسان در طول اراده خداوند است و با آن منافاتی ندارد.

- **قدرت تصمیم‌گیری:** ما برای انجام عملی ابتدا فکر می‌کنیم ← همه جوانب آن را می‌سنجیم ← در آخر است به عمل می‌زنید گاهی ممکن است دچار تردید شویم و از بین چند راه ← **یکی را انتخاب کنیم.**

(دی ۱۴۰۰)

- ایجاد مخلوقات جهان از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند: **وابسته به قضای الهی هستند.** (شهریور ۱۴۰۰)

(خرداد ۱۴۰۰)

- اختیار، یک حقیقت وجدانی و مشهود است.

- جهاتی که مخلوقات جهان به تقدیر الهی و قضای الهی وابسته هستند:

← از آن جهت که خدای متعال با علم خود، اندازه، حدود، ویژگی‌ها، واقعیت زمانی و مکانی آن‌ها را تعیین می‌کند، به تقدیر الهی وابسته هستند.

(شهریور ۹۸)

← و از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند وابسته به قضای الهی هستند.

(خرداد ۹۹)

- مبنای تصمیم‌گیری‌های انسان و آنچه که تعیین‌کننده سرنوشت اوست اختیار محدودی است که دارد.

(خرداد ۹۹)

- بیت هیچ‌گویی سنگ را فردا بیا/ ورنمایی من دهم بد را سزا

← اگر انسانی پیمان شکنی کند و مسئولیت خودش را انجام ندهد، خود را مستحق مجازات می‌داند،

← در ارتباط با مسئولیت‌پذیری یکی از نشانه‌ها و شواهد اختیار داشتن است.

- مسئولیت‌پذیری شاهدهی بر وجود اختیار در انسان است ← هر کسی خودش را مسئول کارهایش می‌داند عواقب عمل خود را نیز می‌پذیرد ← بر همین اساس پیمان‌ها استوارند و در صورت پیمان شکنی و عدم انجام مسئولیت شخص خود را مستحق مجازات می‌داند

(دی ۹۸)

- شعر این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم

← اشاره به یکی از شواهد اختیار تفکر و تصمیم

← درباره کسانی است که دچار تردید می‌شوند و اندیشه می‌کند و جوانب کار را می‌سنجند.

- شعر گر نبودی اختیار این شرم چیست/ این دریغ و خجالت و آزر چیست

- وان پشیمانی که چندی زان بدی/ ز اختیار خویشتی گشتی مهتدی

← اشاره به یکی از شواهد اختیار احساس رضایت یا پشیمانی

- اختیار یک تقدیر الهی است ← خواست خدا بوده و کسی نمی‌تواند از این ویژگی ذاتی اختیار فرار کند.

- علت‌هایی که در پیدایش یک پدیده دخیل هستند:

۱- **علل عرضی:** در پیدایش پدیده چند عامل بصورت مجموعه یا همکاری با هم مشارکت دارند. مثال رویش گل و دخیل بودن باغبان و خاک و آب .....

← هر علل بطور مستقیم (بی واسطه) دارای نقش خاصی است که با نقش دیگری متفاوت است.

۲- **علل طولی:** تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدید گاهی به گونه‌ای است که یک عامل در عامل دوم اثر می‌گذارد و عامل دوم در عامل سوم تاثیر می‌گذارد تا اثر عامل اول را به معلول منتقل کند.

← علل عرضی مثل رویش یک گیاه / جا به جایی گلدان

← علل طولی مثل نگارش نامه / رابطه اراده انسان با اراده الهی

آیات و احادیث درس ۶

آیه ۳ سوره انسان

★ انا هدینا السبیل إنا شاكر أواما كُفُورًا

در ارتباط با وجود اختیار و اراده در انسان

اشاره به یکی از شواهد وجود اختیار ← تفکر و تصمیم

آیه ۱۰۴ سوره انعام

★ قد جاءكم بصائرٌ من ربكم فمن البصر فلنفسه ومن عمي فعليها

اشاره به یکی از شواهد وجود اختیار ← تفکر و تصمیم

بینا شدن نسبت به رهنمودهای الهی ← نفع خود آسان است

کوری پیشه کردن به رهنمودهای الهی ← به ضرور خود انسان

آیه ۱۸۲ سوره آل عمران

★ ذلک بما قدمت أیدکم وأن الله لیس بظالم للعبيد

اشاره به یکی از شواهد وجود اختیار مسئولیت پذیری

دلیل عقوبت الهی اعمالی که انسان پیش فرستاده

صحيح / غلط

۳۳۳- مبنای تصمیم‌گیری‌های انسان و تعیین‌کننده سرنوشت او همین اختیار محدودی است که دارد.

(خرداد۹۹)

صحيح

۳۳۸- موجودات جهان از آن جهت که با حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند، به تقدیر الهی وابسته‌اند.

(دی ۹۹)

غلط؛ موجودات با حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند و به قضای الهی وابسته‌اند.

۳۳۹- به انجام رساندن و پایان دادن یک کار، مقدر به تقدیر الهی است.

غلط، به انجام رساندن و پایان دادن، مربوط به قضای الهی است.

۳۴۲- قدر الهی با اختیار انسان سازگار است، اما قضای الهی با اختیار انسان ناسازگار است.

غلط، قضا و قدر الهی با اختیار انسان سازگار است و زمینه ساز شکوفایی اختیار انسان است.

۳۴۳- اندازه حدود ویژگی موقعیت مکانی و زمانی موجودات وابسته به قضای الهی است.

غلط، اندازه، حدود، ویژگی، موقعیت مکانی و زمانی موجودات، وابسته به تقدیر الهی است. (شهریور ۹۹)

۳۴۴- قوانین حاکم بر طبیعت و هم چنین عملکرد دستگاه‌های مختلف بدن در محدود اختیار ما هستند و به طور طبیعی انجام می‌شوند.

غلط، قوانین حاکم بر طبیعت و هم چنین عملکرد دستگاه‌های مختلف بدن خارج از محدوده اختیار ما هستند و به طور طبیعی انجام میشوند.

۳۴۸- وقتی از تقدیر سخن می‌گوییم منظور ما فقط تعیین طول، عرض، حجم و مکان و زمان موجودات است.

غلط، وقتی از تقدیر جهان به وسیله خداوند سخن می‌گوییم، منظورمان فقط تعیین طول، عرض، حجم، مکان و زمان یک موجود نیست

جای خالی

۳۵۷- اختیار در انسان یک حقیقت ..... است که هر کس آن را در درون خود میباید وابسته اند

۳۵۷- وجدانی (خرداد ۹۸ و خرداد انسانی ۹۹ و شهریور انسانی ۱۴۰۰)

۳۵۸- مخلوقات جهان از آن جهت که با حکم و اراده خداوند ایجاد می‌شوند، به ..... اراده خداست.

۳۵۸- قضای الهی

۳۶۲- این که انسان پس از سنجیدن جوانب، دست به یک عمل می‌زند. بیانگر ..... از شواهد وجود اختیار در اوست.

۳۶۲- تفکر و تصمیم

۳۶۳- اختیار محدودی که داریم، مبنای تصمیم‌گیری ما و تعیین‌کننده ..... ماست.

۳۶۳- سرنوشت

۳۷۰- احساس رضایت با پیشیمانی یکی از شواهد وجود ..... در انسان است.

۳۷۰- اختیار

۳۷۱- احساس رضایت با پیشیمانی و ..... و ..... از شواهد وجود اختیار در انسان است.

۳۷۱- تفکر و تصمیم - مسئولیت‌پذیری

۳۷۲- همکاری چند عامل به صورت مجموعه در پیدایش یک پدیده را علل ..... و تاثیر عوامل در یکدیگر را علل ..... می‌گویند.

۳۷۲- عرضی - طولی

سوالات پاسخ کوتاه

۳۷۳- نمونه‌ای از اموری را که اختیاری نیست، نام ببرید.

۳۷۳- ۱- عملکرد دستگاه‌های بدن مانند گوارش و گردش خون **۲-** قوانین حاکم بر طبیعت مانند قانون جاذبه و توالی فصل‌ها

۳۷۴- دو مورد از شواهد وجود اختیار در انسان را نام ببرید. (دی انسانی ۹۸ و شهریور انسانی ۹۹)

۳۷۴- ۱- تفکر و تصمیم **۲-** احساس رضایت با پیشیمانی **۳-** مسئولیت‌پذیری

۳۷۹- چرا در نقشه جهان و در اجرا و پیاده کردن آن نقضی نیست؟ (خرداد خارج از کشور ۹۹)

۳۷۹- زیرا نقشه جهان با همه موجودات و ریزه کاری‌ها و ویژگی‌ها و قانون‌هایش از آن خدا و از علم خداست (قدر) و اجرا و پیاده کردن

آن نیز به اراده خداست (قضا).

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۴۰۹- قضای الهی:

۴۰۹- قضا به معنای انجام رساندن، پایان دادن، حکم کردن و حتمیت بخشیدن است. مخلوقات جهان، از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند به قضای الهی وابسته‌اند.

۴۱۰- علل عرضی:

۴۱۰- در پیدایش یک پدیده ممکن است چند عامل به صورت مجموعه و با همکاری یکدیگر مشارکت کنند این علل را علل عرضی گویند.

۴۱۱- علل طولی:

۴۱۱- گاهی تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدیده این گونه است که یک عامل در عامل دوم اثر می‌گذارد و عامل دوم در عامل سوم تأثیر می‌کند تا اثر عامل اول را به معلول منتقل کند. این علت‌ها را ((علل طولی)) می‌گویند.

۴۱۲- قدر و قضای الهی:

۴۱۲- قدر به معنای اندازه است. قضا به معنای انجام رساندن پایان دادن حکم کردن و حتمیت بخشیدن است. {یکی از این موارد}

سؤالات پاسخ بلند

۴۱۳- سه مورد از شواهدی را که بیانگر وجود اختیار در انسان است. نام ببرید.

۴۱۳- ۱- تفکر و تصمیم ۲- احساس رضایت یا پشیمانی ۳- مسئولیت پذیری

۴۱۴- رابطه اختیار انسان با اراده خداوند را شرح دهید.

۴۱۴- وجود اختیار و اراده انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد در فعل اختیاری تا زمانی که ما به انجام فعلی اراده نکرده ایم آن فعل انجام نمی‌گیرد. در عین حال وجود ما اراده ما و عملی که از ما سر میزند همگی وابسته به اراده خداوند است یعنی اراده انسان در طول اراده خداست و با آن منافات ندارد.

۴۱۸- توضیح دهید چگونه مسئولیت پذیری شاهدهی بر وجود اختیار در انسان است؟

۴۱۸- هر کس خود را مسئول کارهایش می‌داند و آثار و عواقب عمل خود را می‌پذیرد و اگر به کسی زبان رسانده است. آن را جبران می‌کند. عهدها و پیمان‌ها نیز بر همین اساس استوارند. بنابراین اگر کسی پیمان شکنی کند و مسئولیتش را انجام ندهد خود را مستحق مجازات می‌داند.

۴۲۷- منظور از تقدیر جهان به وسیله خداوند چیست؟ مثال بزنید.

۴۲۷- منظورمان فقط تعیین طول، عرض حجم مکان و زمان یک موجود نیست. این‌ها ساده‌ترین و آشکارترین نوع تقدیرها هستند. تقدیر الهی شامل همه ویژگی‌ها، کیفیت و کلیه روابط میان موجودات می‌شود. این که آب در چه درجه‌ای به جوش آید، تعداد الکترون‌های یک عنصر چه تعداد باشد، ماه در کدام مدار دور زمین گردش کند بدن انسان از چه اعضای تشکیل شود هر عضوی کدام کار را انجام دهد همه و همه از تقدیرات الهی است.

۴۲۸- آیا ویژگی اختیار انسان یک تقدیر الهی است؟ توضیح دهید. **(شهریور خارج از کشور ۹۸)**

۴۲۸- بله، ویژگی اختیار در انسان یک تقدیر الهی است؛ یعنی یکی از تقدیرات الهی برای انسان این است که او دارای اختیار باشد؛ یعنی همان طور که مثلاً به آب ویژگی مایع بودن را داده است به انسان نیز ویژگی مختار بودن را عطا کرده است. به تعبیر دیگر، خداوند این گونه تعیین کرده که انسان کارهایش را با اختیار انجام دهد.

۴۳۰- ویژگی‌های علل طولی را با ذکر مثال توضیح دهید.

۴۳۰- گاهی تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدیده این گونه است که یک عامل در عامل دوم اثر می‌گذارد و عامل دوم در عامل سوم تأثیر

می‌کند تا اثر عامل اول را به معلول منتقل کند. برای مثال وقتی شما قلم را به دست می‌گیرید و نامه مینویسید، چند عامل در طول هم در انجام این کار دخالت دارند کل کار نوشتن را به هر یک از عوامل می‌توان نسبت داد بدین معنا که اگر هر یک از این عوامل نبود عمل نوشتن انجام نمی‌شد اما هر علتی به ترتیب علت بودن خود را از عامل بالاتر می‌گیرد این علتها را «علل طولی» می‌گویند.

۴۳۱- مخلوقات جهان از چه جهت به تقدیر الهی و از چه جهت به قضای الهی وابسته هستند؟

۴۳۱- مخلوقات جهان از آن جهت که خدای متعال با علم خود اندازه، حدود، ویژگی، موقعیت مکانی و زمانی آن را تعیین می‌کند به تقدیر الهی وابسته هستند و از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند به قضای الهی وابسته‌اند.

۴۳۲- چگونه می‌توان هم به قضا و اراده الهی اعتقاد داشت و هم انسان را موجودی مختار دانست؟

(دیدخارج از کشور ۹۹ و خرداد خارج از کشور ۱۸ و ۹۹)

۴۳۲- وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت دیگر خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد در فعل، اختیاری تا زمانی که ما اراده کاری را نکرده ایم آن کار انجام نمی‌گیرد؛ در عین حال وجود ما اراده ما و عملی که از ما سر می‌زنند همگی وابسته به اراده خداوند است؛ یعنی اراده انسان در طول اراده خداست و با آن منافات ندارد.

درس ۶: سنت‌های خداوند در زندگی

آیه «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»
 بیانگر استدرج به عنوان یک سنت الهی

سنت ابتلاء: در لغت به معنای امتحان است / در اصطلاح دینی به معنای قرار دادن فرد در شرایط و موقعیتی که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آن چه را که ادعا کرده و مشخص سازد.

(خرداد ۱۴۰۱ / شهریور ۹۸)

با توجه به آیه «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»

خداوند کسانی را که در راه او قدم بردارند را به طور خاص هدایت می‌کند.

(خرداد ۱۴۰۱)

★ سنت حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان در گناه ← **سنت املاء استدرج**

(خرداد ۱۴۰۱ / دی ۱۴۰۰)

★ رضایت سریع خدا از کسی که طلب آمرزش کرده ← **سنت سبقت رحمت بر غضب**

(دی ۱۴۰۰)

★ حمایت خدا از انسان تلاشگر و مجاهد ← **سنت امداد خاص (توقیق الهی)**

(دی ۱۴۰۰)

★ خداوند با هر امر خیر یا شری ما را امتحان می‌کند.

(دی ۱۴۰۰)

★ **حدیث امام صادق:** کسانی که به واسطه گناه می‌میرند، از کسانی که به واسطه‌ی سرآمدن عمرشان می‌میرند، بیشترند.

← اشاره به یکی از سنت‌های الهی ← **سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او** **(خرداد ۱۴۰۰)**

تفاوت میان امتحان الهی و امتحان بشری:

امتحان الهی ← غالباً ما از حقیقت درون افراد بی‌خبری هستیم و تلاش می‌کنیم تا از طریق امتحان کردن آن‌ها به آگاهی لازم برسیم ولی امتحان خداوند و امتحان الهی به هدف آگاه شدن از درون افراد نیست بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.

(دی ۹۸ / خرداد ۱۴۰۰ / دی ۱۴۰۰ / خرداد ۹۹)

★ حفظ آبروی بندگان گناهکار و پذیرش عبادت اندک ← **نمونه‌ای از سنت سبقت رحمت بر غضب است.** **(شهریور ۹۸)**

سنت املاء (امهال)

← انسانی که به دام گناه می‌افتد، خدا برایش شرایطی فراهم می‌کند تا توبه کند. اما اگر کسی در گناه پیش برود که از کار خود خرسند شود ← **خداوند به آن‌ها فرصت می‌دهد و آن‌ها با اختیار خود این فرصت را وسیله‌ای برای پیشروی بیشتر و غوطه‌ور شدن در گناهان قرار می‌دهند.**

(خرداد ۹۸ / شهریور ۹۹)

(دی ۱۴۰۰ / شهریور ۱۴۰۰)

آیه «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبَلُوكُمْ بِالشَّدِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَ اَلَيْنَا تُرْجَعُونَ»

← اشاره به یکی از سنت‌های الهی ← ابتلاء و امتحان

(شهریور ۱۴۰۰)

★ سنگین شدن بار گناهان و حرکت تدریجی به سوی هلاکت ابدی ← سنت املاء و استدرج

(شهریور ۹۹)

★ امداد خاص خداوند نسبت به کسانی که با نیت پاک قدم در راه حق می‌گذارند ← سنت توفیق

(شهریور ۹۹)

★ سنت ابتلاء (امتحان) ← موجب به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی است.

★ **حدیث امام علی (ع):** چه بسا احسان پیایی خدا، کسی را گفتار کند و پرده‌پوشی خدا او را مغرور سازد.

(خرداد ۹۹)

← بیانگر سنت استدرج و املاء

★ سنت امداد عالم الهی، زمانی که انبیاء مردم را به دین الهی فرا می‌خوانند ← مردم در برابرشان دو دسته می‌شوند:

یک دسته پاسخ مثبت به ندای حق می‌دهند و دسته‌ای لجاجت می‌ورزند و در مقابل حق می‌ایستند.

← خداوند سنت خود را بر این قرار داده که هر کس هر راهی که برگزید تواند از امکاناتی که خدا برایش فراهم کرده استفاده کند تا

(دی ۹۸)

در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش برود و باطن خود را آشکار کند.

قوانین و سنت‌های حاکم بر زندگی انسان :

۱. امتحان و ابتلاء ← عام‌ترین سنت
۲. امداد عام الهی
۳. امداد خاص (توفیق الهی)
۴. سبقت رحمت بر غضب
۵. املاء و استدرج
۶. تأثیر اعمال انسان بر زندگی او

آیات و احادیث درس ۶

(آیه ۳۵ انبیا)

«كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبَلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَ اَلَيْنَا تُرْجَعُونَ»

← اشاره به سنت ابتلاء و امتحان

← احتمال وقوع امتحان و آزمایش به وسیله امور خیر و شر

← چشیدن طعم مرگ برای همه افراد

امام صادق: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِعَنْزَلَةٍ كَنَّةَ الْمِيزَانِ كُلَّمَا زَبَدَ فِي إِيْمَانِهِ زَبَدٌ فِي بَلَاءِهِ»

← اشاره به سنت امتحان

← مراتب ایمان و مراتب امتحان الهی مانند کفه ترازوست.

← ایمان بیشتر = ابتلاء الهی بیشتر / افزایش ایمان ← افزایش بلایا برای وی

(سوره عنکبوت آیه ۲)

← أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ

(آیه ۲۰ اسراء)

«كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءِ وَ هُوْلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»

← اشاره به امداد عام الهی

← مخاطبین این آیه : همه افراد (چه خواهان آخرت، چه خواهان دنیا)

(آیه ۶۹ عنکبوت)

«وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»

← هدایت کردن کسانی که در راه خدا گام برمی‌دارند به طور خاص

← تلاشگران و مجاهدان راه حق در پرتو امداد خاص الهی هدایت می‌شوند.

← آنان که تلاش می‌کنند و نیکوکار هستند. ← همراهی، حمایت، دستگیری و پشتیبانی خداوند نصیبشان می‌شود.

(انعام ۵۴)

«پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است»

← كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ

← اشاره به سنت سبقت رحمت بر غضب

← سخت‌گیری خدا از دریچه‌ی لطف و رحمت است.

← فرازی از دعای جوشن کبیر: يَا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ

(آیه ۱۶۰ انعام)

«مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا» وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ»

← پاداش ده برابری به نیکوکاران و مجازات به اندازه گناه برای گناهکاران

← خداوند به علت عدل الهی که دارا می‌باشد سزای گناهکاران را به همان مقدار می‌دهد.

← اینکه ده برابر پاداش می‌دهد ← نشانه سبقت رحمت بر غضب

امیرالمؤمنین: «چه بسا احسان پیاپی خدا، کسی را گرفتار کند و پرده‌پوشی خدا او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریفته و شیفته خود گردد و خدا هیچ کسی را همانند کسی که به مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.»

← دشوارترین نوع امتحان و آزمایش الهی از نگاه امیرالمؤمنین ← کسی که به او مهلت داده شده

(آیه ۱۸۲ و ۱۸۳ اعراف)

«وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَأُمْلِي لَهُمْ: إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ»

← اشاره به گناهکارانی که به دست خودشان، خودشان را در معرض هلاکت قرار می‌دهند و به تدریج گرفتار عذاب می‌شوند.

امام صادق (ع): «مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ اللَّهُ مِمَّنْ يُمُوتُ بِالْأَجَالِ وَ مَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ أَكْثَرَ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ»

← اشاره به نسبت تأثیر اعمال در زندگی افراد دارد

← عامل کاهش یا افزایش عمر افراد ← گناهان و با نیکوکاریشان است.

← هر چه گناهان بیشتر ← عمر کمتر / نیکوکاری بیشتر ← عمر بیشتر

۴۳۳- بر اساس آیه ی شریفه ی «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبَلُّوكُم بِالسَّرِّ وَالْحَيْرِ فِتْنَةً» وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ» به سوالات زیر پاسخ دهید:

(شهریور و دی ۱۴۰۰)

(آ) به کدام سنت الهی اشاره دارد؟

ابتدا و امتحان و آزمایش الهی

(ب) خداوند با چه چیزی انسان ها را می‌آزماید؟

با هر امر خیر یا شری

(پ) هر انسانی در زندگی خود به وسیله ی امور..... یا با امور..... در معرض ..... است.

شر - خیر - امتحان

۴۳۴- طبق آیه ی مبارکه ی «أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ» به پرسش های زیر پاسخ دهید:

(آ) بیانگر کدام سنت الهی است؟

ابتدا و امتحان الهی

(ب) هر کس ادعای ایمان کند،..... قرار می‌گیرد.

مورد امتحان

۴۳۵- طبق آیه ی مبارکه ی «كَلَّا نُمَدِّ هُوْلَاءِ وَهَوْلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»:

(آ) بیانگر کدام سنت الهی است؟

(شهریور انسانی ۹۹)

(شهریور خارج از کشور ۹۸ و دی ۹۹)

سنت امداد عام الهی

(ب) رحمت واسعة ی الهی به همه ی افراد جامعه چه نیکوکار چه بدکار..... .

میرسد و منعی ندارد

۴۳۶- بر مبنای آیه ی کریمه ی «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

(خرداد خارج از کشور ۹۸ و شهرپور خارج از کشور ۹۸)

(آ) بیانگر کدام سنت الهی است؟

سنت توفیق الهی یا امداد خاص

(دی انسانی ۱۴۰۰ و دی ۹۷)

(ب) خداوند کسانی را که در راه او قدم بردارند، به طور خاص ..... می کند.

به تدریج

(پ) یکی از جلوه های توفیق الهی که در این آیه بیان شده است چیست؟

در صورت تکذیب نشانه های الهی

۴۳۸- با دقت در محتوای آیه ی «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ» به

پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

(خرداد خارج از کشور ۹۹)

(آ) کدام سنت الهی در آن ذکر شده است؟

سنت سبقت رحمت بر غضب

(ب) خداوند پاداش کار نیک را چند برابر و کیفر کار بد را به اندازه ی خودش می دهد و این نشانه ی ..... الهی است.

فضل و رحمت

۴۳۹- با تدبر در آیه ی شریفه ی «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم

بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

(آ) بیانگر کدام سنت الهی است؟

تاثیر اعمال انسان در زندگی او

(خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹)

(ب) مطابق با قانون الهی، آینده ی انسان بر اساس ..... رقم میخورد.

رفتار

۴۴۰- در رابطه با حدیث امام صادق (ع) که فرمود: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كِفَّةِ الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ» به پرسش

های زیر پاسخ دهید:

(خرداد ۱۴۰۰)

(آ) به کدام سنت الهی اشاره دارد؟

ابتلا و امتحان الهی

(دی خارج از کشور ۹۹)

(ب) پیام حدیث درباره ی امتحان الهی، چیست؟

رابطه ی مراتب ایمان و مراتب امتحان

صحيح / غلط

۴۶۴- وقتی انسانی گناهی مرتکب می شود، خداوند از فرشته خود می خواهد که فوراً آن را ثبت نماید.

غلط؛ وقتی انسان گناهی مرتکب می شود، خداوند به فرشته ی خود دستور می دهد که صبر کند تا بنده اش توبه کند و جبران نماید و

در صورتی که بنده توبه نکرد آن گناه را ثبت نماید.

۴۵۸- ایمان به خدا و تقوای واقعی افراد جامعه، سبب نزول برکات الهی می شود.

صحیح

۴۵۹- بر اساس سنت امداد، خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا میدهد. (خرداد ۱۴۰۰)

غلط؛ بر اساس سنت سبقت رحمت بر غضب، خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه ی خودش جزا میدهد.

ج) جای خالی

۴۶۳- عام ترین و فراگیرترین قانون خداوند که ثابت و همیشگی است، سنت ..... میباشد. (خرداد خارج از کشور ۹۹)

ابتلاء

۴۶۴- سنت حاکم بر هر دو دسته از مردم که به دعوت انبیا پاسخ مثبت می دهند یا در مقابل آن می ایستند، ..... نام دارد.

سنت امداد عام الهی

۴۶۵- امداد خاص خداوند نسبت به کسانی که با نیت پاک، در راه حق می گذارند، سنت ..... الهی نام دارد. (شهریور ۹۹)

توفیق

۴۶۷- حفظ آبروی بندگان گناهکار و پذیرش عبادت اندک، نمونه هایی از سنت ..... است. (شهریور انسانی ۹۸)

سبقت رحمت بر غضب

۴۷۱- در سنت املا و استدراج، مهلت ها و نعمت ها ، با اختیار و اراده ی خود انسان به صورت ..... جلوه گر شده و باعث می شود که ..... هر روز سنگین و سنگین تر شود.

بلای الهی - بار گناهان

۴۷۲- سنگین شدن بار گناهان و حرکت تدریجی به سوی هلاکت ابدی، سنت ..... نام دارد. (شهریور ۱۴۰۰)

املا و استدراج

سوالات پاسخ کوتاه

۴۸۷- کدام سنت الهی موجب به ظهور رساندن استعدادهای آدمی و نشان دادن تمایلات درونی میشود؟ (دی ۹۸ و شهریور ۹۹)

امتحان و ابتلاء

۴۹۰- خداوند با چه چیزی انسان را امتحان میکند؟ (دی انسانی ۱۴۰۰)

او با هر خیر و شری ما را می آزماید.

۴۹۱- عام ترین و فراگیرترین قانون (سنت) خداوند که شامل همه ی انسانها در همه ی دوران ها میشود، کدام است؟

سنت ابتلاء (خرداد انسانی ۹۹ و شهریور انسانی ۱۴۰۰)

۴۹۲- در اصطلاح دینی توفیق به چه معناست؟ (دی انسانی ۹۸)

آسان نمودن

۴۹۳- امداد خاص الهی برای انسان تلاشگر و مجاهد چگونه است؟

خدا او را حمایت می کند، دست می گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می برد.

۴۹۵- آموزش برخی گناهان با انجام کار نیک، به کدام سنت الهی اشاره دارد؟ (دی خارج از کشور انسانی ۹۹)

سبقت رحمت بر غضب

(دی انسانی ۹۹)

۴۹۶_ نام سنت الهی که انسان گناهکار را به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک تر می کند، چیست؟

سنت املا و استدراج

۴۹۷_ چه اعمالی سبب افزایش عمر انسان می گردند؟

صله ی رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه

ز) تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۵۲۶_ سنت های الهی:

قرآن کریم از قوانین حاکم بر جهان خلقت که پدیده‌های طبیعی یا زندگی فردی و اجتماعی انسان ها را در بر می گیرد با عنوان سنت های الهی یاد کرده است.

(شهریور انسانی ۹۸)

۵۲۷_ سنت ابتلاء:

به معنای قرار دادن فرد در تنگنا یا موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی و نادرستی آن چه را که ادعا کرده مشخص سازد.

۵۲۸_ سنت امداد عام الهی:

خداوند سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر کس، هر کدام از دو راه حق یا باطل را برگزیند، بتواند از امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده، استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش رود و باطن خود را آشکار کند.

(خرداد ۹۸)

۵۲۹_ سنت امداد خاص «توفیق الهی»:

خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک، قدم در راه حق می گذارد و در این راه سعی و تلاش می کند چنان فراهم می سازد که وی بتواند آسان تر به مقصد برسد. این امداد خاص خداوند سنت «توفیق الهی» نام دارد.

(شهریور ۹۹ و خرداد انسانی ۹۸)

۵۳۱_ سنت املا و استدراج:

اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجاجت ورزند، خداوند به آن ها فرصتی می دهد و بر امکانات و نعمت های آنان می افزاید و آنها این فرصت ها و نعمت ها را وسیله ی غوطه ور شدن گناهان قرار می دهند. در حقیقت، مهلت ها و نعمت ها با اختیار و اراده ی خودشان به صورت بلای الهی جلوه گر شده و باعث می شود بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین تر شود و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک شوند. این سنت که از جمله سنت های حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه است، سنت «املا و استدراج» نام دارد.

۵۳۲_ سنت تاثیر اعمال انسان در زندگی او:

رهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده ی زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می دهد، در موارد بسیاری تحت تاثیر رفتارهای گذشته ی او، اعم از رفتارهای خوب و بد است.

ج- سوالات پاسخ بلند

۵۳۴_ توفیق الهی نصیب چه کسانی می شود؟ توضیح دهید.

در اصطلاح دینی توفیق به معنای «آسان نمودن» است؛ یعنی خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک قدم در راه حق می گذارد و در این راه سعی و تلاش می کند چنان فراهم می سازد که وی بتواند آسان تر به مقصد برسد، این امداد خواست خداوند، سنت توفیق الهی نام دارد.

۵۳۵_ امداد عام الهی را به عنوان یکی از سنت های الهی توضیح دهید.

در برابر دعوت انبیا به دین الهی مردم دو دسته می شوند: ۱- دسته ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می دهند و هدایت الهی را می پذیرند. ۲- دسته ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می ایستند. هر کس هر کدام از این دو راه را برگزیند، می تواند از امکاناتی که خداوند در اختیارش

قرار داده استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده به پیش روند و باطن خود را آشکار کند. در واقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته‌ها و هدف‌های هر دو گروه را یکسان فراهم کرده است. کسی که راه حق را برمی‌گزیند، مراتب کمال را می‌پیماید و یکی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می‌کند، همان را به دست می‌آورد. البته اینان زیان وار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد، بنابراین روی آوردند دنیا و لذت‌های دنیوی به برخی انسان‌های گناهکار نشانه‌ی لطف خداوند به آنان نیست.

۵۳۶- تفاوت میان امتحان الهی را با امتحان بشری بنویسید.

(دی انسانی ۹۷ و ۹۸ دی و خرداد ۹۹ دی ۱۴۰۰ خرداد انسانی ۱۴۰۰ خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹)

میان امتحان الهی و امتحان بشری تفاوت وجود دارد. در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم تا از طریق امتحان کردن آن‌ها به آگاهی برسیم؛ ولی امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست. بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایل‌های درونی افراد است.

۵۳۷- نتیجه‌ی امتحان‌های الهی چیست؟

هویت و شخصیت انسانها با ابتلائات ساخته و شناخته می‌شود. از این رو، کوچکترین حادثه‌ای که پیرامون ما رخ می‌دهد، امتحانی برای ماست تا روشن شود که ما نسبت به آن حادثه چه تصمیمی می‌گیریم و چگونه عمل می‌کنیم.

۵۳۹- مراحل امتحان و ابتلای الهی را با مثال ذکر کنید.

موفقیت در هر مرحله‌ای از امتحان الهی یا ابتلا سبب ورود فرد به مرحله‌ای برتر می‌شود و او را با امتحان‌های جدیدتر روبه‌رو می‌کند؛ درست مانند دانش‌آموزی که با موفقیت در هر امتحانی وارد مرحله‌ای بالاتر از امتحانات می‌گردد تا به موفقیت نهایی برسد.

۵۴۳- طبق سنت امداد الهی افرادی که حق یا باطل را برگزیده‌اند، با استفاده از امکانات موجود، چه مسیری را می‌پیمایند؟ در واقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته‌ها و هدف‌های هر گروه را یکسان قرار داده کسی که راه حق را برمی‌گزیند، لوازم و امکانات رسیدن به حق را می‌یابد و مراتب کمال را می‌پیماید و کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می‌کند، همان را به دست می‌آورد. البته اینان عواقب زیان‌بار تصمیم خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد.

۵۴۴- یکی از جلوه‌های توفیق الهی (امداد خاص) را بنویسید.

یکی از جلوه‌های توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. خداوند انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می‌کند. دست او را می‌گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می‌برد. از جلوه‌های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مومن باشد.

۵۴۵- نقش عامل درونی در کسب توفیق الهی را با ذکر مثال بیان کنید.

در کسب توفیق الهی، عامل درونی نقش تعیین‌کننده دارد. برای مثال، دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم (ص) می‌شنیدند، این آیات ایمان یکی را تقویت می‌کرد ولی بر لجاجت و کفر دیگری می‌افزود. دو نفری با هم از کنار مسجدی می‌گذرند و صدای اذان را می‌شنوند، یکی به مسجد می‌رود تا نماز اول وقت خود را بخواند و دیگری بدون توجه از کنار مسجد می‌گذرد.

۵۴۷- طبق سنت الهی «املا و استدراج» خداوند با کسانی که با حق دشمنی و لجاجت می‌ورزند، چگونه رفتار می‌کند؟

(دی خارج از کشور ۹۹)

اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجاجت ورزند، خداوند به آنها فرصتی می‌دهد و بر امکانات و نعمت‌های آنان می‌افزاید.

درس ۷، بازگشت

★ **حدیث امام علی (ع)** ← گاهی یک لحظه گناه ، اندوه طولانی به دنبال دارد. ← اشاره به یکی از آثار نامطلوب گناه در زندگی دنیوی و اخروی ← از بین بردن آرامش خاطر

خرداد ۱۴۰۱

★ حالتی که قلب انسان با تکرار گناه سخت شود و انجام هیچ گناهی او را ناراحت نکند ← **قساوت قلب** خرداد ۱۴۰۱

از جمله حيله های شیطان برای دور کردن انسان از توبه ← به تاخیر انداختن توبه (تسويف) است ← از ریشه ء سوف به معنای امروز و فردا کردن و کار امروز را به فردا موکول کردن است . فرد گناهکار دائما به خود می گوید «به زودی توبه می کنم» و این گفته را آنقدر تکرار می کند تا اینکه دیگر میل به توبه در او خاموش می شود ← این حيله بیشتر برای گمراه کردن جوانان به کار می رود.

خرداد ۱۴۰۱ / شهریور ۱۴۰۰ / خرداد ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹ / خرداد ۹۹ / دی ۹۸

★ مهم ترین راه اصلاح جامعه و معالجه جامعه از بیماری ها و انحرافات اجتماعی ← امر به معروف و نهی از منکر (البته نه با کاسه ماست)

خرداد ۱۴۰۱ / دی ۱۴۰۰ / خرداد ۱۴۰۰

★ در صورت بدبینی دیگران به دین به سبب رفتار نادرست برخی افراد ← در واقع حقوق معنوی افراد تضییع شده خرداد ۱۴۰۱

★ از بین رفتن آرامش خاطر به عنوان یکی از آثار نامطلوب گناه در زندگی دنیوی و اخروی انسان: اثر گناه بر زندگی انسان و ناراحتی خود از درون ← در صورت توبه گناهکار در همین مرحله ← شخص خود را از اندوه درونی نجات داده ← اما اگر گناه را تکرار کند برای راحت کردن وجدان خود ← پیوسته دست به توبه می زند تا بالاخره بر وجدان خود چیره شود و گناه رابه آسانی انجام دهد.

دی ۱۴۰۰

★ **پیامبر اکرم:** چهار رفتار نسبت به گناه از خود گناه بدتر است : ۱- کوچک شمردن گناه ۲- افتخار کردن به گناه ۳- شادمانی کردن برای گناه ۴- اصرار به گناه

دی ۱۴۰۰

★ عادت و تکرار گناه صغیره زمینه ساز رفتن انسان به سمت گناهان کبیره است.

خرداد ۱۴۰۰ / خرداد ۹۸

★ از جمله آثار نامطلوب گناه ← سلب توفیق: زمانی که انسان مرتکب گناه می شود ، علاوه بر آثار مستقیم گناه توفیقی نیز از او سلب می شود و دری از خیر به رویش بسته می شود ← همین محرومیت زمینه ساز محرومیت های بعدی می شود ← مگر اینکه شخص پس از انجام گناه قلبا پشیمان شود و با توبه به درگاه الهی بازگردد.

خرداد ۱۴۰۰

★ پشتوانه محکم که انسان نیاز دارد تا به سوی گناه نرود ← ایمان به خداوند خرداد ۹۸

★ از جمله حيله های شیطان برای دور کردن انسان از توبه ← ناامید کردن او از رحمت الهی است. ← ابتدا انسان را وعده می دهد که گناه کن و سپس توبه کن و او را به سوی گناه می کشاند و بعد از آن وی از رحمت الهی مایوسش می کند و می گوید آب که از سر گذشت چه یک وجب چه صد وجب فرد گناهکار با خود می گوید که دیگر نمی تواند توبه کند و توبه اش پذیرفته نمی باشد در حالی که هر آدمی هر قدر هم که بد باشد ← اگر واقعا توبه کند ← حتما خداوند توبه اش را می پذیرد.

دی ۱۴۰۰

★ **حدیث امام باقر** ← برای توبه کردن ، پشیمانی کافی است. ← بیانگر حقیقت توبه است (تحقق توبه با پشیمانی) دی ۱۴۰۰

★ پیرایش یا تخلیه ← گناه آلودگی است و توبه پاک شدن از آلودگی هاست. توبه گناهان را از قلب خارج می کند و آن را شست و شو می دهد. ← به همین خاطر این عمل را پیرایش یا تخلیه می گویند.

دی ۱۴۰۰ / شهریور ۱۴۰۰

★ مهم ترین حقی که خداوند بر بندگانش دارد ← حق اطاعت و بندگی شهریور ۱۴۰۰

★ بهترین زمان برای توبه ← زمان جوانی شهریور ۱۴۰۰

★ آیه شریفه: لا تَقْتُلُوا مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُغَيِّرُ الدُّنُوبَ جَمِيعًا ← با توبه همه گناهان (حتی شرک) آمرزیده می شود.

خرداد ۱۴۰۰

★ دلیل آن که بهترین زمان توبه دوران جوانی است ← زیرا امکان توبه بیشتر فراهم است و انجامش آسان تر و همچنین جبران گذشته راحت تر

خرداد ۱۴۰۰/ شهریور ۱۳۹۹

★ **حدیث امام علی** ← التَّوْبَةُ تُطَهِّرُ الْقُلُوبَ وَ تَغَيِّرُ الدُّنُوبَ ← دلیل آنکه به عمل توبه پیرایش و تخلیه می‌گویند گناهان را از قلب خارج می‌کند و آن را شست و شو می‌دهد.

شهریور ۹۹

★ مراحل تکمیلی توبه: تلاش در جهت دور شدن از گناه ← جبران حقوق الهی و حقوق مردم

شهریور ۹۹

★ توبه اجتماعی: زمانی که جامعه‌ای در برخی از ابعاد از مسیر توحید و اطاعت از خداوند، خارج می‌شود ← نیازمند بازگشت به مسیر توحید و اصلاح ← یعنی نیازمند توبه اجتماعی است.

★ برخی از انحرافات اجتماعی ← **ربا خواری (البته که امروزه در قالب حقوقی که میان مردم و بانک‌ها بسته می‌شود است)**

شهریور ۹۹/ خرداد ۹۹ دی ۹۸

★ **إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ** ← دلیل دوست داشتن توبه‌کنندگان توسط خدا ← خدا می‌بیند او با اینکه در دام گناه افتاده اما قلبش با خداست و از عملش پشیمان می‌شود.

★ توبه گناهان را پاک می‌کند و اگر با ایمان و عمل صالح همراه باشد ← گناهان را به حسنات تبدیل می‌کند.

دی ۹۸

★ اگر کسی بازبان (استغفرالله) بگوید اما در قلبش پشیمان نباشد ← دراصل توبه نکرده است.

دی ۹۸

★ در توبه همیشه باز است، اما توفیق توبه همواره میسر نیست ← باید لحظه‌های توفیق را شکار کرد و خود را در دامن مهر خدا انداخت.

★ هرچه حساسیت مردم به گناهان و مشکلات جامعه بیشتر باشد ← آسان تر میتوان جامعه را اصلاح کرد.

★ هرچه مردم بیشتر کوتاهی کنند باعث میشوند کار دلسوزان جامعه به جایی نرسد و انحراف از حق درجامه ریشه بدواند در نتیجه اصلاح جامعه مشکل تر می‌شود.

آیات و احادیث درس ۷:

الف) آیات قرآن و احادیث

۵۵۳- با تدبر در آیه شریفه **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ** با توبه کدام گناهان بخشیده می‌شود؟

(خرداد ۱۴۰۰)

با توبه همه ی گناهان حتی شرک آمرزیده می‌شود.

۵۵۴- با توجه به عبارت قرآنی **إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ** به سوالات پاسخ دهید:

(خرداد ۹۹)

آ) چرا خداوند مهربان، بسیار توبه‌کنندگان را دوست دارد؟

خدا می‌بیند او با این که در دام گناه افتاده، اما قلبش با اوست و از عملش پشیمان شده است.

(شهریور ۹۸)

ب) نتیجه تکرار توبه اگر واقعی باشد، چیست؟

تکرار توبه اگر واقعی باشد، نه تنها به معنای دور شدن از خداوند نیست، بلکه موجب محبوب شدن نزد خداوند و جلب رحمت او می‌شود.

۵۵۵- با توجه به آیه ی «کسی که بازگردد و ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد، خداوند گناهان آنان را به حسنات تبدیل می‌کند، زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است.» خداوند در چه صورتی گناهان را به حسنات تبدیل می‌کند؟

اگر ایمان و عمل صالح به دنبال توبه بیاید.

۶۶۶- در هنگام مواجه شدن با دشواری‌های مسیر حرکت به سوی رشد و کمال، طبق آیه ی شریفه ی «فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَقُضِيَ لَهُمْ نِجَاتٌ وَمِنْهُمْ رِجَالٌ أَنْفَقُوا مِنْ دُونِ الْوَجْهِ الْمَكْتُومِ» به چه نکته ای باید توجه کنیم؟
یادمان نرود که خداوند، قدرتمندترین قدرتمندان و پشتیبان ما در این مسیر است.

۶۶۷- بر اساس حدیث شریف پیامبر (ص) که فرمود: «الْتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ» به سوالات زیر پاسخ دهید:
آ) به کدام اصطلاح اشاره دارد؟

تخلیه و پیرایش

(شهریور انسانی ۹۹)

ب) کسی که از گناه توبه کرده مانند کسی است که.....

هیچ گناهی نکرده است.

۶۶۸- مطابق حدیث امام علی (ع): «التَّوْبَةُ تُطَهِّرُ الْقُلُوبَ وَتَغْسِلُ الذُّنُوبَ» چرا به عمل توبه پیرایش و تخلیه می گویند؟ (شهریور ۹۹)
توبه، گناهان را از قلب خارج می کند و آن را شست و شو می دهد.

۶۶۹- حدیث شریف امام باقر (ع) که می فرماید: «برای توبه کردن پشیمانی کافی است» بیانگر چه موضوعی است؟ (دی ۱۴۰۰)
حقیقت توبه (تحقق یافتن توبه با پشیمانی)

۶۷۰- مطابق کلام پیامبر (ص)، چه کسی نزد خدا محبوبترین است؟

«کسی نزد من محبوب تر از جوان توبه کار نیست.»

ب) صحیح یا غلط

۶۶۳- انسان مانند موجودات دیگر می تواند در برابر موانع درونی ایستادگی کند. (دی ۹۸)

غلط؛ در میان مخلوقات، انسان موجودی است که علاوه بر ایستادگی در برابر موانع بیرونی، می تواند در برابر موانع درونی نیز ایستادگی کند.

۶۶۶- همین که انسان بعد از انجام گناه، در دل احساس پشیمانی کند، توبه انجام شده و گناه بخشیده می شود. (دی انسانی ۹۸)

صحیح

۶۷۰- در توبه، همیشه باز است و توفیق آن همواره میسر است. فرد باید لحظه های توفیق را شکار کند.

(شهریور ۹۹ و خرداد انسانی ۹۸)

غلط؛ توفیق توبه همواره میسر نیست.

۶۷۲- تسویف به معنای حرکت تدریجی و آهسته به سمت گناه است تا انسان متوجه زشتی و قبح گناه نشود.

غلط؛ تسویف به معنای امروز و فردا کردن و کار امروز را به فردا انداختن است.

۶۷۳- گفتن (استغفرالله) در حالی که انسان در قلبش پشیمان نباشد، برای توبه کردن کافی است.

غلط؛ چنین کسی توبه نکرده است.

۶۷۴- اگر رفتار ناپسند برخی افراد سبب بدبینی دیگران به دین شده، در واقع حقوق مادی افراد ضایع شده است. (خرداد انسانی ۹۹)

غلط؛ اگر رفتار ناپسند برخی افراد سبب بدبینی دیگران به دین شده، در واقع حقوق معنوی افراد ضایع شده است.

۶۷۵- خداوند نسبت به بندگان خود، مهربان است و اگر ببیند شخصی نتوانسته گناهانش را جبران کند، خودش آن را جبران نموده و او را عفو می کند.

غلط؛ خداوند نسبت به بندگان خود مهربان است و اگر ببیند که شخص توبه کار تلاش خود را کرده و نتوانسته همه ی گناهان را جبران کند، بقیه ی موارد را خود جبران نموده و او را عفو می کند.

۵۷۶- مردم بر یکدیگر حقوق مادی و معنوی دارند و حقوق مادی انسان‌ها بسیار مهم‌تر از حقوق معنوی آنان است.

غلط؛ حقوق معنوی انسان‌ها بسیار مهم‌تر از حقوق مادی آنان است. (شهریور ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۹۸)

۵۷۷- شاید گناه به قدری بر روح انسان غلبه کند که هیچ وقت نتواند قلبا پشیمان شود و وقتی که پشیمانی قلبی نباشد، توبه‌ای صورت نگرفته است.

صحیح

۵۸۰- دوره جوانی، دوره‌ی کم‌شدن انعطاف و تثبیت خوی‌ها و خصلت‌هاست.

غلط؛ دوره‌ی جوانی، دوره‌ی انعطاف‌پذیری و تحول و دگرگونی است.

۵۸۱- دوره‌ی جوانی، دوره‌ی انعطاف‌پذیری و دوره‌ی پیری دوره‌ی کم‌شدن انعطاف و تثبیت خوی‌ها و خصلت‌هاست.

صحیح

(خرداد انسانی ۹۹)

ج) جای خالی

۵۸۷- اگر رفتار ناپسند برخی افراد سبب بدبینی دیگران به دین شود، در واقع حقوق ..... افراد ضایع شده است. (دی ۹۹)

معنوی

۵۸۸- اگر کسی با زبان «استغفرالله» بگوید، اما در قلبش ..... نباشد توبه، نکرده است. (دی ۹۸)

پشیمان

۵۹۰- توبه گناهان را از قلب خارج می‌کند و آن را شست و شو می‌دهد، این عمل را ..... یا ..... نیز می‌گویند.

تخلیه - پیرایش (خرداد ۱۴۰۰ و دی انسانی ۱۴۰۰)

۵۹۱- توبه به کمک ..... و ..... ، گناهان رابه ..... تبدیل میکند. (شهریور ۱۴۰۰، خرداد ۹۹ و خرداد ۹۸)

ایمان - عمل صالح - حسنات

ادامه ۵۹۳- بنا به فرموده‌ی امام باقر (ع)، برای توبه کردن، ..... کافی است.

پشیمانی

۵۹۴- در توبه همیشه باز است، اما ..... همواره میسر نیست. (دی انسانی ۱۴۰۰)

توفیق

۶۰۰- تکرار توبه، اگر ..... باشد، موجب محبوب شدن انسان نزد خداوند و جلب ..... او می‌شود. (شهریور انسانی ۹۹)

واقعی - رحمت

۶۰۱- شیطان حيله‌ی تسویف را بیشتر برای گمراه کردن ..... به کار می‌برد و سبب ..... جوان به گناه می‌شود.

جوانان - عادت

۶۰۲- وقتی فرد گناهکار دائماً به خود می‌گوید به زودی توبه می‌کنم، در واقع شیطان او را به ..... می‌کشد. (شهریور ۹۹)

تسویف

۶۰۳- شیطان، انسان‌ها را به سوی ..... می‌کشد که این به معنای امروز و فردا کردن است. (خرداد انسانی ۹۹)

تسویف

- ۶۱۴-** چرا به توبه پیرایش یا تخلیه گفته می‌شود؟
 زیرا توبه گناهان را از قلب خارج می‌کند و آن را شست و شو می‌دهد.
 (شهریور ۱۴۰۰)
- ۶۱۵-** توبه در مورد بندگان به چه معناست؟
 توبه معنای بازگشت از گناه به سوی خداوند و قرار گرفتن در دامن عفو و غفران اوست.
 (شهریور ۹۸)
- ۶۱۶-** توبه، چگونه گناهان را به حسنات تبدیل می‌کند؟
 ایمان و عمل صالح
 (شهریور ۹۴، دی انسانی ۹۸ و خرداد انسانی ۹۹، دی انسانی ۹۷)
- ۶۱۹-** دو مورد از حيله‌های شیطان را بنویسید.
 ۱- ناامید کردن از رحمت الهی ۲- به تاخیر انداختن توبه (تسویف) ۳- گام به گام کشاندن به سوی گناه
 (شهریور انسانی ۹۹)
- ۶۲۰-** اگر جامعه‌ای در برخی از ابعاد از مسیر توحید و اطاعت از خداوند خارج گردد، نیازمند چه توبه‌ای است؟
 توبه‌ی اجتماعی
 (شهریور ۹۳ و خرداد ۹۹)
- ۶۲۱-** دو مورد از حقوق معنوی انسان‌ها را که موجب حق الناس می‌شود، بنویسید.
 اگر با دروغ، غیبت و تهمت آبروی انسانی ریخته شود، اگر قلب پدر یا مادری بر اثر بی‌حرمتی فرزندی شکسته شده، اگر با توزیع کتاب یا راه انداختن یک شبکه اجتماعی گمراه کننده در فضای مجازی فساد و تباهی در جامعه گسترش یافته، اگر رفتار ناپسند برخی افراد سبب بدبینی دیگران به دین شده و ... (دو مورد کافی است).
 (دی انسانی ۱۴۰۰)
- ۶۲۲-** مهم‌ترین حق خداوند بر بندگان چیست؟
 حق اطاعت و بندگی
 (شهریور ۹۹ و ۱۴۰۰)
- ۶۲۵-** فردی که به مردم ستم کرده است، در هنگام توبه چه حقوقی را باید جبران کند؟
 حقوق مادی و معنوی مردم (حق الناس)
 (دی ۹۸)
- ۶۲۶-** اگر کسی حقوق مادی و معنوی مردم را ضایع کرده و برای جبران به آنان دسترسی ندارد، در مقابل توبه چه باید بکند؟
 اگر به آنان دسترسی ندارد، به نیابت از آنان صدقه دهد و برایشان دعای خیر و طلب آمرزش نماید.
 (خرداد ۹۵ و خرداد ۹۸)
- ۶۲۷-** نمونه‌هایی از گناهان اجتماعی را نام ببرید.
 رباخواری، رشوه گرفتن، بی‌توجهی به عفاف و پاکدامنی، ظلم کردن، ظلم پذیری و اطاعت از غیر خدا
 (خرداد ۹۳، دی ۱۴۰۰، شهریور انسانی ۹۸ و دی انسانی ۹۹، دی ۹۷)
- ۶۲۸-** مهمترین راه اصلاح جامعه از بیماری‌ها و انحرافات اجتماعی مانند (رباخواری) چیست؟
 امر به معروف و نهی از منکر
 (خرداد ۹۳، دی ۱۴۰۰، شهریور انسانی ۹۸ و دی انسانی ۹۹، دی ۹۷)
- ۶۲۹-** چرا انحراف‌های اجتماعی از قبیل رشوه گرفتن و رباخواری باید در مراحل ابتدایی اصلاح گردند؟
 گناه گسترش نمی‌یابد و ماندگار نمی‌شود.
 (خرداد انسانی ۹۸)
- ۶۳۳-** بهترین زمان برای توبه، چه زمانی است؟ چرا؟
 جوانی، زیرا جوانی دوره‌ای است که امکان توبه بیشتر و انجام آن آسان‌تر و جبران گذشته راحت‌تر است.
 (شهریور ۱۴۰۰ و خرداد ۱۴۰۰)
- ۶۳۴-** بیان عبارت «آب که از سر گذشت، چه یک وجب، چه صد وجب» از زبان شیطان نشان دهنده‌ی کدام حيله‌ی او برای دور کردن انسان از توبه است؟
 ناامید کردن از رحمت الهی
 (دی ۹۹)

۶۳۵- دو ویژگی دوره ی پیری که خارج کردن خصلت های ناپسند انسان را سخت و طاقت فرسا می سازد، کدامند؟

۱- کم شدن انعطاف ۲- تثبیت خوی ها و خصلت

۳۶۶- کوتاهی در انجام کدام وظیفه ی شرعی ، گناهان اجتماعی را قوی تر و محکم تر می سازد؟ (خرداد ۹۶)

امر به معروف و نهی از منکر

۶۳۷- مراحل تکمیلی توبه را نام ببرید. (شهریور ۹۹)

۱- تلاش در جهت دور شدن از گناه ۲- جبران حقوق الهی و حقوق مردم

۶۵۹- تخلیه یا پیرایش: (شهریور ۹۸، شهریور انسانی ۹۹، خرداد انسانی ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۱۴۰۰، دی ۹۷)

گناه، آلودگی است و توبه، پاک شدن از آلودگی هاست. توبه گناهان را از قلب خارج می کند و آن را شست و شو میدهد، به همین جهت این عمل را «پیرایش» یا «تخلیه» نیز می گویند.

۶۶۱- تسویف:

از ریشه ی «سوف» و به معنای امروز و فردا کردن و کار امروز را به فردا انداختن است.

۶۶۲- توبه ی اجتماعی: (خرداد ۹۸، خرداد انسانی ۹۹ و شهریور انسانی ۱۴۰۰)

اگر جامعه در برخی از ابعاد از مسیر توحید و اطاعت از خداوند خارج شد، نیازمند بازگشت به مسیر توحید و اصلاح، یعنی نیازمند «توبه ی اجتماعی» است.

(ج) سوالات پاسخ بلند

۶۶۸- از حيله های شیطان برای دور کردن انسان از توبه، «ناامید کردن از رحمت الهی» «گناه کن بعد توبه کن» را شرح دهید و راه مقابله با آن را بیان کنید. (دی ۱۴۰۰ و شهریور ۹۸)

شیطان ابتدا انسان را با این وعده که «گناه کن و بعد توبه کن» به سوی گناه می کشاند و وقتی آلوده شد، از رحمت الهی مأیوسش می سازد و می گوید: «آب که از سر گذشت چه یک وجب، چه صد وجب» در این حالت، انسان با خود می گوید که کار از کار گذشته و پرونده ی عملم نزد خداوند آنقدر سیاه است که دیگر توبه ام پذیرفته نیست؛ در حالی که آدمی، هر قدر هم که گناهکار باشد، اگر واقعاً توبه کند و نادم و پشیمان شود حتماً خداوند توبه اش را می پذیرد.

۶۶۹- یکی از حيله های شیطان برای دور کردن انسان از توبه تسویف است. آن را شرح دهید. (شهریور ۱۴۰۰ و خرداد ۱۴۰۰، دی ۹۷)

این حيله ی شیطان، بیشتر برای گمراه کردن جوانان به کار میرود. به او می گوید تو هنوز جوانی و فرصت توبه داری، بالاخره در آینده می توانیم توبه کنی. اما این یک دام است و سبب عادت جوان به گناه می شود به طوری که ممکن است ترک گناه برایش سخت گردد.

۶۷۰- منظور از تسویف چیست؟ شیطان چگونه از این حيله برای گمراهی جوانان استفاده می کند؟ (خرداد ۹۹، دی ۹۸ و دی انسانی ۹۸)

شیطان، انسان را به تسویف می کشاند. تسویف از ریشه ی «سوف» و به معنای امروز و فردا کردن و کار امروز را به فردا انداختن است. به عبارت دیگر فرد گناهکار دائماً به خود می گوید: «به زودی توبه می کنم» و این گفته را آنقدر تکرار می کند تا اینکه دیگر میل توبه در او خاموش میشود. شیطان به جوان می گوید تو هنوز جوانی و فرصت توبه داری، بالاخره در آینده می توانی توبه کنی، و این یک دام است که سبب عادت جوان به گناه می شود و ترک گناه برایش سخت می گردد.

۶۷۳- «تلاش در جهت دور شدن از گناه» از مراحل تکمیلی توبه را بنویسید. (شهریور انسانی ۹۸ و خرداد انسانی ۱۴۰۰)

توبه کننده تلاش می کند دیگر به سراغ گناهی که از آن پشیمان شده است نرود، زیرا انجام آن مساوی با شکستن توبه است که در آن صورت باز هم باید توبه کند. به عبارت دیگر، اگر توبه کننده حقیقتاً توبه کرده باشد، گرچه ممکن است به آن گناه وسوسه شود، سعی خواهد کرد در عمل از آن دوری نماید.

۶۷۴- از مراحل تکمیلی توبه، جبران حقوق الهی را شرح دهید.

(خرداد ۹۸، شهریور ۹۸، خرداد انسانی ۹۸، خرداد انسانی ۹۹، دی انسانی ۹۹، خرداد انسانی ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۱۴۰۰)

توبه کننده تلاش می‌کند حقوقی را که با گناه خود ضایع کرده است جبران نماید. دسته‌ای از این حقوق، مربوط به خداوند است. مهمترین حق خداوند نیز، حق اطاعت و بندگی اوست. توبه کننده باید بکوشد کوتاهی‌های خود در پیشگاه خداوند را جبران کند؛ برای مثال، نمازها یا روزه‌های از دست داده را به تدریج قضا نماید و عبادت‌های ترک شده را به جا آورد. البته خداوند نسبت به بندگان خود مهربان است و اگر ببیند که شخص توبه کار تلاش خود را کرده و نتوانسته همه ی گناهان را جبران کند، بقیه موارد را خود جبران نموده و او را عفو میکند.

۶۷۵- یکی از مراحل توبه، جبران حقوق مردم (حق الناس) است. آن را با یک مثال توضیح دهید. (خرداد ۹۹)

توبه کننده باید بکوشد اگر ستمی بر مردم کرده است، آن را جبران نماید و حقوق مادی یا معنوی آنها را در حد توان ادا کند و رضایت صاحبان حق را به دست آورد و اگر به آن دسترسی ندارد، به نیابت آنان صدقه دهد و برایشان دعای خیر و طلب آمرزش نماید. حقوق معنوی انسان‌ها بسیار مهمتر از حقوق مادی آنان است. مثلاً اگر با دروغ، غیبت و تهمت آبروی انسان ریخته شده یا ... در واقع حقوق معنوی افراد ضایع شده است و باید فرد توبه کننده به جبران حقوق از دست رفته بپردازد.

۶۸۰- مهمترین حق خداوند بر بندگان چیست؟ جایگاه آن را در مقام توبه شرح دهید. (خرداد ۹۶)

مهمترین حق خداوند بر مردم حق اطاعت و بندگی اوست. توبه کننده باید بکوشد کوتاهی‌های خود در پیشگاه خداوند را جبران کند. برای مثال نمازها یا روزه‌های از دست داده را قضا نماید و عبادت‌های ترک شده را به جا آورد.

۶۸۱- چرا دوران جوانی بهترین زمان برای توبه کردن است؟ با مثال شرح دهید.

(خرداد ۹۹ و ۹۴، شهریور ۹۹، دی ۹۹، دی انسانی ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۱۴۰۰ دی انسانی ۹۹)

دوران جوانی دوره‌ی انعطاف‌پذیری، تحول و دگرگونی و دوره‌ی پیری دوره‌ی کم شدن انعطاف و تثبیت خوی‌ها و خصلت‌هاست. اگر در دوره‌ی جوانی خصلت‌هایی در انسان پدید آمد و ماندگار شد، خارج کردن آنها در پیری بسیار سخت و طاقت فرسا خواهد بود. صفات ناپسندی که در ما پدید می‌آیند شبیه ریشه‌های نهالی هستند که در خاک نفوذ می‌کنند و قوی‌تر می‌شوند و کندن آن درخت بسیار سخت می‌شود.

۶۸۲- توبه‌ی اجتماعی را با ذکر مثال شرح دهید. (خرداد ۹۹، شهریور ۹۹، دی ۹۹)

اگر جامعه‌ای در برخی از ابعاد از مسیر توحید و اطاعت از خداوند خارج شود، نیازمند بازگشت به مسیر توحید و اصلاح، یعنی نیازمند توبه‌ی اجتماعی است. انحراف‌های اجتماعی باید در همان مراحل ابتدایی خود اصلاح شوند تا گسترش نیابند و ماندگار نشوند. نمونه‌ای از این انحرافات، رباخواری، رشوه گرفتن، بی‌توجهی به عفاف و پاکدامنی، ظلم کردن و ظلم‌پذیری و اطاعت از غیر خداست.

«درس هشتم: زندگی در دنیای امروز و ...»

مطابق آیه «إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا» با توبه همه‌گناهان حتی شرک آمرزیده می‌شود. (خرداد ۱۴۰۱- انسانی)

میان سعادت انسان در دنیا و جهان آخرت و باید و نبایدها در دین (احکام) ارتباط و هماهنگی برقرار است. (خرداد ۱۴۰۱- انسانی)

تنها شیوه مطمئن و قابل اعتمادی که پیش روی هر انسان خردمند و عاقبت‌اندیشی قرار دارد زندگی دینی است. (خرداد ۱۴۰۱)

«احکام»

هر نوع تجارت که به نفع رژیم صهیونیستی باشد. ❖ حرام است

تولید و توزیع فیلم‌های سینمایی جهت مبارزه با تهاجم فرهنگی ❖ واجب‌کفایی است

ورزش به قصد آمادگی برای انجام وظایف دینی ❖ مستحب

خودداری از خرید کالاهای خارجی که مصرف آن سبب وابستگی کشور شود. ❖ واجب

(خرداد ۱۴۰۱ / شهریور ۱۴۰۰ / دی ۱۴۰۰ - انسانی / خرداد ۱۴۰۰ انسانی)

از جمله مهم‌ترین قواعد نفی سییل ❖ این که مانع از سلطه رسانه‌ای و ارتباط بیگانگان بر کشور شویم. (دی ۱۴۰۱ - انسانی)

دلیل بیهوده و حرام دانستن قمار در اسلام: جدای از اینکه بیهوده است، پول و ثروت مردم را در مسیری که هیچ فایده‌ای ندارد برای جامعه به کار می‌گیرد. به علاوه میان برنده و بازنده کینه و دشمنی به وجود می‌آورد. (خرداد ۱۴۰۰ / شهریور ۱۴۰۰ / خرداد ۹۹)

«احکام»

استفاده از موسیقی مناسب مجالس لهو و لعب = حرام (دی ۹۸)

فراهم کردن امکانات ورزشی برای دورکردن افراد جامعه از فساد و بی بندوباری = واجب کفایی (خرداد ۱۴۰۰ - انسانی / خرداد ۹۹)

شرکت در مجالس شادی مسجد جشن‌های مذهبی و ملی به موجب تبلیغ دین = مستحب (شهریور ۹۹ / دی ۱۴۰۰ - انسانی)

تنها ورزشی که در اسلام منع شده و بد شمرده می‌شود ❖ ورزشی که همراه با قمار باشد و یا زیان آور باشد. (خرداد ۱۴۰۰ - انسانی)

«احکام»

استفاده از موسیقی خواه سنتی و خواه کلاسیک یا غیر سنتی و مدرن ❖ جایز و حلال (خرداد ۱۴۰۰ - انسانی)

تولید مستند اجتماعی به تربیت دینی در شرایط ویژه ❖ واجب کفایی (دی ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹ / شهریور ۹۸ - انسانی / خرداد ۹۹)

شرکت در جشن‌های مذهبی و ملی که موجب تبلیغ دین می‌شود ❖ مستحب (دی ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹ / شهریور ۹۸ - انسانی / خرداد ۹۹)

شرط‌بندی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی ❖ حرام (خرداد ۹۸ - انسانی / خرداد ۱۴۰۰)

اهدافی که بایستی مسئولین کشور در مدیریت اقتصاد دنبال کنند ❖ ۱- استقلال اقتصادی و عدم سلطه بیگانگان ۲- پیشروی به

سوی عدالت و کاهش فاصله طبقاتی ۳- حرکت به سوی آبادانی در عین دوری از دنیازدگی و تجمل‌گرایی (شهریور ۹۸ - انسانی)

پیش از ورود به عصر تجارت ابتدا بایستی با احکام آن آشنا شویم ❖ تا گرفتار کسب حرام نشویم

تلاش برای پیشرفت علمی و افزایش تولید داخلی ❖ واجب (خرداد ۹۸ انسانی)

عبارت قرآنی این «أَفَمَنْ أَشَسُّ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٍ» ❖ استواری زندگانی و استحکام آن بر پایه تقوای الهی و

رضایت پروردگار تحقق می‌یابد. / و با عمل به احکام و دستورات الهی (دی ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹)

در احکام دین هر دستور خداوند دارای دلایل خاص می‌باشد که حکمت آن حکم و دستور نامیده می‌شود. (دی ۱۴۰۰)

در صورتی که فراهم کردن امکانات ورزشی و بازی‌ها با هدف دور شدن افراد جامعه از فساد و بی بند و باری باشد ❖ تبدیل به

واجب کفایی می‌شود. (دی ۱۴۰۰)

استفاده از ابزارهای موسیقی برای اجرای برنامه‌های فرهنگی مفید ❖ حلال و جایز (دی ۱۴۰۰)

از جمله اموری که منجر به ناپاک شدن روزی مردم می‌شود تولید ❖ کالا با کیفیت پایین / فریبکاری در معامله (خرداد ۱۴۰۰)

در صورتی واجب است افراد یک جامعه از مصرف کالای خارجی خودداری کنند که ❖ در صورتی که مصرف کالای خارجی منجر به

وابستگی کشور شود. (شهریور ۹۹)

دلیل آن که در اسلام ارتباط جنسی خارج از شرع حرام شده است ❖ زیرا رواج این ارتباط به نوعی بازگشت به دوران جاهلیت است

و بنیان خانواده را متزلزل می‌کند و سلامت روحی و جسمی انسان‌ها را به خطر می‌اندازد. (شهریور ۹۹)

از جمله عوامل عقب ماندگی اقتصادی در جوامع اسلامی ❖ اشرافی‌گری برخی مسئولان و فساد اداری و مالی است. (خرداد ۹۹)

«آیات قرآن و احادیث»

۱- بر اساس آیه مبارکه «أَقَمْنَ آسُسَ بُنْيَانِهِ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرًا مِنْ أُنْسٍ بُنْيَانُهُ عَلَى شَفَا جُرْفٍ هَارٍ فَانْهَازَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ» به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

(آ) زندگی محکم و استوار بر چه پایه‌هایی بنا می‌شود؟

تقوا و رضایت الهی (شهریور ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹ / دی ۱۴۰۰ / دی انسانی ۹۹ / خرداد انسانی ۱۴۰۰ / دی ۹۷)

(ب) مقصود از بنای زندگی بر لبه پرتگاه چیست؟

سهل انگاری در عمل به دستورات خدا عمل نکردن به احکام خدا و زندگی غیردینی

(ج) چرا خداوند کسانی را که زندگی خویش را بر لبه پرتگاه بنا کرده اند، ظالم نامیده است؟ (خرداد خارج از کشور ۹۸ / شهریور انسانی ۱۴۰۰)

زیرا با عمل نکردن به احکام خدا و برگزیدن زندگی غیردینی به خود ستم روا داشته اند و آتش جهنم را برای خود خریده اند.

۲- طبق آیه «يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ الْمَيْسُورِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِنَّفَهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا» به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

(آ) قرآن کریم چه چیزهایی را دارای منفعت و در عین حال گناه بسیار می‌داند؟ (خرداد خارج از کشور ۹۹)

شراب و قمار

(ب) چه کسانی و درباره چه موضوعی از پیامبر (ص) سؤال کردند؟

وقتی تازه مسلمانان شنیدند که پیامبر (ص) دو عمل شراب و قمار را حرام کرده نزد پیامبر آمدند و در این باره سؤال کردند.

۳- بر اساس آیه شریفه «وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا» به سؤالات زیر پاسخ دهید:

(آ) چرا خداوند انسان را از نزدیک شدن به زنا نهی می‌کند؟ (خرداد ۹۹)

تا هیچگاه خانواده متزلزل نشود و سلامت جسمی و روحی انسان‌ها به خطر نیفتد.

(ب) ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع، چه آسیب‌هایی می‌رساند؟

بنیان خانواده را متزلزل می‌کند و خانواده استحکام خود را از دست داده و فرزندان تک سرپرست فراوان شده اند.

۴- مطابق حدیث امام علی (ع): «یا معشر التجار الفقهة، ثم المتجر» چگونه می‌توان از گرفتاری به کسب حرام دوری کرد؟ (دی ۹۹)

قبل از ورود به عرصه کار و تجارت باید با احکام تجارت آشنا شویم تا گرفتار کسب حرام نگردیم.

۷- خداوند در حدیث «برای بندگان نیکوکارم چیزهایی ذخیره کرده‌ام که نه چشمی دیده نه گوشی شنیده و نه به ذهن کسی

خطور کرده است. از چه چیزی سخن می‌گوید؟

نعمت‌های ابدی خدا که خداوند بخشی از آن را در قرآن کریم به ما معرفی کرده و مراتبی از آن هم که اخروی است، در این دنیا قابل درک و توصیف نیست.

«صحيح / غلط»

۸- تنها شیوه مطمئن و قابل اعتمادی که پیش روی هر انسان خردمند است علم و دانش می‌باشد. (شهریور ۹۶)

غلط؛ زندگی دینی تنها شیوه مطمئن و قابل اعتماد است.

۹- شرط بندی از امور زیان‌آور روحی و اجتماعی است و حتی در بازی‌های معمولی نیز حرام می‌باشد. (دی ۹۶)

صحيح

۱۰- به کارگیری آلات موسیقی برای نواختن موسیقی غیر مطرب اشکال دارد. (دی ۹۶ باتغییر)

۶۹۴- غلط. استفاده از موسیقی خواه موسیقی سنتی و کلاسیک باشد خواه غیرسنتی و مدرن برای نواختن موسیقی غیر مطرب جایز و حلال است.

۱۱- برای تداوم پاک ماندن جان و دل انسان از گناه، توبه کافی است.

غلط: پاکی و تزکیه با توبه آغاز می‌شود اما برای تداوم پاک ماندن جان و دل انسان می‌بایست علاوه بر توبه به دستوراتی که خداوند فرمان داده است عمل نمود.

۱۲- بایدها و نبایدهای دینی و الهی با قوانین بشری که اهداف محدود و کوچکی دارند قابل قیاس است. **(خرداد ۹۹)**

غلط: نمی‌توان بایدها و نبایدهای دینی و الهی را با قوانین بشری که اهداف محدود و کوچک دنیوی دارند مقایسه کرد.

۱۳- میان سعادت انسان در جهان آخرت و بایدها و نبایدهای دین (احکام) ارتباط و هماهنگی برقرار است.

صحیح **(شهریور ۹۸ و دی انسانی ۱۴۰۰)**

۱۷- زندگی دینی تنها شیوه مطمئن و قابل اعتمادی است که پیش روی انسان خردورز و عاقبت اندیش وجود دارد.

صحیح **(دی خارج از کشور انسانی ۹۹)**

۱۸- با روی کار آمدن بنی‌امیه و بنی‌عباس، بار دیگر شراب و قمار در دربار آن‌ها رواج پیدا کرد.

صحیح

۱۹- بسیاری از عادت‌ها و رفتارهای فرهنگ و تمدن جدید با دستورات دینی در تعارض است که رعایت قوانین الهی را تا حدودی سخت کرده است.

صحیح

۲۰- یکی از مهمترین ابزارهای کشورهای سلطه‌گر وسایل ارتباطی از قبیل شبکه‌های اجتماعی و ماهواره‌ها است.

صحیح **(شهریور انسانی ۱۴۰۰)**

۲۱- استفاده از موسیقی غیرسنتی و مدرن به طور کلی حرام است.

غلط: جایز و حلال است اما در صورتی که بی بند و باری و شهوت را تقویت و تحریک کند حرام است.

۲۲- از آن جا که ممکن است در محیط زندگی ما افرادی بی‌بضاعت زندگی کنند واجب است از مدگرایی و تجمل در پوشش دوری کنیم.

غلط: بهتر است از مدگرایی و تجمل در پوشش دوری کنیم.

۲۳- هر نوع تجارتی به نفع رژیم صهیونیستی، حرام است.

صحیح

۲۴- احکام و قوانین دین اسلام فقط سعادت و نیک بختی اخروی و ابدی انسان را تأمین می‌نماید

(خرداد ۱۴۰۰ خرداد ۹۸ دی انسانی ۹۹ و خرداد انسانی ۱۴۰۰)

غلط: احکام و قوانین دین اسلام علاوه بر این که زندگی سالم دنیا را تضمین میکند سعادت و نیک بختی اخروی و ابدی را نیز تأمین می‌نماید.

۲۵- هر دستور خداوند علت‌ها و دلایل خاص خود را دارد که حکمت آن حکم و دستور نامیده می‌شود.

صحیح **(خرداد و شهریور خارج از کشور ۹۸)**

۲۶- احکام و قوانین دین اسلام فقط زندگی سالم در دنیا را تضمین می‌کند. **(شهریور انسانی ۱۴۰۰ و خرداد انسانی ۹۹ دی ۱۳۹۷)**

غلط: احکام و قوانین دین، اسلام علاوه بر این که زندگی سالم دنیا را تضمین می‌کند سعادت و نیک بختی اخروی و ابدی را نیز تأمین می‌نماید.

«جای خالی»

۲۹- قمار، یک کار..... است و میان برنده و بازنده ..... به وجود می‌آورد.

بیهوده - کینه و دشمنی

۳۰- خداوند به ..... یک عمل نگاه می‌کند نه دوست داشتن یا نداشتن مردم

ضررهای

۳۱- میان سعادت انسان در دنیا و جهان آخرت و ..... ارتباط و هماهنگی برقرار است.

باید ونبایدهای دین (احکام)

۳۲- قوی شدن بدن وقتی ارزشمند است که قوت بازو سبب..... انسان شود.

تواضع و فروتنی

۳۳- اگر مصرف کالاهای خارجی، سبب وابستگی کشور اسلامی شود نخریدن آن ..... است.

واجب

۳۴- مجموعه افراد جامعه در برابر تجمل‌گرایی و وظیفه دارند با پیروی از پیامبر اکرم (ص) و ..... روابط اقتصادی را سالم

نگه دارند.

امر به معروف ونهی ازمنکر

۳۵- هر کس نگران ..... کار خود باشد به روشنی در می‌یابد که تکیه بر خداوند و اعتماد به دستورات او هرگونه نگرانی

نسبت به ..... را از بین می‌برد.

عاقبت - آینده

۳۶- در احکام دین هر دستور خداوند دلایل خاص خود را دارد که ..... آن حکم و دستور نامیده می‌شود.

(دی ۱۴۰۰ ، خرداد ۹۸ ، دی خارج از کشور انسانی ۹۹)

حکمت

۳۷- اشرافی‌گری برخی مسئولان و فساد اداری و مالی یکی از عوامل عقب ماندگی ..... است.

(خرداد ۹۹)

اقتصادی

۳۸- در عرصه اقتصاد باید بکوشیم قبل از ورود به کار و عرصه تجارت با ..... آشنا شویم تا گرفتار کسب حرام نگردیم.

(شهریور خارج از کشور ۹۸ و خرداد انسانی ۹۸)

احکام تجارت

«سوالات پاسخ کوتاه»

۳۹- رمز رستگاری و سعادت انسان چیست؟

تزکیهٔ نفس

۴۰- آغاز تزکیه با چیست؟

توبه

۴۱- تنها شیوهٔ مطمئن و قابل اعتماد زندگی کدام است؟

زندگی دینی

۴۲- چه عاملی نگرانی انسان نسبت به آینده و عاقبت را از بین می‌برد؟

تکیه به خداوند و اعتماد به دستورات او

۱۴۴- لازمه رسیدن به نعمت‌های الهی در آخرت چیست؟

یک زندگی جدی و یک عزم قوی و استوار

۱۴۵- نتایج نامطلوب وجود ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع در برخی کشورها چیست؟

خانواده استحکام خود را از دست داده و فرزندان تک سرپرست فراوان شده اند.

۱۴۷- کسانی که از گسترش خطرات و گناهان نفع می‌برند در برابر احکام الهی چه می‌گویند؟

می‌گویند: «چرا در اسلام این قدر منع کردن و حرام کردن رایج است؟»

۱۴۸- چرا در دین مبین اسلام قمار، حرام شمرده شده است و انسان‌ها از انجام آن منع شده‌اند؟

زیرا پول مردم را در مسیری که هیچ فایده ای برای جامعه ندارد به کار می‌گیرد و موجب کینه و دشمنی میان برنده و بازنده می‌شود.

۱۴۸- فرهنگ به چه معناست؟

روح معنوی حاکم بر جامعه و نشان دهنده هویت و شخصیت آن است.

۱۴۹- نوع اجزا و عناصر فرهنگی یک جامعه نشان دهنده چیست؟

درجه و میزان ارزشمندی و تعالی آن جامعه

۱۵۱- ایجاد پایگاه‌های اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی به منظور اشاعه فرهنگ و معارف اسلامی و مقابله با

اندیشه های کفرآمیز و ابتذال اخلاقی چه حکمی دارد؟

مستحب است و در مواردی واجب کفایی است.

۱۵۲- قوت یافتن بدن انسان با ورزش چه زمانی ارزشمند است؟

زمانی که قوت بازو سبب تواضع و فروتنی انسان شود نه فخرفروشی بر دیگران

۱۵۳- در چه صورت واجب است افراد یک جامعه از مصرف کالاهای خارجی خودداری کنند؟

اگر مصرف کالاهای خارجی موجب وابستگی کشور شود.

۱۵۴- در چه صورت فراهم کردن امکانات ورزشی و بازی‌ها واجب کفایی است؟

اگر برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی بند و باری ضرورت یابد.

۱۵۵- قمار علاوه بر بیهودگی چه ضررهایی برای جامعه دارد؟

میان برنده و بازنده کینه و دشمنی به وجود می آورد.

«دو گزینه‌ای»

۱۵۶- اگر ورزش به قصد آمادگی برای انجام وظایف الهی باشد چه حکمی دارد؟ **گزینه ۲**

(۱) جایز و حلال (۲) مستحب و دارای پاداش اخروی

۱۵۸- تعبیر قرآنی «ساء سبیلاً» درباره کدام گناه / گناهان کاربرد یافته است؟ **گزینه ۱**

(۱) روابط نامشروع جنسی (زنا) (۲) شراب خواری و قمار

۱۵۹- کدام عبارت از دلایل حرام بودن قمار است؟ **گزینه ۲**

(۱) فراموش نشدن زشتی قمار در اذهان مسلمانان (۲) ایجاد کینه و دشمنی میان برنده و بازنده

۱۶۰- علت حرام بودن حکم زنا چیست؟ **گزینه ۲**

(۱) هیچ فایده ای برای جامعه ندارد. (۲) بنیان خانواده را متزلزل می سازد.

«احکام»

۶۱- حکم هر یک از موارد زیر را مشخص کنید (واجب - مستحب - مکروه - حرام: یک مورد اضافی است).

آ) بهره بردن از وسایل ارتباطی داخلی **واجب**

ب) شرکت در مجالس شادی به منظور تبلیغ دین **مستحب**

ج) شرط بندی کردن در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی **حرام**

۶۲- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید **جایز - واجب کفایی - حرام - مستحب**: دو مورد اضافی است. (خرداد ۹۸ با تغییر)

آ) هر نوع تجارت به نفع رژیم صهیونیستی **حرام**

ب) تولید فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی به منظور گسترش فرهنگ و معارف اسلامی **واجب کفایی**

۶۳- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (واجب - جایز - واجب کفایی - حرام - مستحب: دو مورد اضافی است). (شهریور ۹۸ با تغییر)

آ) شرکت در مجالس شادی جهت تقویت صلہ رحم **مستحب**

ب) فراهم کردن زیر ساخت‌های لازم توسط دولت اسلامی برای پایگاه‌های ارتباطی بومی و داخلی **واجب**

ج) توزیع انواع آثار هنری به منظور گسترش فرهنگ و معارف اسلامی و مبارزه با تهاجم فرهنگی **واجب کفایی**

۶۴- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (واجب - جایز واجب کفایی - حرام - مستحب یک مورد اضافی است). (دی ۹۹)

آ) فراهم کردن زیر ساخت‌های لازم برای پایگاه‌های ارتباطی بومی و داخلی توسط دولت: **واجب**

ب) استفاده از موسیقی خواه موسیقی سنتی و کلاسیک و خواه غیرسنتی و مدرن: **جایز**

ج) شرکت در مجالس شادی برای تقویت صلہ رحم به شرط رعایت احکام الهی: **مستحب**

د) شرط بندی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی: **حرام**

۶۵- هر یک از عبارات زیر چه حکمی دارد؟ (جایز - واجب کفایی - مستحب - مکروه - حرام یک مورد اضافی است).

آ) وابستگی کشور به بیگانگان با خریدن کالاهای خارجی **حرام** (خرداد ۹۹، دی انسانی ۹۷ با تغییر)

ب) استفاده از آلات موسیقی برای برنامه‌های فرهنگی مفید **جایز**

ج) شرکت کردن در مجالس شادی جهت تقویت صلہ رحم یا تبلیغ دین **مستحب**

د) ضرورت فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد **واجب کفایی**

۶۶- حکم هر یک از موارد زیر را مشخص کنید (جایز و حلال - مستحب - حرام - واجب کفایی) (خرداد ۱۴۰۰)

آ) شرط بندی حتی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی **حرام**

ب) شرکت در مجالس شادی جهت تبلیغ دین به شرط رعایت احکام الهی **مستحب**

ج) استفاده از موسیقی خواه سنتی و کلاسیک و خواه غیرسنتی و مدرن **واجب و حلال**

د) تولید، توزیع و تبلیغ فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی به منظور گسترش فرهنگ و معارف اسلامی **واجب کفایی**

۶۷- احکام هر یک از موارد زیر را مشخص کنید: (حلال و جایز واجب کفایی حرام - مستحب - واجب) (خرداد خارج از کشور ۹۹)

آ) هر نوع تجارت به نفع رژیم صهیونیستی **حرام**

ب) فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی بند و باری **واجب کفایی**

ج) استفاده از ابزارها و آلات موسیقی برای اجرای برنامه‌های فرهنگی مفید **حلال و جایز**

د) شرکت در مجالس شادی که موجب تقویت صلہ رحم یا تبلیغ دین شود. **مستحب**

- ۶۸-** احکام هر یک از موارد زیر را مشخص کنید (مستحب - حرام - واجب کفایی - جایز)
- (دی خارج از کشور ۹۹)
- آ) هر نوع تجارت به نفع رژیم صهیونیستی **حرام**
- ب) استفاده از موسیقی خواه سنتی و کلاسیک و خواه غیر سنتی و مدرن **جایز**
- ج) ایجاد پایگاه‌های اینترنتی و شبکه‌های مجازی به منظور اشاعه فرهنگ اسلامی **مستحب**
- د) فراهم آوردن امکانات ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد در صورت ضرورت **واجب کفایی**
- ۶۹-** حکم هر یک از عبارات زیر را با کلمات (واجب - جایز - واجب کفایی - حرام - مستحب) بنویسید یک مورد اضافی است
- آ) اگر ورزش به قصد آمادگی برای انجام وظایف الهی باشد. **مستحب**
- (خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹)
- ب) شرکت در مجالس شادی مانند جشن عروسی جشن‌های ملی و مذهبی **جایز**
- ج) نظر مراجع راجع به تکثیر و کپی اثر یک تولیدکننده در صورتی که صاحب اثر آن را جایز نداند. **حرام**
- د) تنظیم روابط اقتصادی با کشورها توسط دولت به گونه‌ای که آن کشورها نتوانند در موقع خطر کشور ما را تحت فشار قرار دهند. **واجب**
- ۷۰-** حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (حرام - جایز و حلال - واجب - مستحب - واجب کفایی یک مورد اضافی است). (دی ۱۴۰۰)
- آ) تولید و توزیع فیلم‌های سینمایی جهت مبارزه با تهاجم فرهنگی **واجب کفایی**
- ب) شرکت در مجالس شادی اگر موجب تقویت صلح و رحمت شود. **مستحب**
- ج) استفاده از ابزارهای موسیقی برای اجرای برنامه‌های فرهنگی مفید **جایز و حلال**
- د) شرط بندی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی **حرام**
- ۷۱-** هر یک از عبارات زیر چه حکمی دارد؟ (جایز - واجب کفایی - مستحب - مکروه - حرام یک مورد اضافی است). (شهریور ۹۹)
- آ) ورزش کردن به قصد آمادگی برای انجام وظایف الهی **مستحب**
- ب) تولید فیلم‌های تلویزیونی جهت گسترش معارف اسلامی **واجب کفایی**
- ج) هر نوع تجارت به نفع رژیم صهیونیستی و ترویج کالای آنها **حرام**
- د) شرکت در مجالس شادی مانند جشن‌های ملی با رعایت احکام دین **جایز**
- ۷۲-** حکم هر یک از موارد زیر را مشخص کنید (مستحب - حلال و جایز - واجب کفایی - حرام)
- (شهریور ۱۴۰۰)
- آ) استفاده از ابزارها و آلات موسیقی برای اجرای سرودها و برنامه‌های فرهنگی مفید **حلال و جایز**
- ب) هر نوع تجارت به نفع رژیم صهیونیستی همچون وارد کردن و ترویج کالا **حرام**
- ج) شرکت در مجالس شادی جهت تبلیغ دین به شرط رعایت احکام الهی **مستحب**
- د) فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی بند و باری در شرایط ضروری **واجب کفایی**
- ۷۳-** حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (جایز - مستحب - واجب - مکروه - حرام)
- (خرداد انسانی ۹۸)
- آ) ورزش کردن به قصد آمادگی برای انجام وظایف الهی **مستحب**
- ب) استفاده از موسیقی سنتی با مدرن غیر لهوی **جایز**
- ۷۴-** حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (جایز - مستحب - واجب کفایی - مکروه - حرام)
- (شهریور انسانی ۹۸ با تغییر)
- آ) تولید فیلم‌های سینمایی به منظور گسترش فرهنگ و معارف اسلامی **واجب کفایی**
- ب) شرکت در جشن‌های مذهبی و ملی که موجب تبلیغ دین شود. **مستحب**
- ج) شرط بندی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی **حرام**

۷۵- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (حرام - حلال و جایز - مستحب - واجب - واجب کفایی: یک مورد اضافی است).

(دی انسانی ۱۴۰۰)

آ) نخریدن کالاهای خارجی به سبب وابستگی کشور **واجب**

ب) استفاده از موسیقی مناسب مجالس لهو و لعب **حرام**

ج) فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی بند و باری **واجب کفایی**

د) شرکت در مجالس شادی مانند جشنهای مذهبی و ملی، به موجب تبلیغ دین **مستحب**

۷۶- احکام هر یک از موارد زیر را مشخص کنید (مستحب - حرام - جایز - واجب کفایی) (خرداد خارج از کشور ۹۸ با تغییر)

آ) تولید فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی به منظور گسترش فرهنگ و معارف اسلامی **واجب کفایی**

ب) شرط بندی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی **حرام**

ج) شرکت در مجالس شادی برای تقویت صلہ رحم یا تبلیغ دین **مستحب**

۷۶- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (حلال و جایز مستحب - واجب کفایی - مکروه - حرام) (دی انسانی ۹۸)

آ) استفاده از ابزارها و آلات موسیقی برای اجرای سرودهای فرهنگی مفید **حلال و جایز**

ب) تماشا کردن تصاویر با متونی که موجب انحراف و فساد می‌شوند. **حرام**

ج) فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن مردم از فساد در شرایط ضروری **واجب کفایی**

۷۷- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (واجب - جایز - واجب کفایی - حرام) (خرداد انسانی ۹۹)

آ) هر نوع تجارت به نفع رژیم صهیونیستی **حرام**

ب) اجتناب مسئولین و مدیران کشور از اشرافی گری **واجب**

ج) فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن مردم از فساد **واجب کفایی**

د) شرکت در مجالس شادی مانند عروسی و جشنهای مذهبی و ملی **جایز**

۷۸- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (واجب - جایز و حلال - مستحب - حرام) (شهریور انسانی ۹۹)

آ) شرط بندی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی **حرام**

ب) نخریدن کالاهای خارجی به سبب وابستگی کشور **واجب**

ج) استفاده از موسیقی خواه موسیقی سنتی و کلاسیک و خواه موسیقی غیرسنتی و مدرن **جایز و حلال**

د) شرکت در مجالس شادی مانند جشن عروسی و جشن‌های مذهبی و ملی به موجب صلہ رحم **مستحب**

۷۹- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (واجب - حلال - مستحب - حرام) (دی انسانی ۹۹)

آ) تلاش برای به دست آوردن رزق و روزی **حلال**

ب) شرط بندی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی **حرام**

ج) اجتناب مسئولین از اشرافی گری و تجمل‌گرایی **واجب**

د) شرکت در مجالس شادی مانند جشن عروسی به موجب صلہ رحم **مستحب**

۸۰- حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید (حرام - جایز و حلال - مستحب - واجب - واجب کفایی: یک مورد اضافی است).

(خرداد انسانی ۱۴۰۰)

آ) خودداری از خرید کالاهای خارجی که مصرف آن سبب وابستگی کشور شود. **واجب**

ب) خرید و فروش و تبلیغ فیلم‌ها و لوح‌های فشرده که موجب انحراف و فساد می‌شوند. **حرام**

ج) استفاده از موسیقی خواه موسیقی سنتی و کلاسیک باشد و خواه غیرسنتی و مدرن **جایز و حلال**

د) فراهم کردن امکانات ورزش و بازی‌های ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی‌بند و باری‌ها **واجب کفایی**

«سؤالات پاسخ بلند»

۹۱- چرا نباید احکام الهی را با قوانین بشری مقایسه کرد و نباید به مجازات الهی اعتراض نمود؟

درست است که اسلام در هر دوره و زمانه ای قابل اجراست و هر قدر زندگی بشر پیچیده تر شود و نیازهای جدیدی پدید آید فقها و مجتهدین میتوانند احکام اسلامی متناسب با آن شرایط را استخراج کنند، اما این بدان معنا نیست که اگر جوامع بشری دچار انحراف شدند و خواسته ها و تمایلات مخالف با سعادت خود پیدا کردند. اسلام آن خواسته ها را بپذیرد و مطابق با آنها حکم کند. در طول تاریخ جوامعی بوده‌اند که منحرف شده اند، اما پیامبرشان در مقابل آن انحراف ایستاده و با آنان مبارزه کرده است.

۹۲- نمونه‌ای از دو عمل که امروزه و در میان اعراب قبل از اسلام رایج بوده را ذکر کنید و عکس‌العمل قرآن کریم در مورد آنها را بیان نمایید.

در زمانه ما هم انحرافات هستند که دامنگیر گروه زیادی از مردم دنیا شده مثلاً در برخی کشورها قمار و شراب رایج شده است.

۹۳- رفتار مسلمانان و حاکمان در برابر حکم الهی پس از نزول آیه حرام کردن «شراب و قمار» چه بود؟

مسلمانان این کلام خدا را پذیرفتند و آنها هم که این کسب و کار را داشتند، از منفعتی که برایشان داشت صرف نظر کردند تا مرتکب گناه نشوند. اما با روی کار آمدن بنی امیه و بنی عباس، بار دیگر شراب و قمار در دربار آنها رواج پیدا کرد و به دنبال آن برخی از مردم نیز مرتکب این دو عمل شدند با این حال عموم مسلمانان هیچگاه زشتی این عمل را فراموش نکردند.

۹۴- از دلایل حرام بودن قمار دو مورد را بنویسید. چرا قمار در اسلام حرام شمرده شده است؟

(شهریور ۱۴۰۰، خرداد ۹۹، دی ۹۶ و شهریور ۹۸)

قمار علاوه بر این که یک کار بیهوده است پول و ثروت مردم را در مسیری که هیچ فایده ای برای جامعه ندارد به کار میگیرد از طرف دیگر این عمل میان برنده و بازنده کینه و دشمنی به وجود می آورد.

۹۶- وضعیت ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع را قبل از اسلام و در دنیای کنونی بررسی نمایید.

یکی از انحرافات قبل از اسلام که امروزه هم در برخی جوامع رایج شده ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع است. رایج شدن این ارتباط بازگشتی به دوران جاهلیت است و بنیان خانواده را متزلزل می‌کند. همان طور که در کشورهایی که این قبیل رابطه ها وجود دارد خانواده استحکام خود را از دست داده و فرزندان تک سرپرست فراوان شده اند.

۹۷- حکم قرآن در مورد زنا ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع چیست؟

قرآن کریم در همان زمان نزول که عمل زنا فراوان بود در مقابل آن ایستاد و آن را گناه کبیره شمرد و راههای آسان و و بدون گناه برای ارتباط جنسی پیشنهاد داد این حکم نه تنها برای دیروز، بلکه برای امروز و فردای انسانها باقی است تا هیچگاه موقعیت خانواده متزلزل نشود و سلامت جسمی و روحی انسانها به خطر نیفتد.

۹۸- چرا در اسلام ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع، حرام شمرده شده است؟

چون رایج شدن این ارتباط بازگشت به دوران جاهلیت است. بنیان خانواده را متزلزل میکند و سلامت جسمی و روحی انسانها و را به خطر می اندازد.

۱۰۰- پیش قدم شدن در برگزاری بازیها و ورزش‌های دسته جمعی با چه نیتی پاداش اخروی دارد؟

کسانی که برای تقویت رابطه صمیمانه میان خویشان و همسایگان و سلامت اخلاقی افراد خانواده در برگزاری بازیها و ورزش‌های دسته جمعی پیش قدم می‌شوند از پاداش اخروی بهره مند خواهند شد.

۱-۱- سبک اقتصادی در عصر حاضر بر چه مبنایی است؟

در عصر حاضر سبکی از زندگی اقتصادی که مبتنی بر تولید انبوه کالا و مصرف فراوان و نیز توجه به رفاه بیش از حد و لذت‌های مادی است در غرب رایج شده که سایر ملت‌ها را نیز تحت تأثیر قرار داده است.

۱-۲- مسئولین کشور برای تحقق چه اهدافی باید اقتصاد را مدیریت کنند؟

۱- استقلال اقتصادی و عدم سلطه و نفوذ بیگانگان ۲- پیشروی به سوی عدالت و قسط و کاهش فاصله طبقاتی ۳- حرکت به سوی آبادانی و عمران در عین دوری از دنیازدگی و تجمل‌گرایی

۱-۳- چه عواملی سبب رواج تجمل‌گرایی و مصرف‌گرایی در میان مردم می‌شود؟

اشرافی‌گری تجمل‌گرایی برخی مسئولان و فساد اداری و مالی یکی از مهمترین عوامل عقب ماندگی اقتصادی و فاصله طبقاتی است. که علاوه بر آثار منفی اقتصادی باعث بی اعتمادی عمومی و رواج تجمل‌گرایی و مصرف‌گرایی در میان مردم می‌شود.

۱-۴- چرا مسئولین و مدیران کشور باید از اشرافی‌گری و تجمل‌گرایی اجتناب کنند؟

بر مسئولان و مدیران کشور واجب است که از این شیوه زندگی اجتناب کنند و با اسوه قرار دادن خود دیگران را به سوی یک اقتصاد سالم دعوت کنند. مجموعه افراد جامعه نیز باید با پیروی از پیامبر اکرم (ص) و امر به معروف و نهی از منکر روابط اقتصادی را سالم نگه دارند.

۱-۶- چرا بهتر است که مردم در جامعه اسلامی ساده‌زیستی پیشه کنند؟

از یرا ممکن است در محیط زندگی ما مانند مدرسه، محله و محیط کار افرادی بی بضاعت زندگی کنند که زندگی تجملی دیگران غم و اندوه آنان را به دنبال داشته باشد. از این رو بهتر است از مدگرایی و تجملدر پوشش و سایر ابعاد زندگی دوری کرده و ساده زیستی پیشه نماییم. امروزه کشورهای سلطه‌گر می‌کوشند تا از طریق برقراری روابط تجاری هدفمند کنترل اقتصادی سایر کشورها را به دست بگیرند و آنها را به خود وابسته نمایند و استقلال آنان را از بین ببرند. بنابراین بر دولت واجب است روابط اقتصادی با کشورها را به گونه ای تنظیم کند که آن کشورها نتوانند در مواقع خطر کشور ما را تحت فشار قرار دهند.

۱-۷- در صورت تعارض عادت‌ها و رفتارهای زندگی عصر حاضر با احکام الهی چه باید کرد؟

از آنجا که رژیم صهیونیستی سرزمین مسلمانان را به کمک انگلستان در سالهای قبل به زور تصرف کرده و در آنجا غاصبانه یک کشور تشکیل داده است لذا هر نوع تجارتی که به نفع این رژیم باشد همچون وارد کردن و ترویج کالاهایی که سرمایه داران این رژیم در آن شریک هستند حرام است.

۱-۸- چرا قمار در اسلام یک کار بیهوده و حرام می‌باشد؟

قمار علاوه بر این که کار بیهوده است پول و ثروت مردم را در مسیری هیچ فایده ای برای جامعه ندارد به کار می‌گیرد از طرف دیگر که این عمل میان برنده و بازنده کینه و دشمنی به وجود می‌آورد.

۱-۹- حکم فقهی شرکت در مجالس شادی مانند جشن عروسی و جشنهای ملی و مذهبی را توضیح دهید.
(دی خارج از کشور انسانی ۹۹)

شرکت در مجالس شادی مانند جشن عروسی جشنهای مذهبی و ملی جایز است و حتی اگر موجب تقویت صله رحم یا تبلیغ دین شود مستحب است به شرط آن که در این مجالس احکام دین مانند روابط میان محرم و نامحرم رعایت شود.

درس ۹: پایه‌های استوار

← قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَغْلُمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَغْلُمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَبَابِ. (خرداد ۱۴۰۱ / دی ۱۴۰۰)

بیانگر توحه به علم‌آموزی به عنوان یکی از معیارهای تمدن اسلامی (توبه و خردورزی)

← عناصر اصلی پیامبر در ارتقا جایگاه خانواده ← احیای منزلت زن و ارزش‌های اصیل او بوده. (خرداد ۱۴۰۱)

← نخستین آیات نازل شده بر پیامبر ← درباره دانش و آموختن (خرداد ۱۴۰۱ / دی ۹۸)

نزول تدریجی آیات قرآن کریم و دعوت مکرر این کتاب به خردورزی و دانش از یک سو + تشویق‌های دائمی رسول خدا منجر شد سد جاهلیت و خرافه‌گرایی شکست بخورد و یکی از جاهل‌ترین جوامع آن روز را مشتاق علم سازد

(شهریور ۹۹ / خرداد ۱۴۰۰ / خرداد ۱۴۰۱ / شهریور ۱۴۰۰)

★ یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَ اطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ.

بیانگر پذیرش ولایت الهی (اطاعت از خدا و رسول و امام) به عنوان یکی از معیارهای تمدن اسلامی (نفی حاکمیت طاغوت)

(شهریور ۱۴۰۰ / دی ۱۴۰۰)

گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام نیازمند تغییر و تحول در نگرش انسان‌ها و تحولی بنیادین در شیوه زندگی فردی و اجتماعی مردم

(دی ۱۴۰۰ / شهریور ۱۴۰۰)

موقعیت و جایگاه زن در دوره تمدن اسلامی :

★ زنان حق مالکیت و کار داشتند.

★ دسترنج آن‌ها به خودشان تعلق داشت و در اختیار همسر یا پدر قرار نمی‌گرفت.

★ تحصیل برای زنان آزاد بود و اندیشمندان بزرگی از جهان اسلام پیدا شدند که قبلاً سابقه نداشتند.

★ قرآن کریم، اصولاً تلقی درجه دوم بودن زن را به شدت نفی کرد و با این نگاه مبارزه کرد. (دی ۱۴۰۰)

از جمله اهداف مهم پیامبر ← ارتقای جایگاه خانواده به عنوان کانون رشد و تربیت انسان‌ها بود. (شهریور ۱۴۰۰)

از جمله ویژگی‌های جامعه عدالت محوری که مدنظر پیامبر بود: (خرداد ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹ / دی ۹۸)

۱. مظلوم به آسانی حق خود را از ظالم بستاند.

۲. امکان رشد برای همه‌ی انسان‌ها فراهم باشد.

آیه، مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ عَمَلَ صَالِحاً ظَلَّمَ أَجْرَهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ لَاخَوْفَ عَلَیْهِمْ.

★ اشاره به توحید و معاد به عنوان دو معیار تمدن اسلامی (خرداد ۱۴۰۰، خرداد ۹۹، دی ۹۸)

★ رفتار رسول خدا با دختر خود، حضرت فاطمه به گونه‌ای بود که منجر به ارتقای جایگاه زن می‌شود :

هر صبح پدر در پیچه پنجره خانه‌اش را می‌گشود و به دخترش سلام می‌کرد. / هر گاه قصد سفر داشت در منزل او را می‌زد و با او خداحافظی می‌کرد. / هر گاه از سفر برمی‌گشت، فاطمه اولین کسی بود که پیامبر به سراغش می‌آمد و حال او را می‌پرسید. (خرداد ۹۹)

پیامبر اکرم : برترین جهاد، سخن حقی است که انسان در مقابل سلطانی ستمگر بر زبان آورد.

← اشاره به برترین جهاد

به طور کلی معیارهای تمدن اسلامی :

۱. ایمان به خدا

۲. ایمان به زندگی در آخرت

۳. پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

۴. عدالت اجتماعی

۵. ارتقای جایگاه خانواده و احیای منزلت زن

۶. عقل‌گرایی و علم‌آموزی

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ.

← ارزانی داشتن خداوند به مردم در جهت برپایی عدالت با دلایل روشن، کتاب و وسیلهٔ سنجش

← فلسفه این ارسال پیامبران ← برپایی عدالت اجتماعی توسط مردم

الف) آیات قرآن و احادیث

۱- با توجه به آیهٔ شریفه «مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ» دو اصل اساسی اعتقادی را که دو معیار تمدن اسلامی به حساب می‌آیند، بنویسید.

(دی خارج از کشور انسانی ۹۹ و شهریور انسانی ۱۴۰۰ و دی انسانی ۹۹ و خرداد ۰۰ و ۱۴۰۰ و شهریور ۹۸ و دی ۹۸ و ۹۷)

پاسخ: معیار اول؛ توحید و یکتاپرستی، معیار دوم: معاد و آخرت‌گرایی

۲- آیهٔ شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ» بیانگر کدام معیار تمدن اسلامی است؟

(شهریور انسانی ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۹۹ و شهریور انسانی ۹۸ خرداد خارج از کشور ۹۹ و شهریور خارج از کشور ۹۸ و خرداد ۹۸ و دی

و شهریور ۱۴۰۰)

پاسخ: پذیرش اجتماعی و رفع تبعیض‌ها

۳- با دقت در آیهٔ شریفه « لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ» یکی از معیارهای مورد نظر پیامبر برای تشکیل تمدن اسلامی را ذکر کنید.

(دی ۹۹ و خرداد انسانی ۱۴۰۰)

پاسخ: عدالت اجتماعی و رفع تبعیض‌ها

۴- با تفکر در آیهٔ «وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» معیار پنجم تمدن اسلامی را ذکر کنید.

(خرداد خارج از کشور ۹۸ و دی انسانی ۹۹)

پاسخ: ارتقای جایگاه خانواده و احیای منزلت زن

۵- با توجه به آیهٔ شریفه «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَبَابِ» معیاری از تمدن مورد نظر پیامبر اسلام را ذکر کنید.

(دی ۱۴۰۰ و شهریور خارج از کشور ۹۸ و دی خارج از کشور ۹۹ و دی انسانی ۱۴۰۰ و دی انسانی ۹۷ با تغییر)

پاسخ: عقل‌گرایی و علم‌آموزی

۸- این حدیث پیامبر (ص) که می‌فرماید: «طلب علم بر هر زن و مرد مسلمان واجب است.» بیانگر کدام یک از معیارهای تمدن اسلامی است؟

(خرداد ۹۳)

پاسخ: عقل‌گرایی و علم‌آموزی

۱- حضرت فاطمه (س) پاداش پاسخ دادن به سؤالات علمی را چگونه توصیف فرمود؟

پاسخ: «من هم کارگزارم و خود را خادم خداوند قرار داده‌ام. مزد من در برابر هر سؤالی که پاسخ می‌دهم، از مجموع مرواریدهایی که فاصلهٔ میان زمین و آسمان را پر کند بیشتر است پس سزاوار است که از پرسش‌های تو احساس رنج و زحمت نکنم.»

۱۱- حدیث پیامبر (ص) که به یاران خود فرمود: «هیچ مردی نیست که زنی از محارم خود را شاد کند، مگر آن که خداوند، روز قیامت او را شاد خواهد کرد.»

پاسخ: ارتقای جایگاه خانواده و احیای منزلت زن

(ب) صحیح / غلط

۱۳- گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند تغییر در نگرش انسان‌ها و تحوّل بنیادین در شیوه زندگی فردی و اجتماعی مردم بود.

پاسخ: صحیح

۱۴- پیامبر اسلام (ص) در کنار دعوت به توحید، انسان‌ها را با زندگی در آخرت آشنا کرد.

پاسخ: صحیح

۱۵- رسول خدا (ص) پایه‌های یک جامعه دینی را در شهر مکه بنا نهاد و حرکت به سوی تمدن اسلامی را آغاز کرد.

پاسخ: غلط، رسول خدا (ص) رسالت بزرگ خود را از در شهر مکه آغاز کرد و سپس با هجرت به مدینه و با کمک یاران خود پایه‌های یک جامعه دینی را بنا نهاد و حرکت به سوی تمدن اسلامی را آغاز کرد.

۱۶- رسالت پیامبر اکرم (ص) با دعوت به عدل آغاز شد.

پاسخ: غلط، پیامبر اکرم (ص) از همان ابتدای دعوت مردم را به یکتاپرستی دعوت کرد.

۲۱- پیامبر (ص) دعوت خود را در جامعه‌ای آغاز کرد که سرشار از خردورزی بود.

پاسخ: غلط، رسول خدا (ص) دعوت خود را در جامعه‌ای آغاز کرد که نشانه‌هایی بسیار اندک از تعقل و تفکر و دانایی داشت.

۲۲- رسول خدا (ص) دعوت خود را در جامعه‌ای آغاز کرد که نشانه‌هایی بسیار اندک از تعقل و تفکر و دانایی در آن یافت می‌شد.

پاسخ: صحیح

(شهریور انسانی ۱۴۰۰)

۲۶- اولین آیاتی که بر رسول خدا (ص) نازل شد و آغازگر رسالت وی بود، درباره دانش و آموختن بود.

پاسخ: صحیح

(دی ۹۲ و ۹۹ و ۹۸ و خرداد خارج از کشور ۹۹ و خرداد انسانی ۱۴۰۰)

۲۷- از ویژگی‌های فرهنگ علمی دوره اسلامی، منحصر نبودن تحصیل علم به طبقه یا قشری خاص بود.

پاسخ: صحیح

(خررداد ۹۸ و دی خارج از کشور ۹۹ و دی انسانی ۹۹)

۲۸- در جامعه عدالت محور پیامبر (ص)، نعمت‌ها و ثروت‌های زمین در انحصار گروهی محدود، بود.

(شهریور ۹۸)

پاسخ: غلط، در جامعه عدالت محور پیامبر (ص) امکان رشد برای همه انسان‌ها فراهم بود، نه این که نعمت‌ها و ثروت‌های زمین در انحصار گروهی محدود باشد.

۲۹- زن در عصر جاهلیت از حق مالکیت بر اموال و دارایی‌های خود برخوردار بود.

(دی ۹۸)

پاسخ: غلط، زن در عصر جاهلیت از کم‌ترین حقوق فردی و اجتماعی، حتی حق مالکیت برخوردار نبود.

۳۰- در عصر جاهلیت زن از کمترین حقوق فردی و اجتماعی، حتی حق مالکیت برخوردار نبود.

(شهریور انسانی ۹۹)

پاسخ: صحیح

(ج) جای خالی

۳۱- گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند ..... و تحوّل بنیادین در ..... فردی و اجتماعی مردم بود.

پاسخ: تغییر در نگرش انسان‌ها - شیوه زندگی

(خررداد خارج از کشور ۹۸)

۳۲- رسول خدا (ص) در کنار دعوت به ..... ، افق نگاه انسان‌ها را از محدوده زندگی دنیایی فراتر بد و آنان را با زندگی در ..... آشنا کرد.

(خرداد ۹۳)

پاسخ: توحید - آخرت

۳۳- پیامبر (ص) از هر فرصتی برای رفع تبعیض‌های طبقاتی و برقراری فرهنگ ..... در جامعه، کمال استفاده را می‌نمود.

(دی ۹۹)

پاسخ: برابری (مساوات)

۳۵- یکی از مهم‌ترین اهداف پیامبر (ص) برپایی جامعه ..... بود به طوری که مظلوم بتواند به آسانی حق خود را از ظالم بستاند.

(شهریور خارج از کشور ۹۸ و دی خارج از کشور انسانی ۹۹)

پاسخ: عدالت محور

۳۸- یکی از اهداف مهم پیامبر (ص) ارتقای جایگاه ..... به عنوان کانون رشد و تربیت انسان‌ها بود.

(شهریور ۱۴۰۰)

پاسخ: خانواده

۳۹- اولین آیاتی که بر پیامبر (ص) نازل شد و آغازگر رسالت وی بود، درباره ..... و ..... بود.

(خرداد ۹۲ و شهریور انسانی ۱۴۰۰)

پاسخ: دانش - آموختن

۴۴- قرآن کریم آن جا که می‌خواهد تکذیب‌کنندگان دین را معرفی کند، از کسانی یاد می‌کند که ..... را از خود می‌رانند و دیگران را به ..... تشویق نمی‌نمایند.

(دی انسانی ۹۸)

پاسخ: یتیمان - اطعام مساکین

۴۵- پیامبر اکرم (ص) : برترین ..... ، سخن حقی است که انسان در مقابل سلطانی ستمگر بر زبان آورد. (دی انسانی ۹۸)

پاسخ: جهاد

۴۷- از اهداف مهم پیامبر (ص) ارتقای جایگاه ..... به عنوان کانون رشد انسان‌ها و مانع اصلی فساد بود.

(دی انسانی ۱۴۰۰)

پاسخ: خانواده

۴۸- رسول خدا (ص) دعوت خود را جامعه‌ای ..... آغاز کرد که نشانه‌هایی بسیار اندک از تعقل ..... و ..... داشت.

(شهریور ۹۸ و خرداد انسانی ۱۴۰۰ و دی خارج از کشور ۹۹)

پاسخ: جاهلی - تفکر - دانایی

۴۹- رسول خدا (ص) در دوره تمدن اسلامی، با ..... و ..... خویش انقلابی عظیم در جایگاه خانواده و زن پدید آورد.

(خرداد ۹۸)

پاسخ: گفتار - رفتار

د) سؤالات پاسخ کوتاه

۵۱- گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام نیازمند چه تغییر و تحولی بود؟

(دی ۱۴۰۰ و ۹۹ و شهریور خارج از کشور ۹۸ و دی انسانی ۹۸ و خرداد انسانی ۱۴۰۰)

پاسخ: نیازمند تغییر در نگرش انسان‌ها و تحولی بنیادین در شیوه زندگی فردی و اجتماعی

۵۴- ویژگی‌های جامعه عدالت محور پیامبر اکرم (ص) را بنویسید. (خرداد ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۹۹ و خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹)

پاسخ: مظلوم بتواند به آسانی حق خود را از ظالم بستاند و امکان رشد برای همه انسان‌ها فراهم باشد، نه این که نعمت‌ها و ثروت‌های زمین در انحصار گروهی محدود باشد.

- ۶۶-** لغو تبعیض‌های طبقاتی حاکم بر نظام جاهلی به کدام یک از معیارها تمدن اشاره دارد؟
 پاسخ: عدالت‌خواهی (برپایی عدالت اجتماعی) و رفع تبعیض‌ها
- ۶۷-** جامعه‌ای که مظلوم به آسانی حق خود را از ظالم بستاند، بر چه محوری استوار است؟
 پاسخ: بر محور عدالت
- ۶۸-** فراهم کردن امکان رشد برای همه انسان‌ها و مبارزه با تبعیض‌های طبقاتی بیانگر کدام تمدن اسلامی است؟
 پاسخ: عدالت‌خواهی (برپایی عدالت اجتماعی) و رفع تبعیض‌ها
- ۶۹-** از عناصر اصلی برنامه پیامبر (ص) در ارتقای جایگاه خانواده به عنوان کانون رشد و تربیت انسان‌ها چه بود؟ (شهریور انسانی ۹۹)
 پاسخ: احیای منزلت زن و ارزش‌های اصیل او
- ۷۰-** انقلاب عظیم رسول خدا (ص) در جامعه جاهلی، در چه زمینه‌ای بود؟
 پاسخ: ارتقای جایگاه خانواده و احیای منزلت زن
- ۷۱-** چه موضوعی آغازگر رسالت پیامبر (ص) بود و اولین آیاتی که برایشان نازل شد، درباره چه موضوعی است؟ (خرداد ۹۵)
 پاسخ: دانش و آموختن
- ۷۲-** چه عواملی سبب شکسته شدن سد جاهلیت گردید؟
 پاسخ: نزول تدریجی آیات قرآن کریم و دعوت مکرر این کتاب به خردورزی و دانش از یک طرف و تشویق‌های دائمی رسول خدا (ص) از طرف دیگر.
- ۷۳-** نمونه‌ای از تأکید و دعوت پیامبر (ص) ب علم‌آموزی چه بود؟
 پاسخ: رسول خدا (ص) نه تنها همه را دعوت به علم‌آموزی کرد بلکه آموختن علم را برای مردم واجب دانست.
- ۷۴-** پاسخ‌گویی حضرت فاطمه زهرا (س) در برابر پرسش‌های متعدد زن و تشویق او به پرسیدن، نشانه چیست؟
 پاسخ: بیانگر منزلت علمی و بینش روشن حضرت فاطمه زهرا (س) و توجه ایشان به معرفت و تفکر است.
- ۷۵-** به جز دعوت مکرر قرآن به خردورزی، چه عامل دیگری سد جاهلیت و خرافه‌گرایی را شکست
 پاسخ: تشویق‌های دائمی رسول خدا (ص)
- ۷۶-** موقعیت زن و خانواده در اروپا هنگام ظهور اسلام، چگونه بود؟
 پاسخ: زن را براساس تورات موجود درجه دوم تلقی می‌کردند.

هـ) دو گزینه‌ای

- ۷۸-** گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند چه تعبیر و تحوّل بود؟
 (۱) تغییر در نگرش انسان‌ها و تحول در شیوه زندگی
 (۲) تغییر در محیط زندگی و تقویت فرهنگ شهادت
 پاسخ: گزینه ۱
- ۷۹-** موضوع اولین آیاتی که بر پیامبر (ص) نازل شد :
 (۱) دانش و آموختن
 (۲) تشکیل حکومت اسلامی
 پاسخ: گزینه ۱

و) کشف ارتباط

۷۰- هر یک از احادیث قسمت «الف» به کدام یک از معیارهای قسمت «ب» ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است).
(شهریور انسانی ۹۸)

الف	ب
آ) برترین جهاد، سخن حقی است که در مقابل سلطانی ستمگر بر زبان آید.	۱. تحکیم بنیان خانواده
ب) فاطمه (س)، پاره‌ای از تن من است، هر که او را بیازاد، مرا آزاده است	۲. رشد و بالندگی علم و فرهنگ
	۳. توجه به عدالت و حقوق مردم

(ب) ۱

پاسخ: آ) ۳

ز) سوالات پاسخ بلند

۷۳- تلاش‌های پیامبراکرم (ص) را برای برپایی جامعه عدالت‌محور، توضیح دهید. (شهریور ۹۹)

پاسخ: یکی از اهداف مهم پیامبر (ص) برپایی جامعه عدالت‌محور بود تا مظلوم به آسانی حق خود را از ظلم بستاند و امکان رشد برای همه انسان‌ها فراهم باشد، نه این که نعمت‌ها در انحصار گروهی محدود باشد. ایشان از هر فرصتی برای رفع تبعیض‌های طبقاتی حاکم بر نظام جاهلی و برقراری فرهنگ برابری و مساوات در جامعه کمال استفاده را می‌نمود و از هیچ تلاشی در این راه فروگذار نمی‌کرد.

۷۴- جایگاه زن و خانواده را در عصر جاهلیت شرح دهید. (خرداد ۹۷)

پاسخ: در آن عصر، زن هم چون کالا تلقی می‌شد و از کم‌ترین حقوق فردی و اجتماعی، حتی مالکیت برخوردار نبود. تولد دختر در خانواده سرافکنده آن خانواده را به دنبال داشت.

۷۵- رفتار آموزنده پیامبر (ص) را با دختر خود حضرت فاطمه (س) با هدف ارتقای جایگاه زن، بنویسید. (خرداد ۹۹)

پاسخ: خانه حضرت فاطمه (س) و خانه پدر در کنار یکدیگر بود. بین این دو خانه یک حیاط خلوت کوچک قرار داشت که در آن دو پنجره روبه‌روی هم، خانه پدر و دختر را به یکدیگر مرتبط می‌ساخت. هر صبح پدر دریچه پنجره را می‌گشود و به دخترش سلام می‌کرد. هرگاه قصد سفر داشت، در منزل او را می‌زد و با او خداحافظی می‌کرد. هرگاه از سفر برمی‌گشت، فاطمه (س) اولین کسی بود که پیامبر (ص) به سراغش می‌آمد و حال تو را می‌پرسید. (ذکر ۲ مورد کافی است)

۷۸- وضعیت منزلت و جایگاه زن در دوره تمدن اسلامی را توضیح دهید. (شهریور خارج از کشور ۹۸)

پاسخ: با توسعه سرزمین‌های اسلامی و شکل‌گیری حکومت‌هایی که پیامبر و یارانش را آسوده و سرمشق خود قرار نمی‌دادند، بار دیگر برخی از رفتارهای جاهلی نسبت به زن پدیدار شد. حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس و بسیاری دیگر از حاکمانی که در سرزمین‌های اسلامی بودند، حرمسرا تشکیل دادند و زنان زیادی را به دربار خود آوردند و حقوق الهی آنان را نادیده گرفتند. با وجود این، موقعیت زن و خانواده در تمدن اسلامی بسیار برتر از موقعیت زن در اروپا و سایر مناطق جهان بود.

۸۰- موقعیت و جایگاه زن در بعد از اسلام را شرح دهید.

(خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹ و خرداد انسانی ۱۴۰۰ و دی انسانی ۹۸ و دی انسانی ۱۴۰۰ و شهریور ۹۸ و دی ۹۹ و ۱۴۰۰ و شهریور ۹۶ و شهریور خارج از کشور انسانی ۹۸ و خرداد خارج از کشور ۹۹ و دی انسانی ۹۷)

پاسخ: زنان حق مالکیت و کار داشتند. دسترنج آن‌ها به خودشان تعلق داشت و در اختیار همسر یا پدر قرار نمی‌گرفت. زنان می‌توانستند ثروت خود را وقف امور عام‌المنفعه کنند. تحصیل برای زنان آزاد بود و دانشمندان بزرگی از زنان در جهان اسلامی پیدا شدند. قرآن کریم، تلقی درجه دوم بودن زن را به شدت نفی کرد و آیات قرآنی با این نگاه مبارزه کرد.

۸۱- چرا ظهور اسلام، سدّ جاهلیت و خرافه‌گرایی شکسته شد؟ (با ظهور اسلام، چه عواملی سدّ جاهلیت و خرافه‌گرایی را در سرزمین عربستان شکست؟)

(شهریور ۱۴۰۰ و دی خارج از کشور ۹۹ و دی خارج از کشور انسانی ۹۹ و خرداد خارج از کشور ۹۸ و ۹۹ و خرداد انسانی ۹۹ و خرداد ۹۴)
پاسخ: نزول تدریجی آیات قرآن کریم، دعوت مکرر ایت کتاب به خردورزی و دانش از یک طرف و تشویق‌های دائمی رسول خدا (ص) از طرف دیگر، سدّ جاهلیت و خرافه‌گرایی را شکست و یکی از جاهل‌ترین جوامع آن روز را مشتاق علم ساخت.

۸۲- چگونه یکی از جاهل‌ترین جوامع روزگار پیامبر اسلام (ص) مشتاق علم گردید؟

(شهریور انسانی ۱۴۰۰ و خرداد انسانی ۹۸ و شهریور ۹۹ و خرداد ۹۸)
پاسخ: نزول تدریجی آیات قرآن کریم و دعوت مکرر این کتاب به خردورزی و دانش از یک طرف و تشویق‌های دائمی رسول خدا از طرف دیگر سدّ جاهلیت را شکست و جامعه آن روز را مشتاق علم کرد.

۸۳- ویژگی‌های جامعه «عدالت محور» پیامبر (ص) را بنویسید. **(دی ۹۳ و ۹۸)**

پاسخ: رسول خدا (ص) تلاش کرد تا جمله‌ای عدالت محور برپا نماید. به طوری که در آن مظلوم بتواند به آسانی حق خود را از ظالم بستاند و امکان رشد برای همه انسان‌ها فراهم باشد، نه این که نعمت‌ها و ثروت‌های زمین در انحصار گروهی محدود باشد. ایشان از هر فرصتی برای رفع تبعیض‌های طبقاتی حاکم بر نظام جاهلی و برقراری فرهنگ برابری و مساوات در جامعه، کمال استفاده را می‌نمود و از هیچ تلاشی در این راه فروگذار نمی‌کرد.

۸۴- بعد از پیامبر (ص) چه عواملی موجب شد که بار دیگر برخی از رفتارهای جاهلی نسبت به زن پدیدار شد؟ **(خرداد انسانی ۹۹)**
پاسخ: با توسعه سرزمین‌های اسلامی و شکل‌گیری حکومت‌هایی که دیگر پیامبر و یاران او را الگوی خود قرار نمی‌دادند.

درس ۱۰: تمدن جدید و مسئولیت‌ها

(خرداد ۱۴۰۱) آیه «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ»
 با توجه به این آیه روش‌های صحیح دعوت :

۱. دانش استوار

۲. اندرزنیکو

۳. جدال احسن

در صورتی که لایه ظاهری و سطحی موقعیت زن در دنیای امروز کنار برود ← می‌بینیم که سودآوری تجارت فحشا در حال ربودن گوی سبقت از تجارت مواد مخدر و اسلحه است.

(خرداد ۱۴۰۱)

(خرداد ۱۴۰۱ و شهریور ۱۴۰۰) زمینه‌های پیدایش تمدن جدید :

۱. کلیسا و تعالیم تعریف شده

۲. بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها

از مسئولیت‌های ما در حوزه عدل و قسط استحکام بخشیدن به نظام اسلامیت. استحکام و اقتدار نظام حکومتی یک کشور، مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان است. کلیه کشور ضعیف به طور طبیعی منزوی می‌شود همراه و همدلی در دنیا نمی‌یابد. استحکام پایه‌های اقتصادی و تلاش برای کاهش فقر، توسعه عدالت در همه ابعاد، تقویت اتحاد ملی و مشارکت عمومی و عمل به وظیفه مقدس امر به معروف و نهی از منکر. **(نه با استفاده از ظرف ماست!)** از مهم‌ترین عوامل استحکام نظام اسلامی هستند.

(خرداد ۱۴۰۰ / شهریور ۹۹ / دی ۱۴۰۰)

از جمله آثار مثبت قرن جدید در حوزه علم می‌توان به رشد سریع و توانایی بهره‌مندی بیشتر از طبیعت اشاره کرد. **(دی ۱۴۰۰)**

از جمله وظایف ما مسلمانان در حوزه علم، ترسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام است. (شهریور ۱۴۰۰)

از جمله آثار مثبت حوزه عدل و قسط در تمدن جدید، توجه به قانون است + مشارکت مردم در تشکیل حکومت.

(شهریور ۱۴۰۰ / خرداد ۱۳۹۹)

افزایش توان علمی بشر و دستیابی وی به ابزارهای نوین در تمدن جدید و توانایی وی برای بهره‌برداری از منابع طبیعی به سرعت افزایش یافته و به تخریب ساختار طبیعی محیط زیست منجر شده منابع معدنی که نتیجه میلیون‌ها سال فعالیت موجودات بوده رو به پایان می‌رود. محیط دریاها و اقیانوس‌ها آلوده شده، تعادل ترکیبی گازهای جوی برهم خورده، بسیاری از جنگل‌ها از بین رفته و ده‌ها بحران زیست محیطی برای انسان به وجود آمده است. (شهریور ۱۴۰۰)

طبق عقاید رهبران کلیسا، تعقل با ایمان سازگاری ندارد و سبب تزلزل ایمان می‌شود. (خرداد ۱۴۰۰)

دیدگاه غالب و حاکم در تمدن جدید نسبت به انسان بدین گونه است که انسان صرفاً یک موجود زنده طبیعی ولی پیچیده‌تر است. (صرفاً دارای نیازهای مادیت و از فطرت الهی در این تمدن خبری نیست). (خرداد ۱۴۰۰)

از جمله آثار منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط ← افزایش فاصله میان انسان‌های فقیر و غنی در جهان است. (خرداد ۱۴۰۰)

علت ظهور مکاتب عرفانی و معنوی در غرب : جوامع غربی با گذشت چند قرن و شکست‌های پی‌درپی دریافتند که علم تجربی نمی‌تواند پاسخگوی همه‌ی نیازهای انسان باشد. ← پس این نیاز انسان غربی به معنویت باعث ایجاد مکاتب عرفانی و معنوی شد. ← اما به دلیل آن که برآمده از آموزه‌های حیاتی نیستند. ← نتیجه‌ای جز سردرگمی برای بشر نداشتند. (خرداد ۱۳۹۹)

تحکم بنیان خانواده سبب رشد فضایل اخلاقی و کاهش فساد و جرم در جامعه می‌گردد. (دی ۹۸)

توجه به ساختار حکومت در اروپا عکس‌العکس در برابر حاکمیت نامطلوب کلیسا در قرون وسطی بود. (دی ۹۸)

یک سری زمینه‌ها برای پیدایش تمدن جدید وجود داشت :

۱) کلیسا و تعالیم تحریف شده :

در تمدن دوم اروپا ← مشهور است به قرون وسطی ← اعتقادات باستانی و بت‌پرستی کنار گذاشته شد و روی‌آوری به مسیحیت آغاز شد.

(الف) با ظهور این تمدن ← اعتقادات از بت‌پرستی روی برگردانده شد و مردم به یک دین الهی معتقد شدند.

(ب) در سرزمین اروپا اتحاد حاکم فرما شد.

(پ) آثار هنری بزرگی پدید آمد و ..

در این میان برخی مبلغان مسیحی یک سری اعتقاد خود را تبلیغ می‌کردند : مثل مرتکب گناه شدن آدم در بهشت اولیه ← هر کسی یا گناه اولیه به می‌آید.

مسیح نیز جان خود را برای این تاوان‌های گناهان کرده.

عبادت و راز و نیاز با خدا به روز معین موكول شد.

در نتیجه این گونه آیین‌ها :

(الف) ارتباط شخصی و پیوسته‌ی انسان با خدا شد.

(ب) کشیشان میان خدا و بندگان واسطه قرار گرفتند.

عوامل و اعتقادات دیگر :

فروش بهشت / حق مالکیت نداشتن زنان / حق ازدواج نداشتن کشیشان / توجه کمتر به عقل و عقلانیت

← در نهایت به تدریج اروپا با فساد و عقب‌ماندگی دست و پنجه نرم کرد.

۲) بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها :

آشنایی با تمدن اسلامی مسلمانان ← ترجمه کتابهای اسلامی و ....

آثار مثبت تمدن جدید در حوزه علم :

۱. رشد سریع علم

۲. توانایی بهره‌مندی از طبیعت

آثار منفی تمدن جدید در حوزه علم :

۱. مصرف‌زدگی

۲. نابودی طبیعت

۳. علم‌زدگی

آثار منفی در حوزه عدل و قسط :

۱. ظهور ظلم فراگیر و پدیده بر استعمار

۲. افزایش فاصله‌ی میان انسان‌های فقیر و غنی در جهان

آثار منفی در حوزه خانواده :

۱. فروپاشی نهاد خانواده

۲. بی‌بندوباری جنسی

۳. استفاده ابرازی از زنان

الف) آیات و احادیث

۱- با تدبر در آیه شریفه « ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ » به سؤالات زیر پاسخ دهید:

(دی ۹۹ / خرداد ۹۸ / شهریور خارج کشور ۹۸ / دی خارج از کشور ۹۸)

الف) سه روش صحیح دعوت به دین اسلام را استخراج کرده و بنویسید.

پاسخ : روش اول : حکمت و استدلال محکم، روش دوم : اندرزنیکو، روش سوم : مجادله و گفت‌وگوی منطقی

ب) وظیفه مسلمانان در کدام حوزه بیان شده است؟

پاسخ : حوزه علم

ج) به کدام مسئولیت با مسلمانان تأکید شده است؟

پاسخ : ترسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام

د) رسول خدا (ص) باید با روش‌های معرفی شده چه اقدامی انجام دهد؟

پاسخ : به راه پروردگار دعوت کند.

۲- طبق بیان قرآن کریم، دشمنان تنها در چه شرایطی دست از مقاتله و ستیز با مسلمانان برمی‌دارند؟

پاسخ : زمانی که مسلمانان را از دینشان برگردانند.

ب) طحیح / غلط

۴- علم تجربی تنها رمز سعادت ملتهاست و جامعه‌ای که این ره را بییماید، کلید خوشبختی را به دست آورده است.

پاسخ: **غلط**. علم تجربی تنها رمز سعادت ملتها نیستریال زیرا علم تجربی نمی تواند پاسخگوی همه نیازهای انسان باشد.

۵- پیشرفت علمی، پایه‌های استقلال یک ملت را تقویب می‌کند و مانع تسلط بیگانگان می‌شود. (خرداد ۹۸)
پاسخ: **صحیح**

۷- حق تعیین سرنوشت و دخالت مردم در امور خود در تمدن جدید مربوط به حوزه علم است.

پاسخ: **غلط**. حق تعیین سرنوشت و دخالت مردم در امور خود (مشارکت مردم در تشکیل حکومت) در تمدن جدید مربوط به آثار مثبت حوزه عدل و قسط است.

۸- دانش استوار، اندرز نیکو و مجادله با شیوه نیکوتر، از روش‌های صحیح دعوت به دین اسلام است. (دی ۱۴۰۰)
پاسخ: **صحیح**

۹- هر قدر آگاهی و هوشیاری ما مسلمانان از تمدن جدید اروپا بیشتر باشد، قدرت تأثیرگذاری ما بیشتر خواهد بود. (شهریور ۹۸)
پاسخ: **صحیح**

۱۰- در قرن ۱۸ میلادی و هوشیاری ما مسلمانان از تمدن جدید اروپا بیش‌تر باشد، قدرت تأثیرگذاری ما بیشتر خواهد بود.

پاسخ: **صحیح** (شهریور ۹۸)

۱۱- یکی از آسیب‌های تمدن جدید در حوزه عدل و قسط، «استفاده ابزاری از زنان» است.
پاسخ: **غلط**. استفاده ابزاری از زنان، از آسیب‌های تمدن جدید در حوزه خانواده است.

۱۲- یکی از وظایف ما مسلمانان در حوزه علم، ترسیم چهره منطقی و عقلانی دین اسلام است. (شهریور خارج از کشور ۱۴۰۰)
پاسخ: **صحیح**

۱۳- طبق عقاید رهبران کلیسا، تعقل با ایمان سازگاری ندارد و سبب تزلزل ایمان می‌شود. (خرداد ۱۴۰۰)
پاسخ: **صحیح**

۱۴- رشد سریع علم، علم‌زدگی و مصرف‌زدگی از پیامدهای منفی تمدن جدید است. (خرداد انسانی ۹۸)
پاسخ: **صحیح**

ج) جای خالی

۱۶- هر قدر آگاهی و هوشیاری ما بیشتر باشد، قدرت ..... ما بیشتر خواهد بود.

پاسخ: تأثیرگذاری

۱۷- پذیریش عقاید رهبران کلیسا در قرون وسطی درباره هر موضوعی، حتی موضوعات علمی، ..... بود و مخالفت با آن ..... تلقی می‌شد.

پاسخ: ضروری - کفر

۱۹- پیام اسلام، پیامی مطابق با ..... انسان‌هاست.

پاسخ: فطرت

۲۰- دین اسلام، یک دین منطقی و استدلالی است و هر آموزه و حکم آن براساس ..... تنظیم شده است. (دی ۹۷)

پاسخ: حکمت الهی

- ۲۱-** روش‌های تبلیغاتی صحیح در اسلام از نظر قرآن، شامل ..... ، ..... و است. (دی ۹۷)
 پاسخ: حکمت - موعظهٔ حسنه - مجادلهٔ نیکوتر
- ۲۲-** همواره گروهی از ..... هستند که نه تنها زیر بار حق نمی‌روند، بلکه سد راه حق‌جویی می‌شوند، زیرا ..... منافع آن‌ها را تهدید می‌کند.
 پاسخ: اهل باطل - گسترش عدالت
- ۲۳-** مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد یک کشور در میان افکار عمومی جهان، ..... و ..... نظام حکومتی یک کشور است. (شهریور ۹۸)
 پاسخ: استحکام - اقتدار
- ۲۴-** ..... ، کانون رشد فضیلت‌ها و محل تربیت نسل‌های توانمند و با همت است.
 پاسخ: خانواده
- ۲۵-** استحکام و ..... یک کشور، مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان است. (دی ۱۴۰۰)
 پاسخ: اقتدار نظام حکومتی
- ۲۶-** از آثار و پیامدهای منفی تمدن جدید در حوزهٔ علم، مصرف‌زدگی، ..... و ..... است.
 پاسخ: نابودی طبیعت - علم‌زدگی (شهریور ۹۸، خرداد خارج از کشور ۹۹ و دی خارج از کشور ۹۹، دی انسانی ۹۷ با تغییر)
- ۲۷-** تحکیم بنیان خانواده سبب رشد ..... و کاهش فساد و جرم در جامعه می‌گردد. (دی ۹۸)
 پاسخ: فضایل اخلاقی
- ۲۸-** مشارکت مردم در تشکیل حکومت، گام مثبتی بود که در حوزهٔ ..... تمدن جدید برداشته شد. (شهریور ۱۴۰۰)
 پاسخ: عدل و قسط
- ۲۹-** یکی از اقدامات برای حضور مؤثر در جامعه جهانی، ترسیم چهرهٔ ..... از دین اسلام است. (شهریور انسانی ۹۸)
 پاسخ: منطقی و عقلانی
- ۳۰-** بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها و ..... از زمینه‌های پیدایش تمدن جدید است. (دی انسانی ۹۸)
 پاسخ: کلیسا و تعالیم تحریف شده

د) سؤالات پاسخ کوتاه

- ۳۱-** زمینه‌های پیدایش تمدن جدید را بنویسید. (خرداد ۹۸، شهریور ۱۴۰۰ و دی خارج از کشور انسانی ۹۹)
 پاسخ: ۱. کلیسا و تعالیم تحریف شده ۲. بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها.
- ۳۲-** دو اثر مثبت تمدن جدید در حوزهٔ علم را بنویسید. (دی ۱۴۰۰ و خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹)
 پاسخ: ۱. رشد سریع علم ۲. توانایی بهره‌مندی بیش‌تر از طبیعت
- ۳۳-** آثار و پیامدهای منفی تمدن جدید در حوزهٔ علم را نام ببرید.
 پاسخ: ۱. مصرف‌زدگی ۲. نابودی طبیعت ۳. علم‌زدگی
- ۳۴-** برنامهٔ پیشنهادی برای مسئولیت ما در «حوزهٔ علم» را نام ببرید.
 پاسخ: ۱. تلاش برای پیشگاه شدن در علم و فناوری ۲. حضور مؤثر و فعال در جامعهٔ جهانی ۳. ترسیم چهرهٔ عقلانی و منطقی دین اسلام.

(شهریور انسانی ۹۸)

۳۸- چه عاملی پایه‌های استقلال یک ملت را تقویت می‌کند و مانع تسلط بیگانگان می‌شود؟

پاسخ: پیشرفت علمی

۳۹- تذکر مقام معظم رهبری درباره علم چیست؟

پاسخ: باید علم را که مایه اقتدار ملی است، همه جدی بگیرند و دنبال کنند. کشوری که مردم آن در علم بی بهره باشند، هرگز به حقوق خود دست نخواهد یافت.

(خرداد ۹۹ و خرداد خارج از کشور ۹۹ و دی ۹۷)

۴۰- دو مورد از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه عدل و قسط را نام ببرید.

پاسخ: ۱. توجه به قانون ۲. مشارکت مردم در شکل حکومت

۴۱- آثار منفی تمدن جدید در حوزه قسط و عدل را نام ببرید.

پاسخ: ۱. ظهور ظلم فراگیر و پدیده استعمار ۲. افزایش فاصله میان انسان‌های فقیر و غنی در جهان

۴۲- چه چیزی سبب شد که سرمایه‌داران و قدرتمندان غربی، کشورهای دیگر را، به خصوص در آسیا و آفریقا هدف قرار دهند و به بهانه استعمار، بسیاری از این کشورها تصرف کنند؟

پاسخ: تولید انبوه کالا و نیاز به بازار کشورهای دیگر، احتیاج به منابع طبیعی دیگر کشورها و نیز روحیه فزون خواهی حاکمان غربی

۴۳- مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان کدام است؟

پاسخ: استحکام و اقتدار نظام حکومتی یک کشور (دی خارج از کشور انسانی ۹۹، نهایی خرداد ۹۲ و ۹۴، دی ۹۰ و ۹۱ او اردیبهشت ۹۰)

۴۴- دو مورد از آسیب‌هایی که تمدن جدید با نگاه مادی به انسان در حوزه خانواده وارد کرده است را بنویسید.

(شهریور ۹۸ و دی انسانی ۹۹)

پاسخ: ۱. فروپاشی نهاد خانواده ۲. بی‌بند و باری جنسی ۳. استفاده ابزاری از زنان

(خرداد ۹۰)

۴۵- استحکام بخشیدن به نظام اسلامی مربوط به مسئولیت ما در کدام حوزه است؟

پاسخ: حوزه عدل و قسط

(خرداد ۹۷ و دی ۹۰)

۴۶- تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر مربوط به کدام حوزه است؟

پاسخ: حوزه عدل و قسط

۴۷- انسان‌ها با کدام ویژگی‌ها، به طور طبیعی جذب دعوت قرآن می‌شوند؟

پاسخ: انسان‌هایی با ویژگی حقیقت‌جویی و روشن‌ضمیری

(دی ۹۸)

۴۸- توجه به ساختار حکومت در اروپا، عکس‌العمل در برابر چه چیزی بوده است؟

پاسخ: حاکمیت نامطلوب کلیسا در قرون وسطی

۴۹- براساس دیدگاه برخی محققان، پایه‌های اصلی قدرت اقتصادی غرب، بر چه اساسی استوار شد؟

پاسخ: بر پایه ثروتی که در دوره استعمار از کشورهای استعمارزده به کشورهای استعمارگر منتقل شد.

۵۰- گروه‌های ستمگر که گسترش عدالت، منافع آن‌ها را برهم می‌زند، چه زمانی آرام می‌گیرند؟

پاسخ: تا همه را تابع خود نکنند و یوغ اسارت برگردن دیگران نیفکنند، آرام نمی‌گیرند.

۵۱- پدید آمدن ذریه‌ای که ادامه‌دهنده راه توحید و اسلام باشد، در چه خانواده‌هایی امکان‌پذیر است؟

پاسخ: در خانواده‌هایی که خود اهل یکتاپرستی باشند و مودت و رحمت میان آن‌ها برقرار باشد.

۵۲- دیدگاه غالب و حاکم در تمدن جدید نسبت به انسان چگونه است؟

پاسخ: انسان را صرفاً یک موجود زنده طبیعی مانند دیگر موجودات، ولی پیچیده‌تر می‌داند که هم‌چون سایر موجودات صرفاً نیازهای مادی و طبیعی دارد.

هـ) دو گزینه‌ای

۶۳- کدام مورد از آثار منفی تمدن جدید در حوزه «عدل و قسط» می‌باشد؟ (خرداد ۱۴۰۰)

- ۱) افزایش فاصله میان انسان‌های فقیر و غنی در جهان
 ۲) مشارکت مردم در تشکیل حکومت
 پاسخ: گزینه ۱

۶۴- مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان:

- ۱) استحکام بخشیدن به نظام اسلامی
 ۲) ترسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام
 پاسخ: گزینه ۱

۶۵- از زمینه‌های پیدایش تمدن جدید:

- ۱) ظهور ظلم فراگیر پدیده استعمار
 ۲) کلیسا و تعالیم تحریف شده
 پاسخ: گزینه ۲

و) کشف ارتباط

۶۷- هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است.) (دی ۱۴۰۰)

آ. مشارکت مردم در تشکل حکومت	۱. ظهور پدیده استعمار
ب. بی‌بند و باری جنسی	۲. از بین رفتن حکومت‌های استبدادی
پ. حاکمیت نامطلوب کلیسا	۳. توجه به قانون
	۴. تغییر معیارهای اخلاقی

پاسخ: (آ) ۲ (ب) ۴ (پ) ۳

۶۸- هر یک از عبارتهای قسمت (الف) ب کدام یک از عبارتهای قسمت (ب) ارتباط دارد؟ (دی ۹۹)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. نظریات و کشفیات جدید در علوم مختلف	۱. توجه به قانون
ب. آشنایی مردم با حقوق در مقابل دولتها	۲. مصرف‌زدگی
پ. ایجاد نیازهای کاذب با استفاده از جاذبه تبلیغات در مردم	۳. علم‌زدگی
	۴. رشد سریع علم

پاسخ: (آ) ۴ (ب) ۴ (پ) ۳

۶۹- هر یک از عبارتهای قسمت «الف» با کدام یک از پیامدهای تمدن جدید در قسمت «ب» ارتباط دارد؟ (دی ۹۸)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. تصرف منابع طبیعی و معدنی کشورها	۱. استفاده ابزاری از زنان
ب. مهار کردن آب‌ها با ساخت سدهای بزرگ	۲. افزایش فاصله فقیر و غنی
پ. سودآوری تجارت فحشا بیش از مواد مخدر	۳. ظهور ظلم فراگیر و استعمار
	۴. توانایی بهره‌مندی از طبیعت

پاسخ: (آ) ۳ (ب) ۱ (پ) ۱

۷۰- هریک از عبارتهای راست جدول با کدام یک از عبارتهای سمت چپ جدول ارتباط دارد؟ (خرداد ۹۸)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. کلیسا و تعالیم تحریف شده	۱. از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه عدل و قسط
ب. توانایی بهره‌مندی بیش‌تر از طبیعت	۲. از آثار منفی تمدن جدید در حوزه علم
پ. افزایش فاصله میان انسان‌های فقیر و غنی	۳. از زمینه‌های پیدایش تمدن جدید
ت. توجه به قانون	۴. از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه علم
	۵. از آثار منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط

پاسخ: (آ) ۳ (ب) ۴ (پ) ۵ (ت) ۱

۷۱- هریک از عبارتهای راست جدول با کدام یک از عبارتهای سمت چپ جدول ارتباط دارد؟ (شهریور خارج از کشور ۹۸)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. ظهور ظلم فراگیر و پدیده استعمار	۱. از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه عدل و قسط
ب. توانایی بهره‌مندی بیش‌تر از طبیعت	۲. از آثار منفی تمدن جدید در حوزه علم
پ. فروپاشی نهاد خانواده	۳. از آثار منفی تمدن جدید در حوزه خانواده
ت. مشارکت مردم در تشکیل حکومت	۴. از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه علم
	۵. از آثار منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط

پاسخ: (آ) ۵ (ب) ۴ (پ) ۳ (ت) ۱

۷۲- هریک از عبارتهای راست جدول با کدام یک از عبارتهای سمت چپ جدول ارتباط دارد؟ (خرداد خارج از کشور ۹۹)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. مسئولیت‌های ما در حوزه علم تمدن جدید	۱. بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها
ب. از مسئولیت‌های ما در حوزه عدل و قسط تمدن جدید	۲. تلاش چهره تحکیم بنیان خانواده
پ. مسئولیت ما در حوزه خانواده تمدن جدید	۳. ترسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام
ت. از زمینه‌های پیدایش تمدن جدید	۴. توجه به قانون
	۵. استحکام بخشیدن به نظام اسلامی

پاسخ: (آ) ۳ (ب) ۵ (پ) ۲ (ت) ۱

۷۳- هریک از عبارتهای راست جدول با کدام یک از عبارتهای سمت چپ جدول ارتباط دارد؟ (دی خارج از کشور ۹۹)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. یکی از حیل‌های شیطان برای دور کردن انسان از توبه	۱. ظهور ظلم فراگیر و پدیده استعمار
ب. از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه عدل و قسط	۲. احیای منزلت زن و ارزش‌های اصیل او
پ. از آثار منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط	۳. تسویف
ت. از برنامه‌های پیامبراکرم (ص) برای ارتقاء جایگاه خانواده	۴. فروپاشی نهاد خانواده
	۵. توجه به قانون

پاسخ: (آ) ۳ (ب) ۵ (پ) ۱ (ت) ۲

۷۴- هریک از عبارتهای راست جدول با کدام یک از عبارتهای سمت چپ جدول ارتباط دارد؟ (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۰)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. دیدار محبوب حقیقی و تقرب به پیشگاه الهی	۱. از آثار منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط
ب. دعای خیر و طلب آموزش برای صاحبان حق	۲. امر به معروف و نهی از منکر
پ. مهم‌ترین راه اصلاح جامعه از بیماری‌های اجتماعی	۳. دریافت پادشاهی‌های وصف‌نشده اخلاص
ت. نابودی طبیعت	۴. از آثار منفی تمدن جدید در حوزه علم
	۵. جبران حقوق مردم

پاسخ: (آ) ۳ (ب) ۵ (پ) ۲ (ت) ۴

۷۵- هریک از عبارتهای راست جدول با کدام یک از عبارتهای سمت چپ جدول ارتباط دارد؟ (شهریور ۱۴۰۰)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. از میوه‌های درخت اخلاص	۱. دوره جوانی
ب. بهترین زمان برای توبه	۲. توجه به دیگران
پ. از ویژگی‌های جامعه عدالت محور	۳. علم‌زدگی
ت. از آثار مثبت حوزه عدل و قسط در تمدن جدید	۴. نفوذناپذیری در برابر شیطان
	۵. فراهم نمودن امکان رشد برای همه انسان‌ها

پاسخ: (آ) ۴ (ب) ۱ (پ) ۵ (ت) ۲

۷۶- کدام یک از گزینه‌های ستون چپ به گزینه‌های ستون راست مربوط می‌باشد؟ (یک مورد اضافی است.)

(خرداد انسانی ۹۸ با تغییر)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. برهم خوردن تعادل ترکیبی گازهای جوّی	۱. توجه به قانون
ب. تغییر ضوابط و معیارهای اخلاقی	۲. نابودی طبیعت
پ. به رسمیت شناختن حقوق متقابل زن و مرد	۳. استفاده ابزاری از زن
	۴. بی‌بند و باری جنسی

پاسخ: (آ) ۲ (ب) ۴ (پ) ۱

۷۸- هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است.)

(خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹ با تغییر)

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
آ. تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری	۱. تحکیم بنادین خانواده
ب. استحکام بخشیدن به نظام اسلامی	۲. مسئولیت ما در حوزه علم
	۳. مسئولیت ما در حوزه عدل و قسط

پاسخ: (آ) ۲ (ب) ۱ (پ) ۳

ج) سؤالات پاسخ بلند

۷۹- روی آوردن به مسیحیت چه تأثیری بر تمدن اروپا گذاشت؟

پاسخ: تمدن دوم اروپا که به تمدن قرون وسطی مشهور است، با کنار گذاشتن اعتقادات باستانی و بت پرستی روی آوردن به مسیحیت آغاز شد. این تمدن، برای اروپایی که قرن‌ها گرفتار بت پرستی بود، یک حرکت روبه جلو محسوب می‌شد. با ظهور این تمدن، مردم بت پرست اروپا به یک دین الهی معتقد شدند، بت‌ها و بت‌خانه‌ها را از بین رفت، اتحاد و یکپارچگی در سرزمین اروپا حاکم شد، بناهای عظیم و با شکوه مذهبی ساخته شد، کتاب‌هایی در اخلاق، معنویت و فرهنگ نگارش یافت و آثار هنری بزرگی پدید آمد.

۸۰- نمونه‌هایی از اعتقادات نادرستی را که مبلغان مسیحی ترویج می‌داند، بیان کنید.

پاسخ: ۱. آنان معتقد بودند که آدم در بهشت اولیه مرتکب گناه شده است و این گناه به فرزندان آدم نیز سرایت کرده و هر کس با گناه اولیه به دنیا می‌آید. بنابراین هر کودکی پس از تولد باید غسل ویژه‌ای (غسل تعمید) داده شود تا از آن گناه پاک گردد. ۲. هم‌چنین اعتقاد داشتند که مسیح (ع) نیز خود را به عنوان تاوان گناهان بشریت فدا کرد و به دار آویخته شد. ۳. اعتراف به گناهان خود در حضور کشیش، آیین دیگری بود که توسط مبلغان مین مسیحیان رواج یافت. برای این کار اتاق ویژه‌ای در کلیسا ساخته شد که محل اعتراف و توبه کردن بود. آنان معتقد بودند که با اعتراف گناهکار در برابر کشیش، توبه‌کننده آمرزیده می‌شود و به عفو ابدی را به دست می‌آورد. ۴. عبادت و راز و نیاز با خدا به روز معینی در هفته و در محل کلیسا و در حضور کشیشان اختصاص یافت.

۸۱- نتیجه آیین‌های خرافی و نادرستی مانند اعتراف به گناه در حضور کشیش یا اختصاص یافتن عبادت به روز معین، در محل کلیسا و در حضور کشیشان چه بود؟

پاسخ: این گونه آیین‌ها سبب سست شدن ارتباط شخصی و پیوسته انسان با خدا و واسطه قرار گرفتن کشیشان میان خدا و بندگان او گردید. بسیاری از کشیشان در این دوره شروع به فروختن بهشت کردند و در عوض بخشش گناه، پول‌های کلان به دست آوردند.

۸۲- دیدگاه مبلغان مسیحی در مورد ازدواج چه بود؟

پاسخ: آنان معتقد بودند که پس از ازدواج، امکان جدایی زن و شوهر نیست و پیوندشان باید ابدی باشد، زن حق مالکیت نداشت و باید نام‌خانوادگی وی به نام‌خانوادگی شوهر تغییر می‌یافت. این تغییر نام، هنوز هم در اروپا رایج است. کشیش‌ها حق ازدواج نداشتن و تا آخر عمر باید مجرد می‌ماندند. آنان ازدواج را امری دنیایی و پست تلقی می‌کردند.

۸۳- پیامدهای آشنایی با تمدن اسلامی و ثمرات آن برای اروپاییین چه بود؟

پاسخ: ۱. کتاب‌های دانشمندان مسلمان به سرعت ترجمه شد. ۲. علاقه به پژوهش و آزمایش و تجربه افزایش یافت. ۳. نقد رهبران کلیسا شروع شد. ۴. حقوق و قانون مورد توجه واقع گردید. ۵. خردورزی در دستور کار قرار گرفت.

۸۴- دیدگاه مونتگمری وات، اسلام‌شناس انگلیسی در خصوص تأثیرپذیری تمدن جدید از تمدن اسلامی چیست؟

پاسخ: او می‌گوید: «علم و فلسفه اروپا بدون کمک گرفتن از فرهنگ اسلام توسعه نمی‌یافت؛ ... اسلام نه تنها در تولیدات مادی و اختراعات اروپا شریک است، بلکه اروپا را واداشت تا تصویر جدیدی از خود داشته باشد. اما از آن جا که اروپا در حال حاضر علیه اسلام عکس‌العمل نشان می‌دهد. تأثیر مسلمانان [بر تمدن غرب] را بی‌اهمیت جلوه می‌دهد. وظیفه مهم ما اروپاییان این است که این اشتباه را اصلاح کنیم و به مدیون بودن عمیق خودمان به جهان اسلام اعتراف کنیم.»

۸۵- مقصود از «مصرف‌گرایی» از آثار منفی تمدن جدید چیست و چه عوارضی دارد؟

پاسخ: از زمانی که ماشین‌آلات صنعتی ساخته شده، تولید انبوه نیز آغاز گردید. تولید فراوان گرچه در ابتدا نیازهای طبیعی مردم را رفع می‌کرد، اما در بسیاری از موارد بیش از نیاز طبیعی بازار بود. به همین جهت کارخانه‌داران با استفاده از جاذبه تبلیغات در مردم، نیازهای کاذب به وجود آوردند تا آنان را به تنوع‌طلبی بکشانند و مصرف‌گرایی را به گونه‌ای سرسام‌آور افزایش دهند تا خودشان به سود بیش‌تری برسند. جدی‌ترین آسیب این رویه، تغییر الگوی زندگی و دل‌مشغولی دائمی مردم به کالاهای متنوع و گوناگونی است که همه روزه وارد

بازار می‌گردد و اذهان و افکار را به خود مشغول می‌کند و در نتیجه، انسان را از اساسی‌ترین نیاز خود، یعنی پرورش و تکامل بُعد معنوی و متعالی خویش، غافل می‌سازد.

۸۶- جدی‌ترین آسیبی که مصرف‌زدگی بر رشد و تعالی انسان دارد چیست؟ چرا؟ (شهریور انسانی ۹۸)

پاسخ: جدی‌ترین آسیب مصرف‌زدگی، تغییر الگوی زندگی و دل‌مشغولی دائمی مردم به کالاهای متنوعی است که همه روزه وارد بازار می‌گردد و افکار را به خود مشغول می‌کند و در نتیجه انسان را از اساسی‌ترین نیاز خود یعنی پرورش و تکامل بُعد معنوی خویش غافل می‌سازد.

۸۷- غافل شدن انسان از تکامل بُعد معنوی خویش در اثر مصرف‌گرایی نتیجه چیست؟

پاسخ: نتیجه دیدگاه غالب و حاکم در تمدن جدید است که انسان را صرفاً یک موجود زنده طبیعی مانند دیگر موجودات، ولی پیچیده‌تر می‌داند که هم چون سایر موجودات صرفاً نیازهای مادی و طبیعی دارد. از همین جهت است که از توجه به بُعد معنوی و فطرت الهی در تمدن جدید خبری نیست.

۸۸- افزایش توان علمی بشر در تمدن جدید چگونه موجب «نابودی طبیعت» گردید؟ (شهریور ۱۴۰۰ و دی انسانی ۹۹)

پاسخ: افزایش توان علمی بشر و دستیابی وی به ابزارهای نوین، توانایی وی برای بهره‌برداری از منابع طبیعی را به سرعت افزایش داد و به تخریب ساختار طبیعی محیط زیست انجامید. منابع معدنی که نتیجه میلیون‌ها سال فعالیت موجودات بوده، رو به پایان گذاشته، محیط دریاها و اقیانوس‌ها آلوده شده، تعادل ترکیبی گازهای جوی بر هم خورده، بسیاری از جنگل‌ها از بین رفته و ده‌ها بحران زیست محیطی برای انسان به وجود آمده است.

۸۹- منظور از پدیده «علم‌زدگی» در تمدن چیست؟

پاسخ: از حدود قرت هجدهم میلادی به علت پیشرفت‌های گسترده در علم، این احساس پدید آمد که علم تجربی تنها رمز موفقیت و سعادت ملتهاست و جامعه‌ای که این راه را بییماید، کلید خوشبختی را به دست آورده است.

۹۰- نتیجه‌ای که جوامع غربی پس از گذشت چند قرن در مورد علم‌زدگی به دست آورده‌اند، چیست؟

پاسخ: اکنون با گذشت چند قرن و شکست‌های پی در پی جوامع غربی در عرصه اخلاق و ظهور بحران‌های اخلاقی در این جوامع، بسیاری دریافته‌اند که علم تجربی نمی‌تواند پاسخگوی همه نیازهای آنان باشد و نمی‌توان سعادت و خوشبختی را تنها در این علم جست‌وجو کرد.

۹۱- علت ظهور مکاتب عرفانی و معنوی در غرب چیست و چرا نتیجه‌ای جز سردرگمی برای بشر نداشته است؟ (خرداد ۹۹)

پاسخ: چون جوامع غربی با گذشت چند قرن و شکست‌های پی‌درپی دریافته‌اند که علم تجربی نمی‌تواند پاسخگوی همه نیازهای انسان دریافته‌اند که علم تجربی نمی‌تواند پاسخگوی همه نیازهای انسان باشد. پس این نیاز انسان غربی به معنویت باعث شد، برخی افراد و گروه‌ها با هدف کسب مقام و شهرت، مکاتب و فرقه‌هایی را به نام مکاتب عرفانی و معنوی ایجاد کنند که اگر چه در ظاهر ادعای پاسخ مکاتب عرفانی و معنوی ایجاد کنند که اگر چه در ظاهر ادعای پاسخ به نیازهای معنوی بشر را دارند، اما به دلیل آن که برآمده از آموزه‌های حیاتی نیستند، نتیجه‌ای جز سردرگمی برای بشر تشنه امروز نداشته‌اند.

۹۲- نگاه ابتدایی به هدف بزرگ احیای تمدن اسلامی چیست و چرا نتیجه‌ای جز سردرگمی برای بشر نداشته است؟

پاسخ: شاید در نگاهی ابتدایی، این هدف بزرگ، یعنی احیای تمدن اسلامی در مقایسه با توان و امکانات موجود، یک بلندپروازی به نظر برسد و رسیدن به آن دو از دسترس تلقی شود؛ اما این یک دریافت سطحی از توانمندی ذاتی انسان و قدرت جوانان و ناشی از عدم آشنایی با آموزه‌های بیدارکننده اسلام می‌باشد.

۹۳- «تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری» را به عنوان یکی از مسئولیت‌های ما در حوزه علم تمدن جدید توضیح دهید.

(خرداد ۹۱، تیر ۸۷ و خرداد خارج از کشور ۹۹)

پاسخ: پیشرفت علمی، پایه‌های استقلال یک ملت را تقویت می‌کند و مانع تسلط بیگانگان می‌شود. مقام معظم رهبری در این باره این

گونه تذکر می‌دهند: «باید علم را که مایهٔ اقتدار ملی است همه جدی بگیرند و دنبال کنند. کشوری که مردم آن از علم بی‌بهره باشند هرگز به حقوق خود دست نخواهند یافت. نمی‌شود علم را از دیگران گدایی کرد. علم درون جوش و درون زاست. باید استعدادهای یک ملت به کار افتد تا یک ملت به معنای حقیقی کلمه عالم بشود.» پیشرفت‌های اخیر دانشمندان جوان کشور ما در رشته‌های مختلف علمی، مانند پزشکی و سلول‌های بنیادی، فناوری نانو و هسته‌ای، صنایع نفت، پتروشیمی و سدسازی قدم‌های اولیه‌ای است که باید با همت بلندتر و عزم قوی‌تر ادامه یابد و همهٔ عرصه‌های دانش را بپیماید.

۹۴- پیشرفت‌های دانشمندان ایرانی مسلمان در چه زمینه‌هایی است و چگونه باید ادامه یابد؟

پاسخ: پیشرفت‌های اخیر دانشمندان جوان کشور ما در رشته‌های مختلف علمی، مانند پزشکی و سلول‌های بنیادی، فناوری نانو و هسته‌ای، صنایع نفت، پتروشیمی و سدسازی قدم‌های اولیه‌ای است که باید با همت بلندتر و عزم قوی‌تر ادامه یابد و همهٔ عرصه‌های دانش را بپیماید.

۹۷- از مسئولیت‌های ما در حوزهٔ علم، «ترسیم چهرهٔ منطقی و عقلانی دین اسلام» را شرح دهید. **(خرداد انسانی ۹۹)**

پاسخ: میان یک پیام و روش تبلیغ آن باید تناسب منطقی و معقول برقرار باشد. حق را نمی‌توان با روش‌های نادرست به دیگران رساند. دین اسلام یک دین منطقی و استدلالی است و هر آموزه و حکم آن بر اساس حکمت الهی تنظیم شده است. چنین دینی را نمی‌توان با تعصب‌های جاهلانه یا با روش‌های فریبکارانه تبلیغ کرد و نظر مردم را به سمت آن جلب کرد.

۹۹- توجه به قانون، یکی از آثار مثبت تمدن جدید در حوزهٔ عدل است، آن را شرح دهید. **(شهریور ۹۹)**

پاسخ: پس از گذر از قرون وسطی و شکل‌گیری دورهٔ جدید، توجه گسترده‌ای در کشورهای اروپایی به حقوق، قانون، ساختار حکومت و دولت پدید آمد که عموماً عکس‌العملی در برابر حاکمیت نامطلوب کلیسا در قرون وسطی بود. آگاهی به قانون و حقوق که ابتدا با ترجمهٔ آثار اسلامی اتفاق افتاد، فوایدی برای تمدن جدید داشت. مردم با حقوق خود در مقابل دولت‌ها و در رابطهٔ با یکدیگر آشنا شدند و به تدوین قوانین حقوقی پرداختند و برای حفظ آن‌ها سازمان‌هایی تأسیس کردند. حق کارگر، حق کودک، حق تعلیم و تربیت، حق داشتن شغل، حقوق متقابل زن و مرد و حق مردم در مقابل دولت به رسمیت شناخته شد.

۱۰۰- از آثار منفی تمدن جدید در حوزهٔ عدل و قسط، «ظهور ظلم فراگیر و پدیدهٔ استعمار» را شرح دهید.

(خرداد خارج از کشور انسانی ۹۹)

پاسخ: تولید انبوه کالا و نیاز به بازارهای کشورهای دیگر، احتیاج به منابع طبیعی دیگر کشورها و نیز روحیهٔ فزون‌خواهی حاکمان غربی سبب شد که سرمایه‌داران و قدرتمندان غربی، کشورهای دیگر را به خصوص در آسیا و آفریقا هدف قرار دهند و به بهانهٔ استعمار (یعنی آباد کردن)، بسیاری از این کشورها را تصرف کنند و ذخایر گران‌قیمت آن‌ها را، از آثار باستانی و کتاب‌های خطی گرفته تا جواهرات و منابع طبیعی و معدنی، به کشور خود ببرند و برای آن ملت‌ها فقر را بر جا گذارند.

۱۰۱- ویژگی‌های دورهٔ استعمار را بیان کنید.

پاسخ: در ابتدای این دوره میلیون‌ها آفریقایی از این قاره ربوده شده و به مالکیت اروپاییان و آمریکایی‌ها درآمدند و به عنوان برده در مزرعه‌ها، کارخانه‌ها و معادن به کارهای طاقت‌فرسا وادار شدند. دورهٔ استعمار، دورهٔ غارت ثروت ملت‌ها بود.

۱۰۲- از آثار و پیامدهای منفی تمدن جدید در حوزهٔ عدل و قسط، افزایش فاصلهٔ میان انسان‌های فقیر و غنی در جهان را شرح دهید.

(خرداد ۹۸)

پاسخ: شکل‌گیری نظام‌های سیاسی جدید، بر پایهٔ قدرت سرمایه‌داران و نفخ‌طلبی فزایندهٔ آنان بود. صاحبان سرمایه و صنعت، منابع طبیعی اکثر نقاط جهان را به بهایی بسیار اندک خریدند و یا با قدرت نظامی خود تاراج کردند و کالاهای خود را با قیمت‌های بسیار سنگین به مردم همان سرزمین‌ها فروختند. بدین ترتیب، بخش کوچکی از جهان روز به روز غنی‌تر شد ولی بخش اعظم آن در فقر و تنگدستی فرو رفت.

۱۰۳- از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه عدل و قسط، «مشارکت مردم در تشکیل حکومت» را توضیح دهید.

(شهریور انسانی ۹۹ و دی انسانی ۹۹)

پاسخ: حق تعیین سرنوشت و دخالت مردم در امور خود، گام مثبت دیگری بود که در تمدن جدید برداشته شد و باعث شد برخی حکومت‌های استبدادی و موروثی حاکم بر کشورهای اروپایی از صحنه خارج شوند.

۱۰۴- مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر، از برنامه‌های حوزه عدل و قسط را به اختصار توضیح دهید.

(شهریور انسانی ۹۹ و دی ۹۷ با تغییر)

پاسخ: یکی از رسالت‌های اصلی انبیاء مبارزه با ظلم و برقراری عدل و گسترش حق و حقیقت بوده است. هر چند بسیاری از مردم با شنیدن سخن حق دلشان نرم می‌شود و مجذوب حقیقت و عدالت می‌شوند، اما باید هوشیار باشیم که همواره گروهی از اهل باطل هستند که نه تنها زیر بار حق نمی‌روند، بلکه سدّ راه حق جویی می‌شوند؛ زیرا گسترش عدالت، منافع آن‌ها را تهدید می‌کند.

۱۰۵- تحقق سخت حق و زدودن موانع حق و حق‌پرستی از جامعه خود و جهان، چگونه میسر می‌شود؟ **(خرداد ۹۰)**

پاسخ: برای تحقق سخن حق باید برنامه‌ریزی کرد، قیام نمود و شرایطی فراهم کرد تا موانع حق و حق‌پرستی از جامعه خود و جهان زدوده شود. این مهم میسر نمی‌شود مگر با تلاش و پشتکار، جهاد و آمادگی برای شهادت در راه خدا و تحمل همه سختی‌های این راه که همان راه حق و حقیقت است.

۱۰۶- سه مورد از مهم‌ترین عوامل استحکام نظام اسلامی را بنویسید. **(شهریور خارج از کشور ۹۸، دی خارج از کشور ۹۹ و خرداد انسانی ۹۸)**

پاسخ: استحکام پایه‌های اقتصادی و تلاش برای کاهش فقر، توسعه عدالت در همه ابعاد، تقویت اتحاد ملی، انسجام اسلامی و مشارکت عمومی و عمل به وظیفه مقدس امر به معروف و نهی از منکر، از مهم‌ترین عوامل استحکام نظام اسلامی است.

۱۰۷- مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد یک کشور در میان افکار عمومی جهان چیست؟ چرا؟ **(شهریور ۹۹)**

پاسخ: استحکام و اقتدار نظام حکومتی یک کشور، مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان است. چون به طور طبیعی یک کشور ضعیف، منزوی می‌شود و همراه و همدلی در دنیا نمی‌یابد.

۱۰۸- از مسئولیت‌های مسلمانان در حوزه قسط و عدل، «استحکام بخشیدن به نظام اسلامی» را شرح دهید. **(خرداد ۱۴۰۰)**

پاسخ: استحکام و اقتدار نظام حکومتی یک کشور، مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان است. یک کشور ضعیف، به طور طبیعی منزوی می‌شود و همراه و همدلی در دنیا نمی‌یابد. استحکام پایه‌های اقتصادی و تلاش برای کاهش فقر، توسعه عدالت در همه ابعاد، تقویت اتحاد ملی، انسجام اسلامی و مشارکت عمومی و عمل به وظیفه مقدس امر به معروف و نهی از منکر از مهم‌ترین عوامل استحکام نظام اسلامی است.

۱۰۹- چرا در اسلام به تقویت فرهنگ جهاد و شهادت، صبر و استقامت سفارش شده است؟ **(اردیبهشت ۹۰ و شهریور ۸۹)**

پاسخ: یکی از رسالت‌های اصلی انبیاء، مبارزه با ظلم و برقراری عدل و گسترش حق و حقیقت بوده است. هر چند که بسیاری از مردم با شنیدن سخن حق دلشان نرم می‌شود و مجذوب حقیقت و عدالت می‌شوند، اما باید هوشیار باشیم که همواره گروهی از اهل باطل هستند که ۱. نه تنها زیر بار حق نمی‌روند، بلکه سدّ راه حق جویی می‌باشند. ۲. گسترش عدالت منافع آن‌ها را تهدید می‌کند. ۳. تا همه را تابع خود نکنند و یوغ اسارت برگردن دیگران نیفکنند، آرام نمی‌گیرند.

۱۱۰- میان یک پیام و روش تبلیغ آن، چه رابطه‌ای وجود دارد؟ **(اسفند ۸۹ و تیر ۸۷)**

پاسخ: میان یک پیام و روش تبلیغ آن باید تناسب منطقی و معقول برقرار باشد. حق را نمی‌توان با روش‌های نادرست به دیگران رسان. دین اسلام یک دین منطقی و استدلالی است و هر آموزه و حکم آن بر اساس حکمت الهی تنظیم شده است.

۱۱۳- جایگاه خانواده در غرب قدیم و تمدن جدید اروپا را با یکدیگر مقایسه کنید.

پاسخ: در غرب قدیم، مانند همه سرزمین‌های دیگر، علاوه بر خانواده هسته‌ای که مرکب از پدر، مادر و فرزندان است. خانواده گسترده هم، که شامل اقوام و خویشان می‌شود، نمود فراوان داشت، اما در خلال در دو نسل گذشته نه تنها خانواده گسترده متلاشی شد، خانواده هسته‌ای نیز به تدریج از هم گسیخته گردید.

۱۱۴- موقعیت ظاهری و باطنی زن را در تمدن جدید با یکدیگر مقایسه کنید.

پاسخ: اگر لایه ظاهری و سطحی موقعیت زن در دنیای امروز، که بسیار زیبا و خوش منظر آراسته شده، کنار رود و باطن آن آشکار گردد، خواهیم دید که سودآوری تجارت فحشا در حال ربودن گوی سبقت از تجارت مواد مخدر و اسلحه است.